

■ **Iñaki Soto:** "Ez dut uste demokratikoagoak izateko borrokatu behar dugunik"

■ **Joan Mari Irigoienekin** liburu berriaz

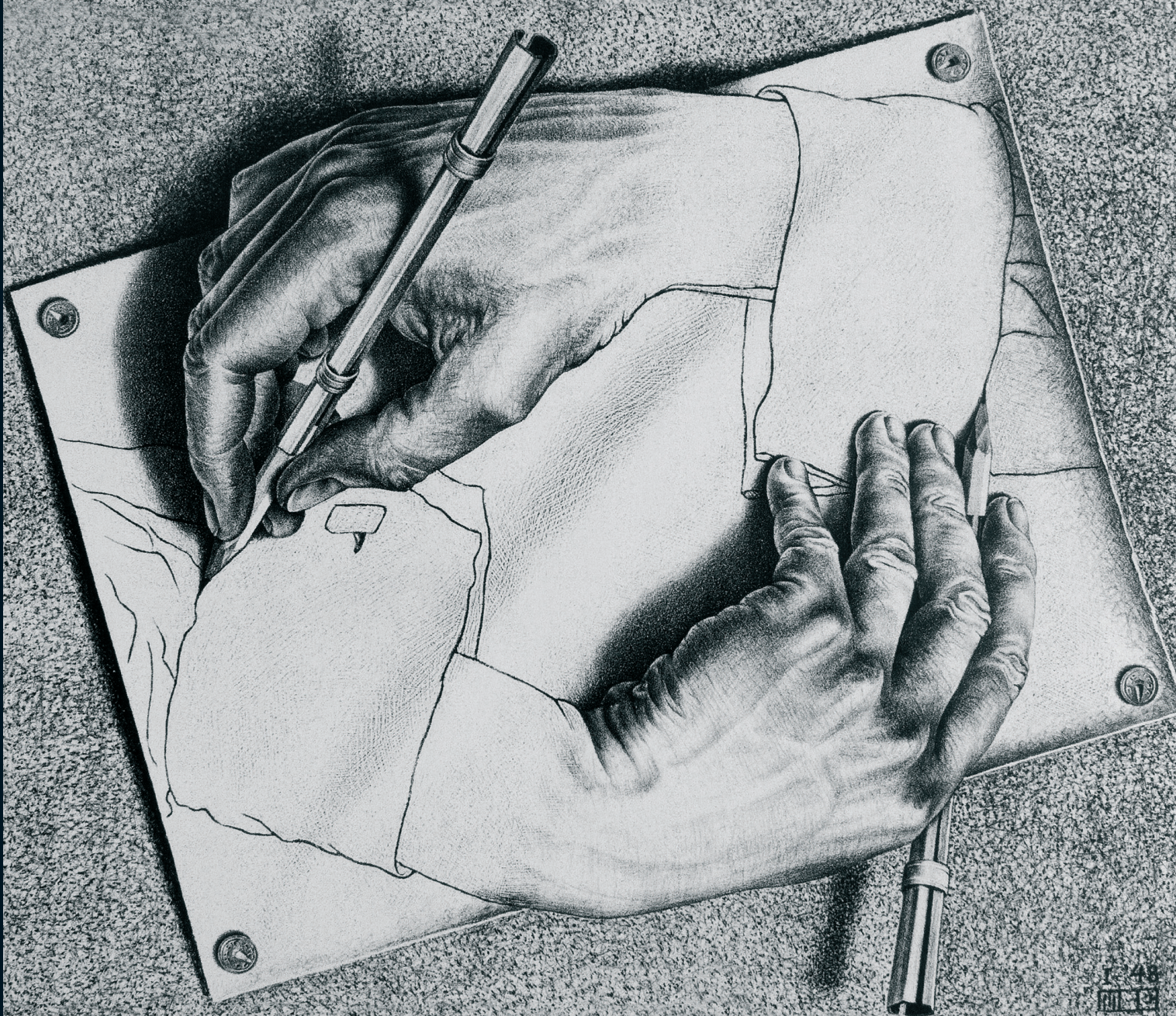
■ **Ihesi.** Itsuentzako ibilbide egokitua Orgin

■ **Net Hurbil.** Irabazle eta galtzaileak Georgiako auzian

ARGIA

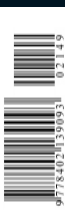
2008ko irailaren 7a | LXXI. urtea | 2.149 zenbakia | 3,70 euro

Ezkerrak Topikoetatik harago

ARGIA

www.argia.com Euskal Herriko astekaria

ONGIETORRI ARGIAra

ARGIA n ateak zabalik
dauzkagu zuretzat.
Aldizkaria nola egiten dugun
ikusi nahi baduzu bidaliezaguzu
mezu bat gunea@argia.com
helbidera eta zurekin
harremanetan jarriko gara.

ARGIA

- 4 Deabruaren abokatua: Pako Aristi.**
Sustrai Colina.

Pertsonaia

- 10 De la Hoz-Agirre familia: "Itsasoan barrukoa ateratzen da, ez da kanpoko sartzen".**
Uxue Alberdi.

Gaiak

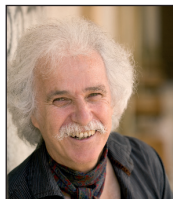
- 15 Cassamance. Askatasunaren fetitxea.**
Oier Guillan.

Iritziak

- 19 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
20 Ur Apalategi. Ttakun (h)errenka.
Irudiak, ikonoak eta Olinpiadak.
21 Bego Vicario. Gizonezkoen zinema.
Joxerra Garzia. Ez dago musik.
22 Dabid Anaut. Jakin nahi, konta nahi.
Joxemari Ostolaza. Jokalari.

Erdiko kaiera

- 26 Joan Mari Irigoien: "Gure euskaltasuna esplikatzeko saiatu naiz".** Gorka Bereziartua.
28 2001: Odiseak ez du itzulerarik.
Ion Olano Carlos.
30 Denbora-pasak. Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
31 Argitalpenak. Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre
34 Ezpalak. Gorka Bereziartua.
35 Abarrak. Mikel Garcia.
36 Ihesi: Orgi, zentzumenen basoa. Ania Miner.
38 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua eta Jakoba Errekondo.
40 Denboraren makina. Nagore Irazustabarrena.

Joan Mari Irigoien.

Termometroa

- 44 Itzulpengintza administrazioan. Arau-idazketa elebidunaren beharra.**
Oskar Arana, Zelai Nikolas.
46 Bero-beroan. Juan Mari Arregi, Onintza Irureta eta Xabier Letona.

5 | Ezkerrak | Garbine Ubeda Goikoetxea

Trebetasuna eskatzen duten jardunak eskuinean egiten dituzte gehienak: idatzi, pilotan edo futboleko aritu, josi... Kopuru txiki batek, aldiz, ezkerreko eskua, begia, belarria eta oina hobesten ditu aukeran. Albotasuna eta eskuin joeraren aldeko desoreka zerk eragiten dituen zehazki argitu ezinean, bi joeren arteko desberdintasun esanguratsuak identifikatzera bideratu dira azterketa gehienak.

23 | Eusko Ikaskuntzak 90 urte

Joseba Agirreazkuenega

48 | Net Hurbil

Pello Zubiria

50 | Azkena

Anuntxi Arana

41 | Iñaki Soto | Mikel Asurmendi

Moulinesen *Manifestu nacionalista* liburua kari agertu zen hedabideetan. Aspaldi lantzen hasi zen Nazionalismoaren Etikari buruzko tesia laster bukatu nahi luke. Eguneroko lanak arnasa pixka bat gehiago eman behar dio ordea. Politika pasioz bizi dela adierazi digu.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Unai Brea, Mikel Garcia, Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbine Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Lander Arbelaitz, Eli Pombo, Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz, Olatz Korta. Idazkaritza Teknikoa: Aloña Sorluze. Sustapena: Esti Parada. Publizitatea: Idoia Arregi, Maite Arrieta, Ixabel Bereziartua. Administrazioa: Marijo Aiertza, Maider Lizarazu, Mari Karmen Loiarde.

HELBIIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTAELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpidetza@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 135 euro. Ipar Euskal Herria: 165 euro. Espainia: 135 euro. Beste atzerriak: 170 euro. Airez: 268 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaila Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko irudia: M.C. Escher.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

GIPUZKOA
zurekin, aurrera >>

kutxa

“Etxebizitza eskubidearena ikusi dudana aldarrikapen burgesena da”

Pako Aristi | Udan lan egiten zuen gizona

Oso jende gutxiarekin haserretu omen da bera. Besteak ei dira berarekin haserretzen direnak. Zergatik ote?

SUSTRAI COLINA
Argazkia: Dani Blanco

Zergatik bizi zara kritikatzeko duzun herri proto-tipoan?

Herriko putakume handienak mezetara joaten ikusteak pentsamendua garatzen asko laguntzen didalako.

Ateoa eta elizako organista. Zuri harpa jotzea gustatzen zaizu!

Igandero mezetara joatea da ateo bihurtzeko modurik onena. Aspertu egiten naiz. Pentsa, hutsuneak egunkaria irakurtzen pasatzen ditut.

Aspertzeko ez dago mezetara joan beharrik, nahikoa da telebista piztea.

Telebista hamar ordu lanean sartu dituen gizarajoak bere bizitza jasangaitz hori anestesiatzeko behar duen tresna da. Telebistan agertzen ez dena ez dela existitzen iruditzen zaigu, baina justu kontrakoa da, telebistan agertzen dena da irrealia.

Orain ere zure burua zuritzen! Ez esan telebistan agertzen zen Pako Aristi irrealia zenik!

Telebistak 25 urteko lana urtebetean estali dezake. Nik tarteka telebistan agertzen den idazle bat izan nahi dut, ez tarteka liburu bat ateratzen duen telebistako tertuliano bat.

Tertulianoekin ez naiz fidatzen. Idazleekin fidatu ninteke?

Ez, jende arraro samarra da, nahiko asoziala, fantasia batean bizi dena. Gehienak, ni nuen

barne, oso banidosoak dira. Tira, ni behintzat banidadea kentzen ari naiz nire bizitzatik. Garbiketa emozionala behar nuen.

“Kaixo, Pako naiz eta banidosoa naiz”...

Askok nekiela, ia-ia jenioa nintzela, sinetsi nuen. Ez zitzaizkidan besteen iritziak interesatzen, nire pentsamendua baino hoberik ez zegoela uste nuen. Dena nekielakoan, urte asko pasa ditut ezer ikasi gabe.

Segi besteoi leporatzen dizkiguzunak zeure buruari egozten!

Iraultzaile ezkertiarra naiz baina nire bizitza gozoa da. Terrazan kafea hartuz aldatu nahi dut mundua eta nekez egoten naiz deseroso.

Ez esan terrazan kafea hartzetik bizi zarela!

Egindakoa kobratzea gustatzen zait, ez dirua irabaztea. Funtzionamendu karibetarra daramat, alegia, kobratutakoa gastatu arte ez naizela lanera itzultzen. Askok arazo ekonomiko larriagoak dauzkate, ordea, dena diruaren inguruan antolatuta daukatenek.

Euriborra dagoen bezala egonda, zer nahi duzu ba?

Etxebizitza eskubidearena ikusi dudana aldarrikapen burgesena da. Orain arte, jendeak ez du sekula pisu bat erosteko dirurik eduki, edo oso berandu erosi du. Gazteek soldatak bizitza mailaren neurrira igotzea eska dezatela, baina etxebizitza eskubidea? Mesedez! ■

Ezkerrak vs eskuinak

Jende gehiena eskuina da, hemen eta globo osoan. Kopuru txiki batek, aldiz, ezkerreko eskua, begia, belarria eta oina hobesten ditu, aukeran.

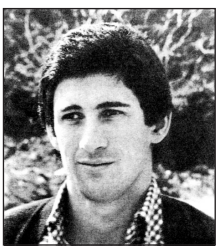
Albotasuna eta eskuin joeraren aldeko desoreka zerk eragiten dituen zehatz-mehatz argitu ezinean, bi joeren arteko desberdintasun esanguratsuak identifikatzera bideratu dira azterketa gehienak.

GARBINE

UBEDA GOIKOETXEA

Ezkerren artean gehiago dira gizonezkoak emakumezkoak baino. Estatistiken arabera, hiru ezkerretik bi gizonezkoak dira.

Retegi I, pilotaren historian ezagutu den ezker handienetakoa eta Sebastian Gonzalez.

Abel Barriolak entrenamendu berezia jaso zuen joan den ekainean, Lehen Mailako Buruz Buruko Txapelketaren bigarren finalerdia kariatara. Sebastian Gonzalez-en kontra jokatu behar zuen partidari gerta zitezkeen sorpresak ebitatzeko, beste jokalariek ezker batzuekin aritu zen lanean. Leitzarraren hitzetan, "pilotari emateko modua zenbaitetan desberdina izateaz gainera, toki asko behar izaten dute kantxan. Ezkerrek asko okupatzen dute". Kantxan ez ezik, baita mahaian ere. Edo hala iruditzen zaie, behintzat, ezker baten ondoan jatea tokatzen zaie eskuinei.

"TENIS-KANTXETAKO" gaur egungo nobedadea, hitzetik hortzera darabilen fenomeno, punta-ko jokalarien artera heldu diren emakumezko errusiarrak dira", zioen Raúl Fain Brinda kirol aditu eta zutabegileak, 2004ko irailean BBC Mundo.com-en idatzitako artikulu batean. "Ni, berriz, tenislari ezkerren desagertzeak nau benetan arduratzen".

Ez zuen arrazoirik falta. Harez geroztik Rafael Nadal kataluniarra gailurreraino heldu bada ere, urrutitxo gelditu dira joko alderantzikatuaren hegemoniak, ezkertasuna arrakastaren sinonimo bilakatu duten izar mitikoak, Rod Laver, Jimmy Connors, John MacEnroe, Martina Navratilova edota Monika Seles, kasura.

Neurozientziek ere arretaz jarraitu izan diote gaiari. Harvard unibertsitateko Hol-zen doktoreak, esaterako, honakoak aitortzen dizkie ezkerrei: funtzio motore hobeak, bista eta gorputz adarren bat (beso nahiz hanka) ahal bait lehen uztartzea eskatzen den ekintzetarako erreflexu bizkorragoak eta, eskuin hemisferioa garatuago izaki, espazio-az ohartzeko erraztasun handiagoa. Mota honetako kiroletarako sortzetiko abildade naturalak, azken finean.

Bere tesiak makulu bikaina aurkitzen du estatistiketan, bereziki 1968 eta 1999 urteen artean psikiatra talde bat lagun zuela egin zituen konparaketetan; denbora epe horretan tenisaren maila goreneko zerrendetara bildu ziren jokalariek guztien joerak banan-banan

aztertu ostean, ezkerrak %28ra heltzen direla nabarmentzen baitu lan horrek. Alimaleko zifra da, urte tarte horretan arrunki aurki zitezkeen ezker kopurua %8,1ean finkatu zuela kontuan hartzen bada. Gaur, ezkerrak populazioaren %8-13 direla estimatzen da.

Halabaina, besterik ere ondorioztatu behar-ko zuketenezko aro horren kasuistika dokumentatu beharrean 1999tik aurrerakoak xehekatu izan balituzte edota, sinpleki, ebolu- zioari erreparatu izan baliote. Nadalen kasua albo batera uzten bada, apurka urrituz joan den multzoa baita ezker tenislariena; gizonez- koen kasuan, koiuntura jakin batean kasik erdiak izatetik gizartean arrunki aurkitzen den %8-13tik behera eskasteraino edota, emakumezkoen kasuan, kopuru eroso batetik ia desagertzeraino murriztu den fenomeno.

Azalpenak bilatzen hasita, ezkerrek ezus- tea izateari utzi diotela arrazoitzen du iritzi zabalduenak. Alegia, sineskeria ilunetatik askatu eta kantxetan leku hartzen hasi zire- nean eskuinak otoz otoan harrapatu bazituz- ten ere, gaurko egunean ezkerkadari bihu- rrena ere aurreikusgarri bilakatu dela eta kolpe alderantzikatu horien sekretuak dago- eneko aski ezagunak direla.

Litekeena. Baina aurreraxeago aipatutako kopuru makurrak besterik gabe justifikatzeko balio ez duena. Zerikusirik ere izango du, dudarik gabe, azken urteotan nagusitu den jokamoldeak, teknika engainari eta sorpresaz- koen gainetik, batez ere potentzia eta abiadura primatzeak.

Ziklikoa izan ote daiteke?

Mekanismo fisiologikoak

Ezkertasuna hizpide duten lan serio gehienek, aipatu berri dugun honen gisan, garuneko bi hemisferioen espezializazioa dute abiapuntu. Hau da, gorputz alboen mugimenduak kon- trolatzeko modu gurutzatua —eskuin hemisfe- rioak ezker aldean gobernatzen du eta ezker hemisferioak eskuinaldean—, zati nagusi bakoit- zaren funtzio banaketa nahiz jarduteko modua eta, bereziki, bi hemisferioen arteko konexio sistema, *corpus callosum* delakoa, ezke- rren kasuan garatuago dagoena.

Azaldu nahi den teoria ilustratzeko, berriz, aztertutako kasuen estatistikak baliatzen dira batez ere, ezker eta eskuinen arteko konpara- keta kuantitatibo-kualitatiboak. Albotasuna eta eskuin joeraren aldeko desoreka zerk era- giten dituen zehatz-mehatz argitu ezinean, ikerlariak desberdintasun esanguratsuak iden- tifikatzen saiatzen dira, hitz bitan esanda.

Hala, neurologia modernoak oinarriak sen- dotu zituenetik, kolore eta zapore guztietako txostenak aurkitzen ahal dira, ezkerrei jennialta- suna, kirol jakin batzuetarako abilezia apartak edota bideo-jokoetan azkarrago pentsatzeko

Buruzagi izateko dohainak

AEBetan datozen hauteskundeak nork irabaziko dituen ez daki-gu, baina, gure gaiari dagokionez behintzat, dilema handirik ez dago: Obama izan ala MacKein izan, estaturik boteretsuenak izango duen hurrengo presidentea ezkerria izango da.

Ez da, hala ere, kasualitate honen lehen aldia. 1992ko hauteskundeetan bi lehiakide nagusiak joera honetakoak ziren, eta baita hirugarrena ere. Alegia, Bill Clinton (hauteskundeak irabazlea bera), George H.W. Bush (ordura arteko legealdiko buru izandakoa, urte hartako galtzaile nagusia) eta Ross Perot (Texas estatuko aberats independentea, lehiatik lehenxeago erretiratu zena).

Ezkertasunaren gorabeherak gehien haizatu dituztenek —estatubatuarrak dira gehienak, bidenabar esanda— sarritan aipatu izan dute Etxe Zuriko apopilo izatera heldu direnen kopuru aparta, ezaugarri horrek gidaritzarako edo politikarako karismari ekarpenik egiten ote dion serioski aztertzeraino.

Bi datu egiten zaizkie bereziki bitxi presidente ezkerren clusterra ahotan hartzen dutenean eta hipotesi ugaritarako aitzakiatzat hartu izan dituzte. Batetik, AEBetan erakusten duen neurria, arruntki aurki daitekeen ezker proportzioa (%8-13) hainbat bider gainditzen duena, segun eta estatistiketarako datuak nondik nora hartzen diren. Esate baterako, Nixonen garaitik honantzako presidentek bakarrik aintzat hartuta, 7tik 4 dira ezkerrek.

Bigarren datua, AEBetatik kanpora, munduko presidenteen artean aurkitzen den ezker kopuru eskasa. Kurioski, historia hurbilera jo behar izaten dute adibide urri horien bila, gaur egungo presidente entzutetsu eta polemikoenetako bat, agur militarraz aparte eskuinez ezer gutxi egiten duen ezker peto amerikar bat, erabat ahantzita. Hugo Chávez, jakina.

Ezkertasuna berriz ere satanizatuko den beldurra ote?

Bi eskuak abilki gobernatzeko ahalmena

Bi eskuak (eta maila apalago batean bi hankak) trebe dituenari, zeregin jakin batean bata zein bestea abilki gobernatzen dakienari, anbidestro deitzen zaio. Askok nahi genuke apartekotasun hori guretzat. Besteak beste, Julian Retegi handiak egiten zuen bezala pilota bi eskuekin maisuki jotzeko eta hamaika txapel irabazteko. Halabaina, oso gutxi batzuen esku dagoen ahalmena da eta, areago, anbidestro diren askok ere alde bat hobesteko joera dute.

Bestalde, gorputzaren alde bateko dominantzia ez da konstantea izaten eta, sarritan, albotasun gurutzatuarekin nahasten da, hau da, ezkerrez jan baina futboleko eskuinez aritzen diren kasuekin, adibide bat jartzearen.

Erabiltzen den tresnak albotasun gurutzatua sortzen du batzuetan (argazki edo bideo kamara arruntak, adibidez, eskuinez erabili behar dira ezinbestean). Beste zenbaitetan, lesioek eragiten dute eta entrenamendu bidez ere eragin daiteke.

Pediatra gehienek aburuz, anbidestrotasuna (alegia, ez ezker ez eskuin izatea), ondo finkatu gabeko edo zalantzazko albotasunaren seinale da eta, haurren kasuan beti ere, pertsonalitate arazoaren iturri izan daiteke.

hotela
Atxaspi

Bittiria kalea 24
 31770 LESAKA
 Tel.: 948 637 53
www.atxaspi.com

Ezkerrak vs eskuinak

ahalmena aitortzen dizkietene-tatik hasita.

Ez dira, ordea, denak alabantzak izaten. Aski ezagunak dira, esate baterako, ezkerrei, bereziki eskuina erabiltzera behartuak izan direnei edota albotasuna erabat finkatuta ez dutenei lotu izan zaizkien okerak. Besteak beste, toteltasuna, hizketaren atzerapena bezalako mintzamen arazoak, irakurtzeko nahiz idazteko zailtasunak, baldarkeria bezalako urritasun motoreak...

Zer esanik ez Down sindromea, autismoa, eskizofrenia, gaitz psikopatikoak nahiz epilepsia bezalako arazoak sufritzeko aukerekin lotzen dituztenak, edota, are urrunago joanda, bisexual edo homosexual izateko probabilitateak handiagoak direla aipatzen dituztenak. Zein mendetan bizi ote garen galdetzeko moduan, kasik.

Badira, bestalde, ezkerrek eta eskuinek pentsatzeko modua ere desberdina dutela arrazoitzen saiatzen diren teoriak ere. Zabalduenaren arabera, eskuin gehienek –esan nahi baita, ezker hemisferioa nagusi dutenek– informazioa modu sekuentzial linealean prozesatzen dute. Alegia, lan bat bukatu beharra daukate hurrengoari heltzeko. Aldiz ezkerrek –eskuin hemisferioa nagusi dutenek, zehazkiago– aldiberekotasun bisualez jarduten dute, eta hainbat zeregin batera prozesatzeko gai dira. Abildade hori ez zaie, ordea, jendaurrean beti itsuroso gelditzen. Sormen handikotzat jotzen ditugun arren, mila lan hasi bai baina bat bera ere bukatzetik urruti geldituko balira bezala, fundamentu kaxkarra leporatzen zaie.

Ezkerrak eta erdi ezkerak

Baina ekar ditzagun gauzak bere onera. Ezkerak ez dira eskuinen ispilu zehatz. Ez dira ezta zaku berean sartzeko moduko multzoa ere, adibideek erakusten dutenez. Lehen hartutako hariari jarraiki, Rafael Nadalek erraketa ezkerrez dantzatzen duela une batez ahanzi ahal bagenez eta eskuaren erabilera eskatzen duen beste jardun batean ikusiko

Garunaren espezializazioa

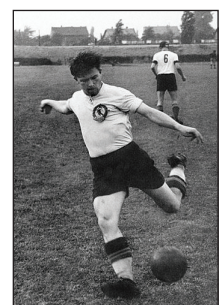
Eskuin gehienek baita (%95) garuneko ezker hemisferioa da gailentzen dena. Ezkerra eskuinaren bertsio simetrikoa balitz, eta sistema gurutzatua arau matematiko balitz, ezkerrei garuneko eskuin hemisferioa nagusituko litzaieke oro har. Ez da, ordea, horrela gertatzen. Gurutzaketarik ezean, ezker hemisferioak berak eramaten du gidaritza kasu askotan –ia ezkerren erdiei gertatzen zaien moduan– edota bi hemisferioen artean banatzen da.

Lengoiak eta logikak espazioaren norabidatzek baino prozesu ordenatu eta sofistikatuagoak behar dituztelako omen dugu garuna banatua eta espezializatua. Baina entzefaloaren zatirik handiena osatzen duten bi estruktura alderantzizkatu horiek, ezin dira funtzioen mapa zehatzak balira bezala irudikatu, orain dela gutxi arte uste zen moduan. Teknologia berrien laguntzari esker ikusi denez, garunak orkestra sinfoniko baten moduan jotzen du funtzio jakin bat burutzea behar duen bakoitzean. Alegia, bi alderdiak elkarren osagarri balira bezala, hainbat area elkarrekin lanean ipiniz.

Garuneko bi hemisferioen funtzioak

Ezkerrekoa	Eskuinekoa
Sekuentziala	Aldiberekoa
Analitikoa	Holistikoa
Ahokoak, hitzezkoa	Irudi bidezkoa
Logikoa	Intuitiboa
Prozesamendu algoritmiko lineala	Prozesamendu algoritmiko holistikoa
Oraina eta iragana	Oraina eta etorkizuna
Hizkuntza: gramatika, hiztegia	Entonazioa/azentua, prosodia, pragmatikoa
Literala	Kontestuala

Aritmetika bezalako beste hainbat funtzio integratzaile edota emozioak bi alboetatik kontrolatzen direla uste da.

Futbolak leku berezia gorde izan die beti ezkerrei. Maradona, Puskas, Gento, Lopez Ufarte, Rojo edota Messi bezalako jokalarien arteari esker ezaugarri paregabetzat jo izan da ezkertasuna. Entrenatzaile askok diotenez, hala ere, eskuinak ezkerak baino lehenago ikasten du hanka 'traketsa' behar denean erabiltzen. Ezker-ezkerak aparteko lanak hartu behar izaten ditu eskuina askatzen ikasteko.

Jimi Hendrix rockaren historiak jainkotutako izar mitikoak ez zituen ezkerrentzako gitarrak baliatzen beti. Betiko gitarra beste aldera begira jarri eta sokak aldatuz (behetik gorakoak goitik behera jarritz) lortu zituen musikari onenen gailurrera eramango zuten doinuak. Botoiak gitarraren goialdean gelditzea bezalako eragozpenak berdin izan zitzaizkion.

Euskal musikari estimatuenen artean, aski eskarmentu duen bateria jole ezker bat dugu aipagarri: Mikel Abrego.

bagenu —eskolan apunteak hartzen, demagun—, eskuina dela esango genuke oro har, esku hori erabiltzen baitu idazteko. John McEnroe handiak aldiz, gozotasuna bezain gutxi baliatzen du bere esku dorpea. Futbolzale ikaragarria, eskuz eta begiz ez ezik, hankaz ere ezker petoa dela frogatu zuen gaztetan.

Inguruari erreparatzea aski, beraz, ezkertasunak mailak, gorabeherak, salbuespenak eta, hainbatetan, joera esplikaezinak dituela oharitzeko. Edota, beste modu batera esanda, ezker-ezkerrak, erdi ezkerrak eta ia ezkerrak ere badi-rela jabetzeko.

Hortik, behar bada, ezkertegiek edo ezkerrentzat bereziki fabrikatutako produktuak saltzen dituzten dendek inguruotan ezagutu duten porrota. Izan ere, estimatzen den %8-13ko kopuruetatik zenbat ezkerrek hobetsiko lituzkete, eskuragarri jarrita ere, ispiluan baleude bezala funtzionatzen duten erlojuak, beste aldera eraginez estutzen diren torlojuak edo ordenagailuetako joystick, xagu eta teklatu alderantzizatuak?

Gaur, horren ortopediko sentitu behar izan gabe, eskuinentzat nahiz ezkerrentzat balio duten produktuak dira estimatuenak. Esate baterako, tresna berezia baliatu behar izan gabe, albo batean duten belarriari tiraka irekitzen diren kontserba-latak edo bi albotara zorrozta dauden labanak.

Ezinbestean bertsio alderantzikatua eskatzen duten tresnen artean, guraizeak, albo batean mahaitxo baten itxurako oholak duten aulkiak eta gitarra elektrikoak izaten dira salduenak.

Asimetriaren jatorria

Albotasunak, garunaren espezializazioak planteatzen dituen inkognitez gainera, galdera asko ditu oraindik airean, erantzun zuzenaren zain. Errepikatuena jatorriari buruzko azalpenak eskatzen dituen dugu, genetikaren aurkikuntzekin batera goritu den arren, bizpahiru teorien hipotesi partzialetara mugatzen dena.

Herentziari garrantzi handia eman izan zaio beti. Batik bat, genetikak garunaren asimetria aldatzen duen faktorea aurkitu duenez geroztik. Zenbakiak diotenez, haurrek ezker izateko %10eko aukera dute aita ere ezkerra denean, %20koa ama denean eta %50ekoa biak direnean. Gainerako %50 horrekin zer gertatzen ote den argitzea falta. Eskema genetiko zehatzak lantzen ari diren arren, frogatutakorik ez da oraino.

Bikien kasua ere bitxia da genetistentzat. Monozigotikoak izan edo ez, proportzioa beti bera da: %25.

Stanley Coren psikologo kanadiarraren ustez, ezkertasuna jaio aurreko faseko trauma batek eragiten du. Gizakiak berez omen gara eskuinak, naturak halakoxeak egin omen gaitu, baina haurdunaldiko eragozpenen baten erruz, batzuk ezker bilakatzen dira.

Eta haurdunalditaz ari garela, New England Journal of Medicine-k ama berantiarrak inplikatzeko arrazoiak: zenbat eta zaharrago orduan eta aukera gehiago haur ezkerrez erditzeko. Testosterona kopuruaren eragina ere zentzu honetan aipatu izan da.

Ezkerrak, hamaika ikusteko jaioak. ■

«Itsasoan barrukoa ateratzen da, ez da kanpokoa sartzen»

Ez dakigu zer duen Getariako portuak, baina badu zerbait belak haizetara zabaltzeko gogoa ematen duena. Izan omen zen munduari bira eman zion bat. Lau hauek mundua ikusi nahi dute beren inguruan biraka.

UXUE ALBERDI

Silver Cloud ez dago Getariako portuan amarratuta. Non dago?

Amaia: Venezuelan dago gure zain, hala espero dugu, behintzat. Udan Getariara itzultzen gara, baina irailaren 3an abiatuko gara berriro.

Belaontzian bidaiatzeko ideia, noiz hasi zen erne-tzen zuen buruetan?

A: Ez, guretan ez, Emilioren buruan hasi zen.

Emilio: Aspaldi... Niri beti gustatu izan zait bidaiatzea. Julio Villar eta itsasoko liburuak irakurtzen nituen, eta aukera hori ikusten hasi nintzen, posible zela belaontzian bidaiatzea. Eta beti neukan buruan bueltaka.

A: Amets bat zen hasieran, bere ametsa. Nik ez nuen sinesten! Pixkanaka hasi zen: belaontzia gidatzen ikasten hasi ginen, barku txiki bat erosi genuen lau lagun artean... Baina Emiliok oso argi zeukan norantz zihoan!

E: Hemengo kostan zeharkaldi batzuk egin genituen eta esan nien: erosiko al dugu ontzi handia?

A: Hemen, normalean, belaontziak ordu batzuetarako baino ez dira irteten itsasora, edo asteburu baterako, asko jota. Baina bidaiak luzeak egiteko erosotasun pixka bat beharrezkoa da. Eta ia 12 metroko barkua erosi genuen. Sos guztiak hortxe utzi genituen!

Silver Cloud. Zilar Lainoa.

E: Horixe. Eta zeharkaldi luzeagoak egiten hasi ginen: Galiziarra, Frantziara...

A: Eta erabakia hartzeko unea iritsi zen, hemen barku bat edukitzea oso garestia baita. Baina hori gertatu artean 10 urte joan ziren!

Eta aingura jasotzera zindoa zenean... haurdun gelditu zinen.

A: Hodei bidean zetorrela jakin genuenean ez ginen ausartu bidaiari ekiten, baina Getarian ez gelditzea erabaki genuen, atzera egingo genuen beldurrez.

Noiz irten zineten Getariatik?

A: 2002an abiatu ginen eta, lehorrez, Mallorkara joan ginen. Han bizi izan ginen bi urtez. Barkua eraman genuen, baina etxe batean bizi ginen. Hodeik bi urte zituela, zeharkaldia egin genuen Mallorkatik Kanarietara, eta beste urtebete egin genuen han. Azkenean, 2007ko urtaririlaren 8an irten ginen Las Palmasetik Brasilerara. Atlantikoa zeharkatu genuen. Sei hilabete egin genituen Brasilen.

Erizaintzako nozio batzuk ere zeureganatu zenituen, ezta?

A: Bai. Ametsa oso polita zen, baina gerturatu ahala kezka sortu zizkigun: bi umerekin joateko asmoa geneukan. Haurren hezkuntza eta osasuna ziren gure kezka nagusiak. Ni irakaslea naiz, eta horrek nolabaiteko segurtasuna

Nortasun agiria

Amaiak, Emiliok, Izarrek eta Hodeik familia osatzen dute, eta duela urte eta erditik Silver Cloud belaontzian bidaiatzen ari dira. Atlantikoa zeharkatu dute, eta Brasilen, Natalen, frantziar Guyanan, Trinidaden, Tobagon eta Venezuelan izan dira. Amaia Agirre 42 urteko bakiotarra da, ingeles irakaslea, lanbidez. Emilio de la Hoz, berriz, getariarra da eta 48 urte ditu. Arrantzaile, lorezain, *parillero* eta yateetako patroiaritu izan da. Izarrek bederatzi urte ditu, eta Hodeik, bost. Silver Cloud-eko tripulazioak badu beste kide bat ere: Sua, ontziko itsas-zakurra.

De la Hoz-Agirre familia

De la Hoz-Agirre familia

ematen zidan. Baina osasunari zegokionez... Hasieran, lehen laguntzako ikastaroa egiteko asmoa geneukan, ni amatasun baimenarekin nengoan Mallorkan eta izena ematea bururatu zitzaidan. Ikaragarri gustatu zitzaidan, baina aitaren osasun arazoak medio, ez nuen bukatu. Dena den, oinarritzko nozioak ikasi nituen: zauriak ixten, sendatzen eta josten; injekzioak jartzen; hezur-haustura baten aurrean nola jokatu; ahoz ahokoa egiten... Eta botika-kutxa osatzen, halako bidaia batera zer eta nola eramane behar den.

Gehienez, zenbat denbora egin duzue lehorra zapaldu gabe?

E: Atlantikoa zeharkatzean: Kanarietatik Cabo Verdera zazpi egun izan ziren, eta Cavo Verdetik Brasilerara, hamabost.

Zer jakin behar da Atlantikoa belaontzi batean zeharkatzeko?

E: Gutxieneko jakintza beharrezkoa da, baina garrantzitsuagoa da gogoia. Sekula ez duzu jakin beharreko guztia jakingo... Beraz, aurrera!

A: Nik ez daukat titulaziorik. Nabigatuz ikasi dut, baina ez dut paper bakar bat ere. Egia da Emilio hor baldin badago berari uzten diodala ardura hori, baina uste dut barkua eramateko gai izango nintzatekeela. Bi gauza mota ikasi behar dira: alde batetik, belaontzia ez da motorrezko garraiobidea, eta haizea maneiatzen, nondik norakoak ulertzen... ikasi behar da. Bestetik, bidaia luzeak egiteko kartak interpretatzen ere ikasi behar da.

Eta haurrek nola hartu zuten erabakia?

A: Oso txikiak ziren, eta umeek gurasoei egon nahi dute. Izar gehiago konturatzen zen, eta hasieran asko zorabiatzen zen ontzian. Zorabioa beldurra zen. Pasa zituen urduritasun uneak, baina orain galdetzen badiezu... barkua nahi dute!

E: Izarrek esaten zidan: "Getariara itzultzen garenean barkua niri saldu. Baina merke, e!"

Izar: Hasieran beldur pixka bat ematen zidan, baina gero ohitu egin nintzen.

Haurrak azkar ohitzen al dira egoera berrietara?

A: ez dute iragana ahazten. Guk lotura handiak dauzkagu gure jendearekin, etxeokokin... baina

Haurrak Urrutiko
Hezkuntzan daude
matrikulatuta, horixe
baita modu ofizial
bakarra.

ikusten dute itzultzen garelara. Oso etxeokiak gara, bai barkuan eta bai barkutik kanpo. Familiarteko bizitza egiten dugu, asko egoten gara elkarrekin.

Barkuan, zein da bakoitzaren egitekoa?

A: Kapitain jauna, Emilio. Behar-beharrezkoa da kapitainaren figura. Etxean lanak beste era batera partitu daitezke, baina ontzian beharrezkoa da kapitaina. Niri konfiantza ematen dit Emiliok, bera urduri ikusten badut... akaboa!

Hegazkinean azafata urduri ikusten duzunean bezala...

A: Horixe. Bera ondo egonez gero edozein lekutara joango nintzateke. Emilio ontziaren xehetasun teknikoekin arduratzen da. Eta barkuko andrea ni naiz: nik egiten ditut otorduak, ni naiz ama, irakaslea, psikologoa, erizaina... Etxean bezala.

Bitakoraren koadernorik egiten al duzue?

A: Bai. Komeni da edukitzea, ainguratzeko puntu onak non dauden jakiteko, nabigaziorako gorabeherak... Ez dakizu inoiz hortik itzuli beharko duzun.

E: neuk idazten dut, egunean egunekoa.

I: Guk ez dugu idazten, baina ikusitako gauzen marrazkiak egiten ditugu: izurdeak, baleak ura botatzen, orkak, esparroiak, marrazoen hegala, itsas dortokak, kapibarak...

Beti egoten al da norbait itzarrik?

A: Bai, ez daukagu radarrik eta 24 ordutan egon behar dugu adi.

E: Gauetan txandak egiten ditugu, bi ordu eta erdi inguruko

zaintzak.

Oso jende gutxi bidaiatzen du familian. Nolako esperientzia da hori?

A: Aberasgarria bezain zaila. Nire kasuan, ama eta irakasle izatea oso zaila da, bidaiaren alderdirik zailena. Baina denok ari gara ikasten, denok ikasten dugu egunero elkarrengana moldatzen. Laurok hazi gara bidaia honetan.

Haserretuz gero ezin duzue barkutik salto egin.

E: Beste txip batekin egoten gara ontzian, umeak ez dira lehorrean bezala egoten. Barkuan sartu orduko giroa aldatu egiten da, eta lauroi eragiten digu. Umeek badakite itsasoan daudela, eta magikoa da, beste era batera jokatzen dute.

A: Bai, umeein zailagoa da lehorrean. Barkuan badakigu ez dagoela txorakerietarako lekurik, ez leku fisikorik eta ez inolakorik. Gehiago hase-
rretzen gara lehorrean.

Nola moldatzen zarete haurren hezkuntzarekin?

A: Urrutiko Hezkuntzan daude matrikulatuta, horixe baita modu ofizial bakarra. Ikasgai instrumentalak egunero lantzen ditugu. Itsasoan gaudenean ezin izaten dugu eskolarik egin, baina lehorrean asteak zazpi egun izaten ditu, eta astelehenetik igandera izaten da eskola. Halere, metodoa ez da batere egokia, eta denbora asko galtzen da haurrak behartzen. Gainera, ministeriokoak oso zehatzak eta zorrotzak dira eta testuliburuak haiek agindu bezala landu ezean, ez du irakatsi beharreko guztia irakasteko astirik ematen. Bi hilabetetik behin egindako ariketak bidali behar izaten ditugu eta ikasturte amaieran azterketa egin behar izaten dute, atzerrian egonez gero, hango enbaxadan, eta hona itzuliz gero, Gobernu Zibilean.

E: Izarrek 5 orduko azterketa egin zuen iaz, zortzi urterekin.

Ez dago euskaraz ikasteko modurik?

A: Ez. Guk haurrak Getariako eskolan matrikulatu nahi genituzke. Bertara joan ez arren, haien materialarekin eta haiekin batera lan egiteko. Zuzendaritza eta irakasleak ere ados daude, baina traba legal bat dago: haurrek ezinbestean joan behar dute eskolara. Ofizialki egin genuen eskaera Eusko Jaurlaritzan, baina legea aldatu beharko litzatekeela diote.

Eta zer aukera eman zizueten?

A: Ez matrikulatzea, ikastolarekin lan egitea, baina matrikulatu gabe. Baina guk hori legalizatzea nahi genuke. Jende askorentzako izango litzateke baliagarria. Enpresen deslokalizazioarekin jende pila batek joan behar du kanpora, eta jende gaztea izaten da, familia izan dezakeena. 5 edo 6 urterako daude kanpoan, baina gero itzuli egingo dira! Aukera hori izango balute, itzulera askoz errazagoa litzateke.

Eta irakasletzat ama izatea, erraza al da?

I: Borroka pixka bat egiten dugu, baina ondo moldatzen gara. Gainera, betiko ikasgaiez gain beste gauza batzuk ere ikasten ditugu: Brasilen kapoeira ikasi nuen, eta baita portugesez hitz egiten ere, eta oraindik ez zait ahaztu.

Zerk egiten du kili-kili handiagoa, abiatzeak ala iristeak?

Denak: Iristeak!! Dudarik gabe!!

I: Beno, niri irtetea ere gustatzen zait, itsasoa asko gustatzen zait, eta baita arrantza egitea ere.

Orain hobeto ulertzen duzue "lurra begi bistan!!" oihua?

Eguna belaontzian

Amaia: "Eguna argitzen denean jaikitzen gara eta lehenbiziko gauza umeei krema ematea eta txapela janztea izaten da, barkuan oso itzal gutxi baitago. Hori da errituala: jaiki, krema, txapela eta gosalduta. Eta gero... harrigarria da nola pasatzen den denbora: izurdeak etortzen direla, argazkiak ateratzen dituzula, aparejua botatzen duzula... Segituan iristen da bazkaria prestatzeko ordua, eta hori asko zaintzen dut, itsasoan oso erraza baita gutxi jatea eta pisua galtzea. Bazkaldu, umeei ipuinen bat irakurri, jolastu... Jostailu pila bat eramaten dute atzean. Igo, jaitsi, Suarekin jolastu... Arratsalde partean, afalordua hurbildu ahala, irratitik hitz egiten dugu. Irrati amateur batzuek ematen digute eguraldiaren iragarpenaren berri, haiek esaten digute nondik joatea komeni zaigun".

III. etxepare beka Haurrentzako albumak sortzeko

Saria: 6.000 euro

Argitaratzaileak:

Pamiela eta Faktoría K de libros
Originalak aurkezteko epemuga:
2008ko azaroaren 28an,
Burlatako Udaletxean (Nafarroa)

oinarriak: www.baranain.com

antolatzaileak:

Auritz, Erroibar eta Luzaideko Udalak;
Barañaingo Udala/Ayuntamiento de Barañáin;
Baztango Udala; Berriozarko Udala; Bortzirietako
Euskara Mankomunitatea; Burlatako Udala;
Garesko Udala; Nafarroako Iparraldeko Euskara
Mankomunitatea; Lizarrako Udala; Malerreka
Mankomunitatea; Orkoien, Oltzako Zendea,
Etxauri, Ollaran eta Bidaurreta Udalak;
Sakanako Mankomunitatea; Uharte eta
Esteribariko Batzorde Nagusiak; Zizur
Nagusiko Udalaren Kultura Patronatua.

laguntzaileak:

 Nafarroako
Gobernua

AZKEN HITZA

Barealdiak

“Atlantikoan ekaitzak baino okerragoak dira barealdiak. Zero paralelora iritsi ahala tropiko arteko konbergentzia-gunea dago. Gune hori ez da finkoa, mugitu egiten da, eta bertan ez dago haize izpirik, batere ez. Gune horretan sartzea ekaitza baino okerragoa izan daiteke”.

I: Bai, hori!!

E: Brasilerira iritsi baino lehenago uharte txiki bat dago eta hara iritsi ginenean, 15 egunean itsasoa bakarrik ikusi ostean, ura eta ura baino ez... lurrari musu eman genion aita santuak bezala!

I: Atlantikoa zeharkatu genuenean barkuan ura bakarrik edaten genuen, eta iritsi ginenean aitak eta amak bosna zerbeza eta guk bina Coca-Cola edan genituen! Urarekin aspertuta geunden.

Nola hornitzen duzue belaontzia? Zer eramaten duzue?

I: Gehienbat janaria.

E: eta ura, ura oso inportantea da. Zeharkaldi luzeetan ura da oinarritzakoa. Barkuak bi kamaina dauzka, bat aurrean eta bestea atzean, eta atzeko kamaina jostailuz kargatuta eramaten dugu.

Zer sentitzen da barkua amarratzean?

A: Poza. Polita da nabigatzea, baina oso desberdina. Ordu pila bat dauzkazu zeure buruarekin egoteko, eta erabili egiten dituzu, burua martxan egoten da. Gauetako txandetan ez daukagu argirik, ezin dugu irakurri: egon egin behar da. Norbera, itsasoa, haizea, barkua eta denak lo.

E: Lehorrean askoz entretenimendu eta estimulu gehiago daude: irakurri egiten duzu, jendearekin hitz egin, telebista ikusi... Kanpotik askoz gauza gehiago hartzen dira, informazio asko hartzen da ingurutik, baina itsasoan ez. Itsasoan barrukoa ateratzen da, ez da kanpokoa sartzen.

Natura irakurtzen ikasi duzue?

A: Emilio lehendik itsasoan asko ibilitakoa da eta, agian, berarentzako ez da hain nabarmena izan, baina niretzako bai. Orain ekaitzak usaindu egiten ditut, euri usaina sumatzen dut, eta badakit badatorrela.

Garestia al da horrela bidaiatzea?

A: Bidaiatzea bera ez. Nautika da garestia, aparatuak, itsasontzia... Baina nabigatzen gaude-

nean ez dugu ezer gastatzen; etxea eta garraioa geurekin daramatzagu eta egon garen lekuetan arropa askorik ez da behar.

Eta ontzia portuan izateagatik ez al da garesti ordaintzen?

A: Lekuaren arabera. Orain barkua Venezuelan daukagu, eta segurtasun falta ikaragarria dago; han ezin da edozein lekutan aingura bota. Marinetan utzi behar da, baina hala ere, hemen baino askoz ere merkeagoa da. Brasilen ez, Brasilen badaude lekuak aingura bota eta ezer ordaindu gabe egon zaitezkeenak, gu sei hilabetean hala egon ginen. Zingira batean bertako arrantzaleekin, beraiek bezala, sosik pagatu gabe eta oso-oso ondo.

Piratarik okerrenek uniformedunak direla irakurri dizuet.

A: Dudarik gabe. Mugak oso itsusi ipini dira. Eta guk pribilegioak dauzkagu europarrak garelako, ez baita gauza bera pasaporte bat edo bestea erakustea. Itsaso zabalean zaudenean badirudi aske zarela eta ez dagoela legerik, baina badago. Oso kontrolatuta dago.

Lehengo bidaiariak lur eta aberastasun berrien bila bidaiatzen zuten. Zuek zeren bila zabiltzate?

A: Aberastasun bila gu ere, baina ez dugu dirutan neurtzen.

Noiz arte jarraituko duzue bila?

E: Epea dauka, beste pare bat urte edo. Izarrek Bigarren Hezkuntza eskolan egitea nahi dugu. Bere lagunak, bere koadrila, bere lekua, bere erreferentzia hau izan dadin: Getaria.

A: Gure asmoa sekula ez da betiko bidaiatzen jarraitzea. Badakigu itzuli egingo garela, eta adin batetik aurrera, haurrei gehiago kostako zaie gela itxi batean sartzea beste 24 lagunekin batera. Gu kanpoan bizi gara, naturarekin harremanean... Dena den, bidaiak bere bideak jartzen ditu, eta auskalo. ■

Cassamance

Askatasunaren fetitxea

Cassamance ofizialki Senegalen hegoaldean dagoen eskualdea da. Diola etnia da nagusi bertan, fetitxearen kultura bizi duen herria. 1982. urtetik gatazka armatua egon da Cassamancen, independentzia eta nortasun propioarekiko errespetua aldarri, eta orain hiru bat urte su-etena indarrean jarri eta negoziazio prozesua abiatu zuten.

OIER GUILLAN

Argazkiak: Oihana Aranburu / Allende Arnaiz

AFRIKAKO ESTATUEK oro har bizi duten errealtate irrealaren isla eskaintzen du Senegalek, kolonialismoaren ondorioz oraindik indarrean dagoen estatuen egitura: lekuan lekuko kulturak, etniak eta egoerak aintzat hartzen ez dituenak, mapa inposatuaren indarrarekin herrien errealtateak alderik alde zeharkatzen dituenak.

Senegalen hamalau etnia aurki daitezke, hamaika eskualde administratibotan banatuak. Hamar milioi pertsona inguru dira, horietatik lau Dakarren soilik kokatuak. Senegalen frantsesa

da hizkuntza koloniala, eta Senegal kasik erdibitu egiten duen Gambia estatu txikian ingelesa. Ofizialki Senegal hegoaldean, Gambiaren azpian, dago Cassamance. Bertan diolak dira nagusi, Cassamanceren kostaldean batik bat, eta Gambian eta Guinea Bissaun ere aurki litezke.

Cassamance Portugalen menpeko kolonia izan zen lehenik, Frantziarena izatera pasa zen ondoren. Ugari dira oraindik topa daitezkeen kolonialisten arrastoak, etxeak eta herri egiturak, eta baita esklaboentzat sortutako

kartzelak ere. Cassamanceko Carabane irla ederrean dago bat, eta iparraldera begiratzuz gero, Dakarren pare dagoen Goree irlan beste bat. Egun, artistak eta artisauak topa daitezke batean zein bestean, kanpoko bisitariari begira bizi direnak, baina garai batean handik abiatzen ziren esklaboz betetako itsasontziak. Carabane ingurutik ateratzen dira *patera* asko, garai batean ez bezala askeak baitira egun diolak, askeak esklabo izateko.

Gatazka armatua

Denbora gutxi da Cassamanceren independen-
tziaren aldeko gatazka armatua bake bidean jarri
dela. Abagune honen aurretik zaila zen Cassa-
mancera gerturatzea, eta nazioartean ezezagun
samarra zen diolen borroka. Hala ere, kataluniar
talde bat aspalditik ari da lanean, proiektuak garatzen laguntzeaz gain Cassamanceko errealitatearen berri zabaltzen, eta asko izan dira haiei esker bideratu diren kooperazio lankidetzak, baita Euskal Herritik ere.

2001. urtean Cassamancera jo zuen euskaldun taldean zegoen Jose Ramon Gurrutxaga: “Guk Cassamanceren berri bagenuen han ziren katalanen eskutik. Behin eta berriz esaten ziguten merezi zuela hara joateak. Euskal Herritik atera baino egun batzuk lehenago egunkarian berri bat agertu zen: berrogeita hamar gerrillari inguru hil omen zituen ejertzitoak. Bidaia-agentziek ez zuten gomendatzen hara joatea. Katalanek berriz ez zela egia, gobernutik tarteka zabaltzen dituzten berri faltsuetako bat baino ez.

Dakarrera jo genuen lehenik, eta han inork gutxik lagundu nahi zigun Cassamancera, tabua zen gainera hura aipatzea ere. Azkenean Dakarretik hegazkinez joan ginen Ziguinchorrera, eta handik Oussouyera”. Aipatu bi herriak lotzen dituen errepidea ez da oso luzea, baina bost bat kontrol pairatu behar izan zituzten iristeko, kontrol zorrotzak, bortitzak: tankeak errepide bazterrean eta armaz josiriko militarrek. Azkenean baina, iritsi ziren Oussouyera, “eta merezi izan zuen. Normalean Senegal aipatzean Dakarren irudia datorrigu batik bat burura, iparraldekoa, baina Cassamancen beste paisaia bat dago, beste hizkuntza bat, beste kultura bat, beste errealitate bat”.

Ez da erraza gatazkaren berri izatea diolen artean ere, ez behintzat egun batetik bestera.

Pierre Diatta gaztea Oussouye-
ko fetitxearen buruaren semea da, eta egun gida lanak betetzen dihardu. Bere hitzetan, Dakarreko Gobernuak baztertu egiten zuen Cassamanceren garapena. 1982. urtean manifestazioa burutu zen Ziguinchorren, errespetua eta justizia eskatzeko. Manifestazioari errepresio bortitzaren bidez egin zitzaion aurre, eta orduan

sortu zen gerrilla, Cassamanceko Indar Demokratikoen Mugimendua (MFDC) delakoa. Gatazkak 2004. urteko abenduan hartu zuen norabide berria, gerrillak su-etena aldarrikatu eta Gobernuarekin negoziazio prozesuari ekin zionean. “Egun hori iritsi artean denetik egon da; lasaitasun handiko momentuak, eta baita tentsio handikoak ere”, dio Diattak.

Zaila da neurtzen gerrillaren aldeko mugimenduak herritarren artean duen babes, estatistika zehatzenei ihes egiten baitie Cassamanceko bizimoduak eta herriek duten izaera sakabanatuak

Herri bizia da diolena eta fetitxearen kulturak definitzen du batik bat euren mundu ikuskera.

Zaila da neurtzen gerrillaren aldeko mugimenduak herritarren artean duen babesa, estatistika zehatzenei ihes egiten baitie Cassamanceko bizimoduak eta herriek duten izaera sakabanatuak. Diattaren arabera, gatazka Cassamance birbaloratzeko positiboa izan da, “baina zaila ikusten dut independentzia, herritarrentzat baliabideak izateko herri txikia baita gurea”.

Egun, militarren presioa malguagoa da, eta denbora gutxian izugarri sumatu da kanpoko turista eta bisitarien kopuruak gora egin duela. Oussouyen bertan denbora gutxian aterpetxe bakar bat izatetik lau edukitzera pasa dira. Eta ez da kasualitatea, izan ere Cassamance berde, eder eta kulturalki aberatsak ez baitu zerikusirik Dakarreko kaosarekin eta paisaia lehorrarekin. Ez dira gutxi “fetitxeen ibilbidea” saltzen hasi diren turismo agentziak, ezta Cassamanceko kostalde ederra zatitzen eta erosten hasi diren kanpotarrak ere.

Joolaren mamua

Cassamancen ohikoa zen beren baliabide naturalak, mangoak kasu, bide bazterretan usteltzen ikusteak, blokeo egoeratik. Gatazkak iraun duen artean Dakarren blokeo politiko eta batez ere ekonomikoa gainditzeko izugarri garrantzitsua izan da Cassamanceko biztanleentzat *Le Joola* itsasontziak jokatutako papera. *Le Joola* itsasontziak Cassamanceko Ziguinchor eta Carabane irla ttipitik hartzen zituen bidaiariak, eta Dakarreko bidea egiten zuen gau osoz. Dakarren baliabideak saltzeko funtsezko bidea. Errepidea oso txarra eta luzea da bestela, Gambia zeharkatu behar da oraindik luzeagoa izan ez dadin, eta hegazkina bertakoentzat garestiegia da. 2003. urtean hondoratu egin zen *Le Joola*, irailan, eta chunka pertsona hil ziren. Ahal baino askoz jende gehiago zeraman: 550 bidaiarientzako lekua zuen ontziak 1.035 bidaiari zeramatzan ofizialki, aintzat hartu gabe ordaintzen ez zuten haurrak, militarrek eta doan sartzen ziren haien lagunak. Horrez gain, orduak pasa ziren Dakarrek laguntza bidali zion arte hondoratzen ari zen itsasontziari. Pertsona asko igerian zain, akiturik, ito ziren; beste asko ordu luzez buelta emanda gelditutako itsasontzitik irten ezinik.

Afrikako Titanic-a izan zitekeenaren hondoratze lazarriak oihartzuna izan zuen Europako hedabideetan bizpahiru egunez, eta gero kito, ahanztura. Cassamancen baina, Oussouyen bertan, une oro sumatzen da familia ugari suntsitu zuen itsasontziaren mamua. Elkarriketa orotan. Izan ere, komertzioa Dakarrera eramateko modu kasik bakarra izanik, bertako jende ugari zihoan bertan, eta haiekin batera ikasturtea hasi behar zuten ikasle ugari.

Jose Ramon Gurrutxagak 2001.ean Cassamancetik Dakarrera itzultzeko *Le Joola* ontzia hartu zuen Carabanetik: “Berezia izan zen, polita. Carabanek ez du porturik eta txalupa txikietatik igo behar ginen *Joolara*. Bertan oro kaosa zen. Jende piloa ezein bazterretan botata, merkantzia sotoan arraiarekin batera usteltzen, leporaino armaz josiriko militarrek denari so. Dakarren itsasontzitik jaiste kaosa horren parekoa izan

Pamiela argitaletxeak, Kulturaren aldeko Euskal Fundazioaren babesarekin

JUAN ZELAIA

VIII. Saiakera saria

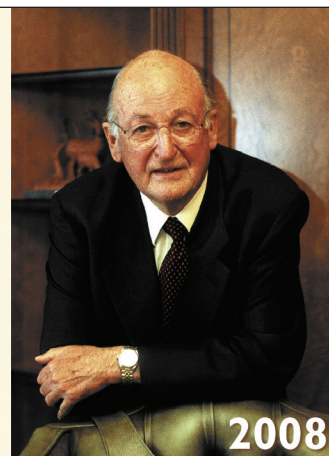
antolatzen du, euskaraz idatzitako edozein gairi buruzko saiakerak edota iritzi lanak zabaldu eta sustatzeko asmoz.

Saria: 9.000 €

Lanak bidaltzeko: Pamiela etxea (Juan Zelaia Saria), Agustindarren industrialdea-Soltxate. G kalea-31013 IRUÑEA.

Irailaren 30a arte.

Tel.: 948 326535 / soltxate@pamiela.org / Arauak: www.pamiela.org

zen, bertako langile bat sobornatu behar izan genuen, goiz osoa zain eman eta gero, gure ekipajea berreskuratu ahal izateko”.

Joxe Mikel Gorostidik 2003an egin zuen bidaia Cassamancera: “Berez guk ere ontzia hartu behar genuen, baina Oussouyen errege aldaketaren jaialdia zegoela eta, egun batzuk gehiago gelditzea erabaki genuen”. Ontzia Carabane irlatik ateratzen ikusi zuten berak eta bere lagunak, eta bideokamerarekin grabatu zuten, baina ez zuten hondamenaren berri izan ordu dezente pasa arte. Jendea Oussouyen negar batean oihuka hasi zenean “guk ez genuen ulertzen hizkuntza, baina sumatzen zen han oso-oso larria zen zerbait gertatu zela”. Hondamendia gertatuta komunikabide oro eten zuten eta bi egun eman zituzten etxekoei onik zeudela jakinarazi ahal izan zieten arte. “Madrilgo familia bat ezagutu genuen, beraiek bai hartu zuten barkua. Guk zorte handia izan genuen, urpean egongo ginateke festagatik izan ez balitz”, dio Gorostidik. Biziki gogoratzen ditu joan aurretik utzi zuten Oussouye mindu hura: “Berria jaso eta gutxira zerua estali eta sekulako euri zaparrada hasi zen, haurrak negarrez bazterretan... Dena madarikatua zegoela ematen zuen”.

Egun beste itsasontzi batek betetzen du *Joola* haren funtzioa. Kontrolatuagoa, txikiagoa, Ziguinchorretik ateratzen da soilik. Baina 2003ko irailetik *Le Joolako* hildakoen mamua gehitu zaie *pateratan* atera eta itsasoan ito izan direnei, batzuek zein besteek nabarmen asaldatzen baitute diolen eguneroko bizitza.

Itsasontzia hondoratu eta gutxira, lerro hauek idatzi zituen egun ere Oussouyen bizi den Joan Solá katalanak, European lau haizetara zabaldutako gutun hunkigarrian: “Ez dakit zer ondorio izango dituen drama honek, baina badirudi ez dela ezer sekula berdina izango. Eta ez soilik etxe bakoitzean itsasontzian zihohan senide edo lagun bat galdu dutelako; jendeak ezin du jada egoera hau gehiago jasan. Ezin dutelako jasan bertan gertatzen dena axola ez zaion estatu baten parte izatea, eskualdean inbertitzen ez duen estatu baten parte; guztia Dakarrera desbideratzen duen herria, bertako jendearen autogestioa saihestuz, ekoizten duten horretatik eta ordaintzen dituzten zergetatik bizitzea galarazten duen herria... Nekatuta nago, atsedean hartzen saiatuko naiz. Kasumai (kaixo) bat edo irribarre bat eskainiko ez digun jendearen mamuek uzten badidate. Jakin badakit behar ez luketenek lasai egingo dutela lo. Agian noizbait elkar ikusiko dute, aurrez aurre, heriotzatik harago”.

Fetixearen kultura

Fetixearen kulturak definitzen du batik bat diolen mundu ikuskera. Baina fetitxe hitzaren

Argazkikoa erregea da, lehen mekanikaria izandakoa.

Erregea diolen arteko bost familien artean aukeratzen da, eta ezein pertsona suerta liteke errege. Kargua ez da hereditarioa

inguruan ugari dira gaizki ulertuak eta handia da kanpotarrok dugun ezjakintasuna. Fetixearen erlijioan ez da objektua gurtzen dena, gehienetan esan ohi denaren kontra. Diolak jainko bakarra dute, Atemi, “zerukoa” esan nahi du hitz horrek. Fetitxea jainko bakar horren eta pertsonen arteko espiritu-bitartekaria da. Fetitxea oinarri hartuta eskaintzen diote otoitza beraiek espiritu gorena deitzen duten horri. Oussouyek zehazki baditu bere berezitasunak Cassamanceren barruan, musulman gutxi batzuk ikus baitaitezke, baina gehiengo osoa fetixearen kulturakoa da.

Fetitxeak mota askotakoak izan daitezke: herrikoa, eskualdekoa, auzokoa,

pertsona batena... Euria erakarri eta uzta ona edukitzekoa, etxearena, ezkontzarena, gerrakoa... Herriko fetitxeak adibidez bizitzaren arlo guztiak hartzen ditu bere gain. Herri bezala egin daiteke otoitz, edo familia moduan, edo baita bakarka ere. Fetitxea jainkoarekin harremanetan jartzeko bitartekaria da eta objektu baten moduan irudikatzen da, espiritu hori hor dagoela adieraziz. Espiritua non dagoen modu ezberdinetan adieraz daiteke: txabola batekin, zuhaitz batekin, eta abar.

Diolen gizarte antolakuntza ere fetixearen araberrakoa da. Fetitxe nagusiek zaindaria bat dute eta fetitxe hori kudeatzeaz arduratzen dira. Fetixearen garrantziaren araberrakoa izango da zaindariaren garrantzia ere. Guztien gainetik Cassamanceko erregea dago.

Diolen arteko bost familien artean aukeratzen da, eta ezein pertsona suerta liteke errege. Egun dagoen erregea mekanikaria izan zen aurretik. Hori bai, kargua ez da hereditarioa, beste familia batek hartu behar du ardura erregetza amaitu eta gero.

Erregeak justizia hartzen du bere gain. Fetixeen buruek ez badute lortzen auziren bat konpontzea, erregea izango da diolen azken baliabidea. Dakarretik inposatutako egitura administratiboarekin talka egiten du sarri justizia propioa gauzatzeko joera horrek, eta Dakarreko Gobernuako ordezkariak onartu behar izan dute errealitate hori. Erregeak ere ez badu lortuko auzia konpontzea, orduan epaitegietara jotzeko aukera dago. Erregeak lur komunalak zaintzeko ardura du gainera, eta herrian zailtasunak dituzten beharrak asetzeko (medikazioak, ikasketak, jatekoa...).

Herri bizia da diolena. Azalpen sakona baino, bertara gerturatzeko gonbita izan liteke honakoa. Gatazka armatua konpontzeko bidean egonda, gizarte kapitalisten eragina denbora gutxian gero eta nabarmenagoa egin den arren. ■

ERRABIaktibo

NUKLEARRAREN aitzia amorruta bideratzen duena

Irudiak, ikonoak eta Olinpiadak

Jakintza *light* baten nagusitzea deitoratzen zenuen, Juanjo, azken ttakunean. Arina eta batez ere sinplea, erabilgarria, errentagarria izan behar du gaurko jakintzak. Antzinaroko egipziarrek piramideen barnealdean margotutako irudien bitartez kontatzen zituzten kontatu nahi zituztenak eta, gaur ere, txinatarrek –agintariez ari naiz, noski– irudi soil batzuen bitartez kontatu digute beraien herrialde erraldoiaz kontatu nahi zigutena.

Joko Olinpikoek eskaintzen zieten eszenatoki mundiala ederki baliatu dute Txina berriaren kondaira (ala betiko Txinaren kondaira berria?) irudi single bezain ederrak uztartuz taularatze-ko, uztai olinpikoak bailiran. Kaligrafia, inprenta, su artifizialak, astronautak, danborrada (Marco Polok ekarria Txinatik Donostiara, ala alderantziz ote?), eta horra, irudi horiekin nahikoa omen Txina berria ulertzeko. Falta zen gauza bakarra espagetiaren aipamena zen, horiek ere beraiek asmatua baitira. Baina behar bada ez zitzairen itxurosoegia irudituko estadio olinpikoa milaka espageti fluoreszentez apaintzea. A!, beste zerbait ere falta zen irudi katea limurtzaile horretan, xehetasun ezdeus bat, hauts ale ñimiño bat, Txina zahar-zaharraren historia luzea aintzat hartuz gero, baina halere... komunismoa. Maoren hilobitik aldarri itoak jaldi zira-tekeen zeremonia famatuaren gau hartan. Baina horrela da. Ez dira gauzak sobera konplikatu behar, jendeari istorio sinpleak gustatzen zaizkio, eta ongi amaitzen direnak, aukeran. Izan ere, egipziarrek ere ez ziguten utzi margoturik piramideen eraikuntzaren azalpena –odoltsuegia, ziurrenik–, nahiago izan zuten gauza dotoreagoak uztea posteritaterako.

Olinpiaden aurrean deseroso sentitu naiz abuztu osoan. Alde batetik guztiz lotsagarria iruditu zaidalako mendebaldeko agintarien jokamoldea. Txinari presioa egiteko aukerarik bazegoen giza eskubideen errespetuaren alde, horixe zen aukera handia. Alferrikaldu da.

DANI BLANCO

Mr Apalategi

Olasagerre

K. Agirre

Ondo dakigu Berlineko 1936ko jokoetan parte hartzeak ez zuela Hitlerren erregimena “normaltzen” lagundu. Aitzitik, nazioartean eta bere herri-tarren aurrean zilegitasun gehiago eman zion. Txinarekin ere hori bera gertatu da. Bestalde, nola uka ezin izan diodala eutsi kirol lehiaketa zenbait ikusteko tentazioari? Tortura txinatarra kirolzalearentzat.

Frantziako hedabideetan Olinpiaden kontrapuntua Dalai Lamaren inguruko polemika izan da. Dalai Lamak hamabi eguneko bisita egin du Frantzian, hain zuzen Joko Olinpikoek iraun duten bi aste horietan. Eta, jakina, larru-bizitan eta zer egin ez zekiela utzi du frantses gobernu-a. Sarkozy Pekinen, eta Dalai Lama... Parisen, ezein ministrok ez ziolarik harrera ofizialik egin nahi... Harik eta Carla Bruni bidali duten arte... Ikonoari ikono t'erdia.

Baina, eta hori da azken aldion ikasi dudana gauza interesgarrienetakoa, tibetar guztien izenean mintzo ei den Dalai Lama nor da benetan? Sorbonako irakasle espezialista bati sinetsi behar badiogu behintzat, Dalai Lamaren figura politiko-erlijiosoa mantxu dinastia mongoliar-rrak –zeina Txinaren buru baitzen garai batean– sortu eta ezarri zuen indarrean. Hots, Dalai Lama erakunde heteronomo bat da tibetarrentzat. Eta antza, tibetarren gehiengoak ez dago ados nazioartean Dalai Lamak defenditzen duen tesi autonomistarekin. Tibeten independentziari aspaldi egin baitio uko Dalai Lamak. Azkenik, Dalai Lamak ustez ordezkatzen duen Tibet, egiazko Tibet geografikoaren adabaki bat baino ez omen da. Askoz zabala-

goa baita Tibet, izatez (hainbat zati ditu beste estatu batzuen menpe daudenak, edo burujabe direnak beste izen baten pean). Hor ere, sinplifikazioa nagusi, irudi edo ikonoak nahiago diskurtsoa baino, azalpena baino, ulermen historikoa baino.

Jakintza *light*, bai, Juanjo. *Kung Fu panda* ikusi al duzu Katixa? ■

Olinpiaden aurrean deseroso sentitu naiz abuztu osoan.

Alde batetik guztiz lotsagarria iruditu zaidalako

mendebaldeko agintarien jokamoldea. Txinari

presioa egiteko aukerarik bazegoen giza eskubideen

errespetuaren alde, horixe zen aukera handia

Bego Vicario

ZINEMAN ADITUA

Gizonezkoen zinema

Ez dakit zergatik ez duten gurekin, emakumezkoekin, haien sekretua partitu nahi, lastima. Laster argitaratuko da Fatima Arranz soziologoaren lana. Bertan Espainiako Estatuko zineman gizonezkoek eta emakumezkoek dituzten paperak ikeritu ditu bai kamera aurrean zein atzean. Beste ondorio gordinen artean, 2000 eta 2006 urteen artean emakumeek zuzendutako filmak %7,3a izan da soilik. Beste era batean esanda, gizonezkoek %92,7a zuzendu dute.

Arranzen lanari begiratu bat eman eta aktore lanetan ere gizonezkoak izan dira gehienak urte guzti horietan. Pentsatzekoa da hala ere, urteen buruan hobekuntzaren bat sumatu beharko dela, ezta? Bada, ez, zazpi urte horien datuekin egindako eskemei erreparatu eta datu aldaketa izpirik bat ere ez, denbora aurrera egin ahala. Orduan, aurtun estreinatutako filmen artean zenbat emakumezko diren bilatu, eta 46tik bakarrik 6 dira talde honetan sartu litezkeenak. Nire iritziz gizonezkoek egiten duten filmen kopurua handiegia da. Beste arrazoien artean, bertan islatzen diren andreak ez baitira, orokorrean, gu garen bezalakok, ez baitute erabaki garrantzitsurik hartzen eta ez dutelako gatazkak ebazteko gaitasunik erakusten, nerabe eternalak balira bezala.

INIGO AZKONA

Gizon handinahi askoren arabera,
emakumezkoek ez dugu zertan
sormenaren ziztada sentitu,
haurrak izatearekin soilik asetzen
baitugu grina hori

Esan diezaguten behingoz gizonek duten sekretua etxetik kanpoko lanak eta barrukoak aldi berean aurrera eramateko. Nola liteke hainbeste estres sortzen duten bileretatik etxeratzea eta lotarako ordura arte egin beharrekoak betetzea? Oso zaila da haurrek eskolan duten ordutegia lanekoarekin parekatzea, baina lortu ere lortzen dute, eta gainera dendatik pasatzen dira jatekoak erostera, gosez ez baita inoiz zinema zuzendaririk hil, nik dakidala behintzat. Oso gogorra egin behar zaie jaietara joan diren seme-alaba adoleszenteen bila joatea ordu txikitik eta gero goizetik altxatu beharra filmatzera joateko. Beste batzuen kasuan bakarrik bizitzen aukeratu behar izan dutela pentsatzen dut, eta arteari bizitza osoa eskaini. Gizon jakintsu handinahi askok esan duenaren arabera, emakumezkoek ez dugu zertan sormenaren ziztada sentitu, haurrak izatearekin soilik betetzen eta asetzen baitugu grina hori. Beraz, alderantziz pentsatuta, gizon gaixoak dira erditzearen suzedancea besterik ez den sormenaz arduratu behar direnak, garrak eta txinpartak bertan jarriko baitituzte.

Beti galdetzen digute ea emakumezkoen zinema baden. Erantzuna gero eta garbia da: ezin izan. Ale nahikorik ez bada, nola izan talderik? Gauza bakarra da seguru, gizonen zinema bai, bada. ■

TXANDAN

Joxerra Garzia

Ez dago musik

Idazle idazle-edo denak koadernotxo bat eramaten du

beti alboan, jakingarri iruditzen zaizkion kontuak bertan apuntatzeko, geroko esperantzan.

Aurtengo udan ere halaxe ibili naiz ni. Besteak beste, egunean bizpahiru egunkari irakurri-edo ditut, eta baita aspaldian txanda-zain neuzkan dozena erdi bat liburu ere. Horrez gain, film bat edo beste ikusi ditut, eta bi egonalditxo egin ditut etxetik kanpora.

Uda amaitzean, hainbat koadernotan idatzitako apunte horiei begira aritu naiz, aurrea zeri helduko. Ni neu harritu naiz egin dudaukerarekin.

Gure etxepeko tabernan hartutako apuntea da: lau mutil gazte ari dira musean; gazteetariko bat, musika

entzuteko kasko tzar batzuk ditu jantzita eta, jokoan ari dela, bestek

entzuten ez duten musikaren erritmoari jarraituz mugitzen da.

Gogorra egin zitzaidan eszena. Batetik, gazteak kideekiko erakusten zuen errespeturik ezagatik; bestetik, gure politikarien jarduna ekarri zidalako gogora: elkarrekin hitz egiten ari diren itxura eginagatik bakoitzak bere musikari erreparatzen baitio soilik, baten *bor-dagoari* besteak *enbido* gehiago erantzuten diolarik.

Uda honetan bi gazte hil dira trenak harrapatuta, trenbidea zeharkatzen ari zirela. Kaskoetatik musika entzuten ari omen ziren biak, horrexegatik ez omen zuten abisua entzun. ■

Baldid Anant

EUSKARA TEKNIKARIA

Jakin nahi, konta nahi

Uztailaren 31ko *Berria* egunkarian Andu Lertxundik honako pasartea ekarri zigun, Senekak Luziliori idatzitako gutunak berrirakurtzen ari zela aurkitutako azpimarra batetik berreskuratuta: “Dena komunikatu nahi dizut. Horixe dut, hain zuzen ere, gogoko: zerbait ikasi orduko, nik bildutako oparia zuri eskaini ahal izatea. Doktrina batek, litekeen goratsuen eta osasungarriena izanda ere, ez ninduke sekula beteko, baldin nik bakarrik ezagutuko banu. Jakituria baldintza batekin eskainiko balitzait, dakidantxo ez zabalitzeko eta ezkutuan gordetzeko baldintzarekin alegia, uko egingo nioke delako jakituria horri: konpainiarik gabe, ondasun baten jabetza ez da sekula atsegina”.

Idea horrekin oso lotua ikusten dut nire oso gustuko den esatera zahar bat, idatzi honen izenburuan ageri dena: *Jakin nahi, konta nahi*. Rosa Sestorainek bildu zuen Leitzan, eta 1990eko Plazaola aldizkarian argitaratu. Ondoren, Mikel Olanok jaso zuen Leitzako hizkeraren inguruan osatutako liburuan.

Gustukoa dudala esan dut, iruditzen baitzait egia handia dela. Esatera zaharra ezagutu baino lehen, makina bat aldiz galdetu izan diot neure buruari zerk bultzatzen gaituen honako hau edo harako hura ikastera edo jakitera. Badira, jakina, eguneroko gure bizimodu aurrera aterako badugu ezinbestean jakin

KARLOS CORBELLA

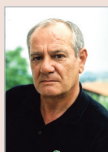
eta ikasi beharko ditugun kontuak. Baina badira, izan ere, nekez atarramentu praktikorik emanen diguten jakintza eta ikasketa ugari, eskuratzeak berak izerdia edo nekea besterik ekarriko ez digutenak askotan. Eta horiek ere jakin nahi izaten ditugu sarritan, hala ere.

Gizakiaren betiereko curiositate eta jakin-min sonatu hori ote da? Zer da jakitearen jakiteaz gizentzen dena? Gure nortasuna? Gure adimena? Gure egoa? Jakin nahi hori bere horretan, huts-hutsean, ulertu al daiteke?

Bada, uste dut esatera zaharraren bigarren zati horrek erantzunaren zati bat bederen ematen digula. Jakin nahi izaten dugu, ondoren kontatu ahal izateko. Ez da egoera bakarra, dudarik ez dena, askotan kontatu gabeko sekretuaren edo jakintzaren jabe izateak eta ez konpartitzeak ere emanen digulako akaso nolabaiteko poza edo botere sentsazioa. Baina sinetsita nago askotan jakin-minaren eta jakin nahiaren sortzailea, gehienbat, kontatu ahal izate hori dela. Informazioak edo jakintza hutsak, maiz, erre egiten digu. Hurkoari kontatzerakoan ematen diogu zentzua hau edo hura ikasteko eta jakiteko ahaleginari, baita kontatu behar ez geniokeela dakigunean ere agian

Eta orain, horiek esanda, neure buruari egiten diodan galdera: zertarako ari naiz ni hau dena kontatzen? ■

HIRUKO TXIKIAN Joxemari Ostolaza

Borondatetsua zen Benito hirurogeigarren hamarkadaren hondarrean, sortu berria zen Usurbilgo eskubaloi taldean aritzen zelarik. Nago, Usurbilek izan zuen eragile garrantzitsuena bera izan zela. Prestatzailer izatea zuen helburu, eta gazte ekin zion bideari, bertako taxistek zuten bezero ohikoenetakoa. Garaiko puntako taldeen entrenamenduetan ikus zitekeen adi begirale, sistemen zurrupatzailer. Egia eta Bianchi bereziki lekuko. Kirola mundu, eskubaloia pasio, Lasarteko ATC fabrika hornizio. Ez gintuen mundu berak bizitzen. Nazional eta erregional eremuak genituen su, garai hartako federazioko frankistak

Jokalari

sugai. Ez zuen bere ustez politikarik hobesten, zegoen egituraketari, falangista espainolen (militar faxistak barne) habiei aurre egitea soilik zen sugai. Eta xanestebango militanteak ez zuen arazorik haiekin bat egiteko. Gazteak entrenatzen eman du bere onena eta ez dira gutxi bere pasioari zor eskubaloian ikasi dutenak. Galduta genuen gure arteko harremana, biziak bide oso ezberdinetatik eraman gintuen. Duela hogeitatu urte ikusi genuen elkar, nola ez, eskubaloi partida batean. Ez genuen gure arteko sua piztu, jendetasunak hala aginduta. Arrakasta zuen berak ikur, nik ohorea. Eta horiek bi dira. Zerk eragin dio inori Benito Mujika akabatzeke? ■

Eusko Ikaskuntzaren sorrerak badu ekimenetik asko eta akordiotik gehiago. 1918ko Kongresuak euskal ikasketen etxe izango zenaren zutoina jarri zuen eta lehen aldiz erakunde ofizial batek komunitate zientifikoa batu zuen.

JOSEBA

AGIRREAZKUENAGA

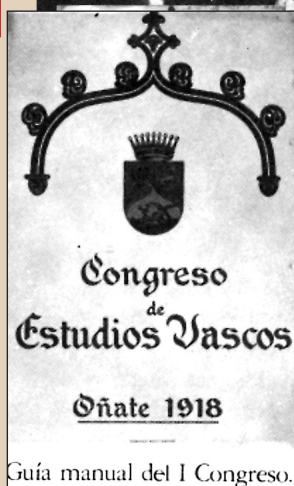
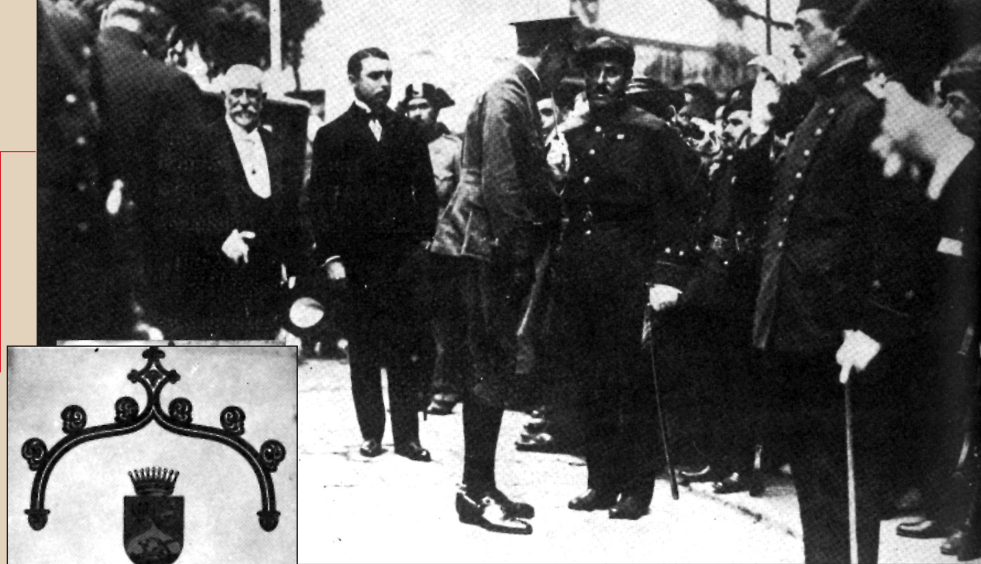
Eusko Ikaskuntzaren sorrera Ikertzaileen ernamuinera bidaia

EUSKO IKASKUNTZA euskal komunitate akademi-koaren erreferentzia nagusietakoa izan da 90 urtetan. Gaur egun hamaika sail eta fundazio ditu bere baitan eta kontaezinak dira arlo zientifikoa aurrera eraman izan dituen egitasmoak. Nola, nondik eta zergatik sortu zen erakunde? Urte askoan beratutako kongresu anitz batetik jaio zen, 1918an; XIX. mendeko euskaltzalasuneari zimendaturiko etxea baita Eusko Ikaskuntza.

1869an Gasteizen Unibertsitate Libre sortu zuten. Aurrekari zuzena, alegia. Sasoi hartan, Arabako hiriburua euskaltasun kultural eta akademikoaren isla bihurtu zen, batik bat errepublikano eta liberalen ekimenez. Mateo Benigno Moraza izan zen Unibertsitatearen lehen errektore eta Apraiz sendia ere tartean zen jadanik. Bestetik, Bilbon Unibertsitate katolikoa sortu nahian zebiltzan bitartean, beste katoliko batzuk —karlistak bereziki— borroka armatua prestatzen ari ziren. Bigarren Gerra Karlistaren amaieran

Foruak desegin zirenean (1876), hizkuntza eta kulturagintzaren pizkundea etorri zen “euskal” izaerako egitasmoekin: Iruñean *Sociedad Euskara* gorpuztu zen, Anton Abadiak antolatutako Lore Jokoak Iparraldetik Hegoaldera igaro ziren —Elizondoko guduan Felipe Arrese Beitiak ederki laburbildu zuen mezu berria *Ama euskeriari azken agurrak* bertso sorta irabazlean— eta Bilbon Euskalerrria elkarte politikoaren sorrerari heldu zitzaion.

Hala ere, bilkura akademiko zientifikoen aldi berria 1900ean hasi zen, Pariseko Unibertsitatean egindako *Congrès d'Études Basques*-rekin. Hain zuzen, bertan izan zen Telesforo Aranzadi naturalista, orduko euskal ikerlari handienetakoa. Beraz, XX. mendearekin euskaltzalasunaren aldeko elkarteak eta ikerketak sustatzeko egitasmoak sortu ziren han eta hemen —Espainiako Gobernu liberalak Oñatiko Unibertsitatea itxi zuen arren—. Esaterako, hizkuntzalariak

zen eta Julio Urquijok *Revista Internacional de Estudios Vascos* ernaldtu zuen. Horrez gain, 1911n Baiona-Biarritzen Euskal Biltzar garrantzitsua burutu zen. Baina gaurko hitzak erabiliz, Euskal Herriko aldundien zerbitzuko lehen *think tank*-a (ideien biltegia) 1918ko Oñatiko Kongresuan sortu zen, euskal gizartearen premiak ikerketa zientifikoekin aztertzeke Eusko Ikaskuntza, alegia.

Ereduen eta adostasunaren bila

Anjel Apraiz gasteiztarak Salamancan katedra lortu ondoren, ibilaldia egin zuen 1914an Europa eta Ameriketara barrena. Bidaia horrekin unibertsitate erakundeak eraketa aztertu nahi zuen eta hainbat eredu ikusi zituen bertatik bertara. Horren ostean, Euskal Herriko erakunde berritzailea eraikitzeke asmoari ekin zion. Bilbon, goi mailako eskola teknikoak eta merkataritza-erakundeak ekimen publikoko eskola bereziak indarrean zeuden jadanik; Deustuko Unibertsitate Kolegioan ere ekimen berritzaileak asmatzen ari ziren katolikoen eskutik. Baina beste unibertsitate baten beharra zegoen euskal ikasketak aurrera eramateko. 1918ko urtarrilaren 5ean, Apraizek euskal unibertsitatearen aldeko hitzaldia eman zuen Bilbon, eta lehen urrats gisa, Eusko Ikaskuntzen Kongresua burutzea proposatu zuen. Bizkaiko Aldundiko presidente Ramon de la Sotak egin zion sarrera aurkezpena. Berehala, Gipuzkoako Aldundiko presidentek, Ladislao Zavalak, bat egin zuen ideiarekin eta Eusko Ikaskuntzen Kongresua Oñatin antolatzea proposatu zuen, lau aldundien artean.

Sasoi horretan, Mancomunitat delakoak Institut d'Estudis Catalans sortu zuen Katalunian, eta zenbaitzuk eredutzat hartu zuten elkarte hura, besteak beste, Ramon de la Sotak –Bizkai-

Hendaian bildu ziren euskararen egoeraz hitz egiteko, bilkura ezagun bezain eztabaidatsua hura. 1908an berriz, Euskal Eсна-lea elkarteak sortu

Goian: Mikeleteak Alfontso III.a erregeari harrera egiten Oñatin. Ezkerrean: Kongresuaren kartela. Aurreko orrian: Aldundietako 27 diputatuak aureskua dantzatzen biltzararen amaieran.

Euskaltzaindia

Hizkuntzalarien artean mesfidantza ugari zegoen, baina azkenik, Gregorio Mujikaren iritziz, Oñatiko Kongresuan urrats garrantzitsuak eman ziren hizkuntzaren arloan, besteak beste ortografia batzeko eta euskal akademia sortzeko. Lehen euskaltzainak ere aukeratu ziren eta urtebeteren buruan, 1919ko urrian, Euskaltzaindia jaio zen.

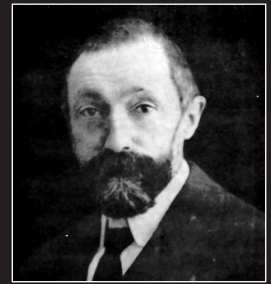
ko Diputazioko lehen presidente jeltzalea—. Enpresari bizkaitarrak katalanismoaren ildoari eutsi zion eta horregatik Francesc Cambó ministro katalanaren laguntza izan zuen hauteskunde aurreko ekitaldietan. Baina garai horretan katalanismo politikoak mesfidantzak eragiten zituen katolikoen artean eta ez zen erraza proiektu horren inguruan indarrak batzea. Hala ere, hiru aldun-

dik –Araba, Bizkaia eta Gipuzkoakoak– bat egin zuten eta gutxieneko egitasmo politikoa adostu zuten Gasteizen: Foruen berreskurapenaren alde lan egitea eta besterik ezean, autonomia estatutua lortzea. Bilera Iruñean egitekoa zen baina Nafarroako Diputazioak ez zuen aldeko jarrerarik azaldu eta Gasteizko bilkuran begirale gisa baino ez zen izan. Gipuzkoako presidente Ladislao Zavalak, katolikoa zen, integratista joerakoa, eta Arabakoa, Domingo Aldama, Urquijo jauntxoaren harikoa, kontserbadorea beraz. Horra bada, hiru presidente eta hiru joera politiko desberdin. Nafarroan, ekimen politiko komunaren aldekoak –karlistak eta katolikoak– gutxiengoan zeuden eta manifestuarekin bat egin ez arren, ekimen zientifiko kulturalera behintzat, bai bildu ziren.

1918: Eusko Ikaskuntzen Kongresua Oñatin

1918ko lehen hiletan autonomiaren aldeko ekimena moteldu zen bitartean, zientziaren aldekoak indarra hartu zuen. Aldundietako lau presidentek Kongresua antolatzeke Patronatua sortu zuten eta Iruñea, Baiona nahiz Gasteizko apezpikuei ere erakunde berera biltzeko gonbitea luzatu zieten. Batzorde antolatzaileko buru Julian Elorza zen eta idazkaria Gregorio Mujika –Serapio Mujika kronistaren semea–. Bizkaiko Aldundikoak Kongresuaren edukietaz arduratu ziren, Gipuzkoakoak idazkaritza eta zabalkundeaz –batez ere Oñatin egingo ziren erakusketa artistiko, kultur ekitaldi eta ospakizunetaz– eta Arabakoek Kongresuko barne arautegia burutzeke ardura hartu zuten.

Baina zein ziren horrelako Kongresu baten helburuak? Arautegiaren lehen artikuluan aurkitzen da erantzuna. Alde batetik, euskal kultura zabaltzea, Euskal Herriko arazoak aztertzea eta soluziobideak proposatzea arazo horien aurrean; eta bestetik, erakunde iraunkorra sortzea helburu horiek lortzeko. Zazpi sail nagusitan banatu ziren arakatu beharreko gaiak, ikastaro eta hitzaldien bidez: Euskal Herriko zientzia politiko eta sozialak, arraza –antropologiaren zentzuan–, hizkuntza, historia, artea, irakaskuntza eta eusko ikaskuntzak. Sail bakoitzean mahai-inguruak

antolatu ziren eta ondorioak onartzeko unean, bozketa ere aurreikusi zuten. Laburbilduz, Kongresuaren asmoak handiak eta berritzaileak ziren eta garaiko Euskal Herriko komunitate zientifikoa antolatzea zuen helburu nagusizat. Zertarako? Euskal unibertsitatea aldarrikatzeko eta aldi berean Euskal Herrian goi mailako ikerlarien talde sendoa zegoela adierazteko. Kongresuak eskari zehatzak egin zituen, besteak beste, unibertsitatearen sorrera.

Euskal unibertsitatearen aldarrikapena

Gregorio Mujikak idatzi zuen kronika zehatza. *Euskalerriaren alde* aldizkariaren zuzendaria zen bera, batzorde antolatzaileko idazkaria eta euskaltzalea. Kongresuaren berri aldizkarian emateaz gain, haren ekarpenak 1.000 orriko liburu mardulean bildu zituen.

Oñatiko herriak ez zuen azpiegitura berezirik baina Unibertsitate historikoaren egoitza zen. Brinkola eta Bergarako tren geltokietatik autobusak antolatu zituzten eta Garayren pospolo lantegia Kongresuko egoitza nagusia bihurtu zuten. Ondoan jantokia jarri zuten eta musika taldeak ere ekarri zituzten otorduak girotzeko. Bai ikuspuntu sozialetik eta bai zientifikotik, arrakastatsua izan zen oso biltzar hura. Guztira 900 kongresista baino gehiago elkartu ziren. Eta etorkizunera begira ondorio jakin-garriak lortu ziren Mujikaren hitzetan: “Oñatiko batzarretan egin zan lanik ederrena, izkutuan dagola, ez dala liburuan agiri. Euskaldunen arteko maitetasuna bizkortzea izan zan lan ori.

Ezker-eskuin:
Anjel Apraiz Eusko Ikaskuntzaren sustatzailea; Arturo Campion; Jose Migel Barandiaran; Gregorio Mugika Kongresuko idazkaria; eta Telesforo Aranzadi. Denek ala denek bat egin zuten 1918ko Oñatiko Kongresuan.

An egin zan guzia, an esan zan guzia, naitasun-endarrez jaio zan”.

Irailaren 1ean, igandez, jendea eta agintariak biltzen hasi ziren Oñatin: Victor Pierre Dubarat Paueko Zientzia eta Letretako elkarteko burua, Daranatz *Euskalduna* astekariko zuzendaria, Lacombe *RIEV* aldizkariakoa, Etienne Decrypt *Maitena* pastoralaren autorea, apezpikuak, diputatuak... Oñatiko Udaletxean hartu zituzten horiek guztiak. Eta azkenik, arratsaldeko 5etan, Alfonso XIII. erregea azaldu zen. Hasierako hitzaldia euskaraz egin zuen Oñatiko alkateak. Ondoren hitz egin zuten Gipuzkoako Aldundiko presidentek, Valdespinako markesak —errege karlistaren aldekoa—, Gasteizko gotzainak eta azkenik erregeak. Alfonso XIII.ak adierazi zuen bera izango zela Eusko Ikaskuntzako lehen bazkidea. Beraz, euskal kultura ez zen euskaltzaleen arazoa soilik, eta erakunde berriak nola-baiteko ofizialtasuna lortu zuen. Horrela hasi zen Kongresua. Jaiak, dantzariak, kantariak eta antzerkiak hitzaldien artean tartekatu ziren egunez egun, eta azken egunean, hiru aldundietako diputatuek —nafarrak ez baitziren azaldu— aureskua dantzatu zuten.

Era guztietako partaideak izan ziren, baina errepublikano girokorik gutxi. Katolikotasuna euskal nortasunaren oinarritzat hartzen bide zen, nahiz eta guztiak horrela ez pentsatu. Dena dela, garaiko prentsan oihartzun handia izan zuen Kongresuak eta aurrerantzean euskal unibertsitatearen premia eztabaida publikoan sartu zen. Jakina, eredu eta asmo desberdinez. ■

gure!
artean
euskaraz

BFA
DFB
Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia

«Gure euskaltasuna esplikatzen saiatu naiz»

Tximista batek Altzako San Martzial elizako erlojua gelditu zuenetik beti dira 10:30ak herrian. Orduak pasatzen dira, denbora geldirik dago. Beste mundu batean egotea bezalakoa da. *Bestea da mundua* du izena, hain zuzen, Joan Mari Irigoienen nobela berriak. *Orbetarrak* trilogiako aurreneko liburua da eta aste honetatik aurrera izango da dendetan.

GORKA BEREZIARTUA

Argazkia: Dani Blanco

Errekor bat hautsiko du liburu honek: trilogiako lehen liburuak 400 orrialde baino gehiago ditu. Beste bi falta dira. Gutxitan aurkitzen ditugu hain lan luzeak euskaraz.

Nire gogoaz ez da Guinness liburuan ateratzea baina buruak batzuetan arnas luzeko gauzak idaztea eskatzen dit. Gaur modan dago liburu bat egin eta elipsiekin jostea. Ez dut esango hori gaizki dagoenik, nik ere erabiltzen ditut elipsiak batzuetan, baina lan honetarako beste era bateko planteamendua egin dut. Elipsiak egiterakoan konturatzen naiz zer baitetik iheska nabilela: ez dakit zer esan nahi dudana eta

elipsia erabiltzen dut erantzun gisa. Horregatik nobela honetan saihestu egin nahi izan ditut.

Dena dela, parentesi artean esan behar dut nobela gehienak elipsiz josita daudela. Nobela baten denbora erreala hartzen baduzu eta zuk bizi duzunarekin alderatu, garbi dago %1 baino ez duzula ateratzen liburuan.

Baina nobela honen kontatzeko moduak eskatzen zidan pertsonaien barne denbora islatzea: tarteka erreflexioak egin, irudiak eta ekin-tzak moztu, izoztu, barrua arakatu. Nobela honetan bizitzaz, heriotzaz, jainkoaz, ateismoaz... hitz egin dut, baina barrualdera begira.

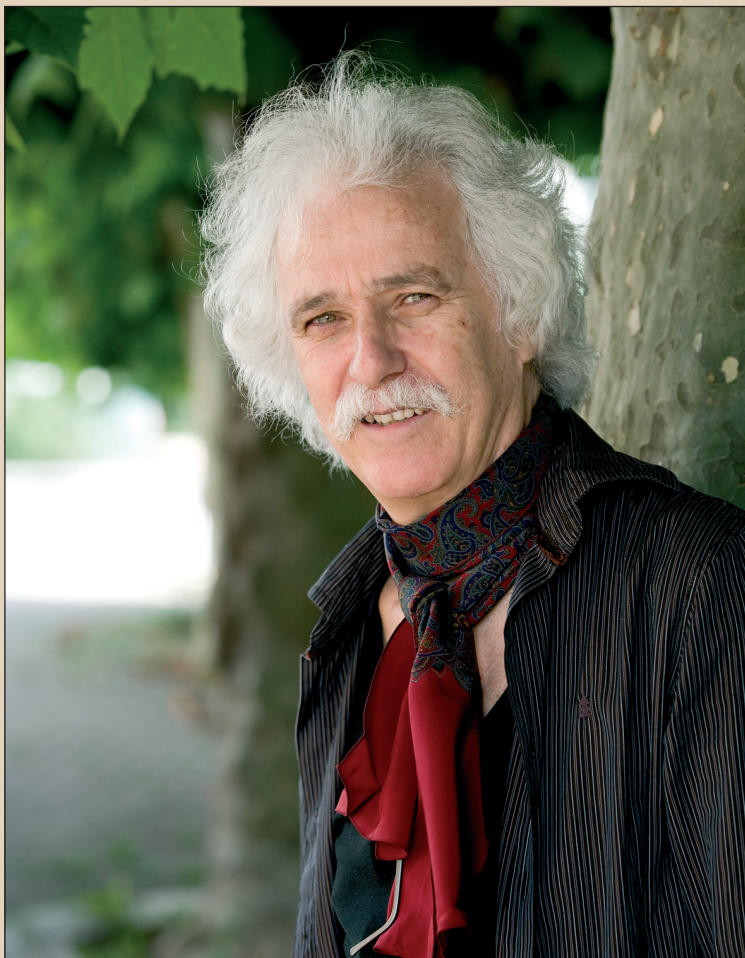
Argitaratzera doan ordena berean idatzi al duzu?

Ez, trilogiaren bigarren partearekin hasi nintzen. Baina hori egin nuenean konturatu nintzen lehenbiziko partea ere behar zuela. Bigarren zatian familia baten gorabeherak kontatzen dira, eta aurrenekoan familia horretako gurasoen istorioa kontatzen da, Nazario Orberena eta Regina Aldasororena. Zertarako kontatu behar da horien istorioa? Ikusteko nola gauza batzuk errepikatu egiten diren belaunaldiz belaunaldi. Beste testuinguru batean beharbada –kanpoko mundua aldatuz doa–, baina jarrerak berdinak dira.

Trilogiak *Orbetarrak* du izena eta liburuko protagonista labe garaiak martxan jarri berri ditu. Orbegozo familiaren historian oinarritu al zara?

Ez, baina izan zitekeen. Orbe aukeratu nuen abizen labur bat behar nuelako. Nik erdua Patrizio Etxeberriarengan bilatu nuen, nahiz eta liburukoa ez den haren bizitza ere. Fun-tsean ezerezetik enpresa bat eraikitzeko gai den gizon baten istorioa azaldu nahi nuen.

Dena dela, zenbat du istoriotik liburuak, eta zenbat nobela historikotik?

Historian kokatuta dauden neurrian, nobela guztiak dira historikoak. Baina uste dut genero horretaz daukagun estereotipoari ez diola erantzuten. Liburu guztien azpian dago idazleak irakurritako zerbait, eta kasu honetan, zerikusik ez duen arren, Dostojevskiren *Krimena eta zigorra* dago, introspektzio psikologikoaren aldetik.

Pertsonaien arteko dikotomien bidez eraikitzen da liburua. Nazario eta Beñardo Orbe anaien aurkakotasuna da bat. Zer irudikatzen du bakoitzak?

Nazario boterearen arketipo bat izango litzateke, Beñardo aldiz tipo errebelde bat, bere izaera duena, berezia, eta gizarte arautu batean txertatzea kostatzen zaiona. Orain mundua nola dagoen ikusi besterik ez dago: Bush eta AEBak mundu arautua dira eta horiek erabakitzen dute zein den ona eta zein txarra. Baina niri azpiko historia interesatzen zait eta nobela honetan Beñardoren baitan haragitzen da hori.

Liburuko pasarterik makabroenean Nazariok anaiaren gorpua labeen erretzen du. Industriak hil al zuen gizon libre?

Irakurle bakoitzak nahi duen bezala har dezake. Liburuan ekintza horri bere esplikazioa ematen zaio, alegia gure baitan izaki nahastu bat ez ote dagoen hiru burmuin dituen: pertsonarena, ardiarena eta krokodiloarena. Askotan krokodiloa nagusitzen zaigu. Ez daukat dudarik Bushi-eta krokodiloa nagusitu zaiela, eta horrela doa mundua. Botereaz hitz egin nahi izan dut bere biluztasunean, gero bakoitzak nahi duen bezala interpreta dezake.

Beste dikotomia markesaren bi alabetan aurkitzen dugu: biak gizon berarengatik borrokan ariko dira. Lehenago ikusia dugu hori zure obran. *Babilonian* esaterako bi anaia ageri ziren emakume berarengatik lehian.

Konstante bat da nire lanetan. Gure harremanak gatazkatsuak dira, oso "territorialak" gara, ez bakarrik alor fisikoan, baita alor psikologikoan ere. Hesiak ditugu, batzuk aurrekoengandik jasotakoak, besteak guk eraikitakoak, eta horrek izaki problematiko bihurtzen gaitu. Kasu honetan, bi neskak bikiak dira, berdinak, eta gizon berarekin maiteminduko dira. Horrelako egoera batean lehiaren parametroak garbi ikusten dira %100ean. Baina hain argi islatzen ez badira ere, antzeko lehiak hor ditugu edozein unetan azaleratzeko prest. Izaki lehiakorrek gara. Hobbesek esaten zuen *Homo homini lupus* [Gizona gizonarentzat otsoa da]; ez dakit hainbestearinokoa den,

Hiru liburu, nobela bakarra

Bestea da mundua idazteko askatasun handiz jokatu duela dio Joan Mari Irigoienek. Istorioa XX. mende hasieran kokatua bada ere, gaur egungoa du narratzailea eta aurreko mendeaz duen ezagutza erabiltzen du istorioa kontatzeko.

Orbetarrak trilogiako lehen liburu hau besteak baino "barreiatuagoa" iruditzen zaio. Hala behar du ezinbestean egilearen ustez, istorioa behar bezala kokatu nahi bada. Bigarren liburuan azalduko da Orbe familiaren istorioaren mamia: Nazariok eta Reginak zazpi seme-alaba izango dituzte. Gaitz fisiko batekin jaioko da horietako bat. "Zen-tratuagoa" izango da liburu hori, Altzako idazlearen esanetan.

Azkenekoan berriz, bi anaiek hartuko dute narratzaile lana. Bat atea izango da, "argia, etxeko azkarrena". Bestea berriz frantziskotarra, baina liburuak aurrera egin ahala bere pentsaera aldatzen joango da. "Ezkioko amabirjinaren agerpenean sinestetik, beste muturrera joango da".

Idazle nekazina da Irigoien eta bere hurrengo liburuan pentsatzen ari dela aitortu digu. Lehenago honekikoak egin behar ordea. Datorren urtean argitaratu nahi du *Orbetarrak*-en bigarren liburu, bi partetan. Hemendik bi urtera berriz, hirugarrena. "Bizi bagara (kar, kar, kar)".

baina gure erroetan daukagun zerbait da eta gizarte hobea nahi badugu indar horiek nola edo hala bideratu egin behar ditugu. Tira, baina hori beste nobela bat izango litzateke.

Esango nuke istorioa ez dagoela abertzaletasunetik kontatua. Regina Aldasorok garrantzi handia ematen dio, adibidez, espainolez ondo hitz egiteari...

Aukera nezakeen familia abertzale bat baina beste estilo batekoa aukeratu dut. Hori Euskal Herrian existitu da eta gainera, konturatu zinen moduan, hizkuntza beste parametro psikologiko bat bezala erabili dut. Gure euskaltasuna modu batean edo bestean esplikatzeko

saiatu naiz: hizkuntza normalizatu batean bizi den norbaitek, nire ustez, ez du hizkuntza arazo bezala erabiliko. Nik berriz, hori bizi izan dut umetatik. Reginaren kasuan argi dago bere eboluzioa.

Era berean, bere komunitate osoarena ere izan daitekeena.

Bai. Beñardorena aldiz, alderantziz egiten da. Euskararengatik jazarriak izan direnek bi eredu horiek jarraitu dituzte: batzuek, Stockholm-eko sindromearekin beste mundu bat proiektatzen dute —*Bestea da mundua*—, erdarena, markesarena; beste batzuek ordea, Beñardok kasu, ezin dute mundu hori garatu eta halako errebeldia bat ateratzen zaie.

Baina Beñardo hil egiten da eta Regina bizi.

Eta semeak izango ditu eta haiekin ere izango ditu hizkuntzarekin lotutako arazoak. Hor ere izango da saltsa hurrengo liburuetan. ■

"Oso 'territorialak' gara, ez bakarrik alor fisikoan, baita psikologikoan ere. Horrek izaki problematiko bihurtzen gaitu"

2001: A SPACE ODYSSEY

Odiseak ez du itzulerarik

40 urte bete dira aurten *2001: A space odyssey* filma estreinatu zenetik; 80 urte filmaren zuzendari Stanley Kubrick jaio zenetik. Film harekin espazioaren esplorazioak ameskeria izateari utzi zion, eta zeluloidearen bitartez, Kubrickek pertzepzioaren geruza berriak zabaldu zituen.

ION OLANO CARLOS

SONA HANDIKO HITZALDIA egin zuen John F. Kennedyk 1961eko maiatzaren 25ean. Hamarkada amaitu aurretik AEBek gizakia ilargian jarriko zutela iragarri zuen presidentek: “man on the moon”. Kennedyk gehitu zuen bitarteko guztiak erabiliko zituztela helburu hura lortzeko. Sobietar Batasunari “space race” delakoa irabazi behar zioten, kosta ahala kosta. Presidente ilehoria handik bi urtera hil zuten, baina AEBetako administrazioak espazioa konkistatzen hasteko helburuari eutsi zion, harik eta hamarkada amaitzeko bost hilabete eskas falta zirelarik, munduari Apollo 11 espedizioaren irudiak erakutsi zizkion arte. Telebistan azaldu ziren astronautak, baina ordurako espazioaren esplorazioa ez zen gauza guztiz berria ikus-entzuleentzat. Izan ere, urte bete lehenago AEBetako zine aretoak bete egin ziren *2001: A Space Odyssey* filma ikusteko.

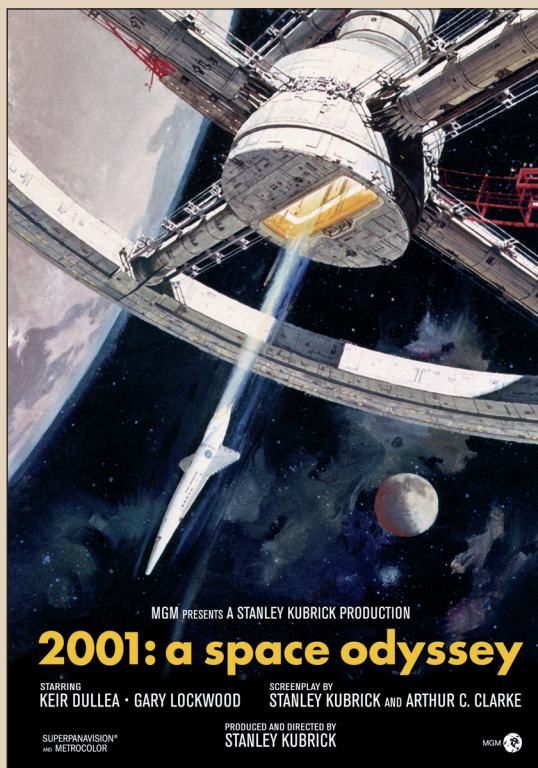
Gerra Hotzari buruzko film parodikoa (*Dr Strangelove*) amaitu eta bi astera, Stanley Kubrickek argi zuen zein izango zen hurrengo filmerako gaia: espazioaren esplorazioa. Columbia estudioetako adiskide batek Arthur C. Clarke idazlearekin harremanetan jartzeko aholkatu zion, eta handik gutxira New Yorkeko Chelsea hotelean bildu ziren biak, elkarlana hasi asmoz. Clarke idatzitako hainbat narrazio begiratu zituzten, eta *The Sentinel* delakoan kokatu zuten istorioaren ernamuina. Kubrickek uste zuen lehenik nobela idatzi behar zutela, eta horren gainean taxutu filmerako gidoia. Hainbat astez aritu ziren lanean, eta azkenerako, nobela eta gidoia ia aldi berean idatzi zituzten. Proiektuaren oinarrian ados egon arren, Clarke eta Kubrickek ezberdin fokatu zituzten lan biak, egile bakoitzak bere arrastoa utzi nahi izan zuen, eta

Behean *2001: A Space Odyssey* filma iragartzeko kartela. Eskuineko orrialdean ikus-entzuleen pertzepzioari ate berriak zabaldu zizkion planoa.

proiektuak elkarrengandik urruntzen hasi ziren, zehazten joan ahala.

Apirilaren 2an estreinatu zuten *2001: A space odyssey*, Washintongo Uptown antzokian. Lehen emanaldia egin ondoren, 160 minutuko bertsioari 19 kendu zizkion Kubrickek, eta hala pantailaratu zuten, apirilaren 6tik aurrera. Kaleko giroa ez zen batere barea: bi egun lehenago hil zuten Martin Luther King Jr.; AEBetako kanpusetan Vietnamgo gerraren kontrako mobilizazioak ugaritu egin ziren Tet-eko erasoaldiez geroztik; hazkunde demografikoa nabaria zen aurreko krisi ekonomikoaren ondoren, eta ikusmira berrien gose ziren *Baby boom*-aren belaunaldiko gazteak. *2001* filmari buruz prentsan azaldu ziren lehen iruzkinak ez ziren gozoak izan. Gehienek esan zuten lan nahasia eta aspergarria zela. Andrew Sarris kritikariak, esate baterako, honakoa bota zuen: “interesik ez duen film okerra da, eta argi erakusten du Stanley Kubrick ez dela gai istorio bat era koherentean kontatzeko”. Pauline Kaelek, bere aldetik, zera iritzi zion: “arte z mozorroturiko zaborra da”; “irudimenik ez du, batere”.

Bazirudien, kontuak kontu, filmak bazuela zerbait. Ez zela kasualitate hutsa zinema-aretoak jendez betetzea, ia hiru orduko film geldo batek halako erakarpin indarra izatea. Kritika batzuetan “maisulana” bezalako hitzak azaltzen hasi ziren, aretoek beteta jarraitzen zuten, eta hasierako ezustea irentsita, bigarren iruzkina egin behar izan zuten kritikari batek baino gehiagok. Nolanahi den ere, Kubrickek eta Clarke argi adierazi zuten kritikariek esandakoak ez zuela axola. *Playboy* aldizkarian argitaratutako elkarrizketa batean, Kubrickek nabarmendu zuen kritika negatiboak eman zituzten gehienak New Yorkekoak zirela. Bere hiri-kideak, alegia.

Espazioko psikodelia

“2001 filma lehen aldian ulertzen baduzu, orduan huts egin dugu”. Arthur C. Clarkeren hitzak dira, prentsarako eginiko aurkezpen batean esanak. Lehenengo publizitate kanpainan, “abenturazko eta esploraziozko drama epiko” gisa aurkeztu zuten filma. Baina gazteak izan ziren filma gehien jarraitu zutenak, behin eta berriro itzultzen ziren aretoetara, psikotropikoen konpainian sarri. Bigarren publizitate kanpainarako, hortaz, leloa aldatu egin zuten: *The ultimate trip* (“bidairik handiena”). Izan ere, ikus-entzuleei eskaintzen zien esperientzia ez zen makala: 70 mm-ko Cinerama formatua, kolore bizian eta pantaila makotuan, musika klasikoa eta espazio infinituki zabala. Pertzepzioaren geruza berriak deskubritu zituzten milaka ikus-entzulek, kasik esperientzia erlijiosoa izan zen askorentzat. Esperientzia berri hura subjektiboa zen guztiz, norberak ematen zion zentzua irudi eta soinu segida hari. 1969ko elkarriketa batean, honako adierazpenak egin zituen Kubrickek: “2001 bezalako filmetan ikusle bakoitzak bere esperientzia eta pertzepzioa gehitzen dizkio istorioaren bilakaerari, eta zilegi da nolabaiteko anbiguotasuna, hain zuzen ere ikus-esperientzia betean barneratzea ahalbidetzen diolako ikusleari”.

2001: *A space odyssey*-ren eraginaz hitz egitea ez da erraza, hain espazio zabala izaki. Izan ere, mito bat sortzea zen Kubricken helburua, eta neurri handi batean lortu du. HAL super-ordenagailua, filmeko protagonistetako bat, makina bihurtutako Frankenstein “munstroa” izan liteke, Prometeoren mitoaren interpretazio berri bat, agian. 2001 estreinatu eta urtebetera, AEBetako astronautak azaldu ziren telebistan, “space race” delakoaren helmugara iristen: ilar-gira, hain zuzen. Handik urte batzuetara hasi

ziren lehen teoria konspiratiboak gorpuzten. Horien arabera, Apollo 11 espazio-ontzia ez zen sekula ilar-gira iritsi: ondo hornitutako muntaia izan omen zen dena. Gainera, batzuek diote Stanley Kubrick bera izan zela irudi ospetsu haiek filmatu zituenak. Izan ere, Kubrickek kontaktu garrantzitsuak zituen NASA-n: 2001 filmerako erabili zituen iturri haiek, eta urte batzuk geroago, NASAren filtro berezi batzuekin filmatu zuen *Barry Lyndon* lana.

Espazioko odisearen ondoren

Hasiera batean kontrakoa esan bazuen ere, Arthur C. Clarke 2001: *A space odyssey* nobelaren jarraipena argitaratu zuen 1982. urtean: 2010: *Odyssey Two*. Nobelaren bertsio zinematografikoa Peter Hyamsek egin zuen: 2010: *The Year We Make Contact*. Narrazio lineala, egitura ohikoa eta interpretazio zabaletarako zirrikiturik gabea, antza gutxi zuen Kubricken filmarekin. Hirugarren odisea bat ere idatzi zuen Clarke: 2061: *Odyssey Three*. Hirugarren ale horretan, gai espiritualak desagertu ziren, eta zientzia fikzioaren ohiko elementuek hartu zuten haien lekua. Nobelaren amaierak laugarren ale baterako atea zabalik uzten zuenez, 1997an eman zuen argitara espazioko odisearen azken atala: 3001: *The Final Odyssey*.

Duela 40 urte abiatu zen odiseak ez du itzulerarik. Zientzia fikziozko zinemagintzan eta oro har ikus-entzuleen iruditerian arrasto sakona utzi du. Egun zine munduan dabilen jende askok adierazi du 2001-ek erakarri zituela zinemagintzara. Bestalde, Bill Gates magnateak berak adierazi zuen Kubricken filmak balio izan ziola ordenagailuen boterean irmoago sinesteko. Tira, odisearen interpretazio guztiak zabal-zabalik daude oraindik ere. ■

Mito bat sortzea zen Kubrick-en helburua, eta neurri handi batean lortu du

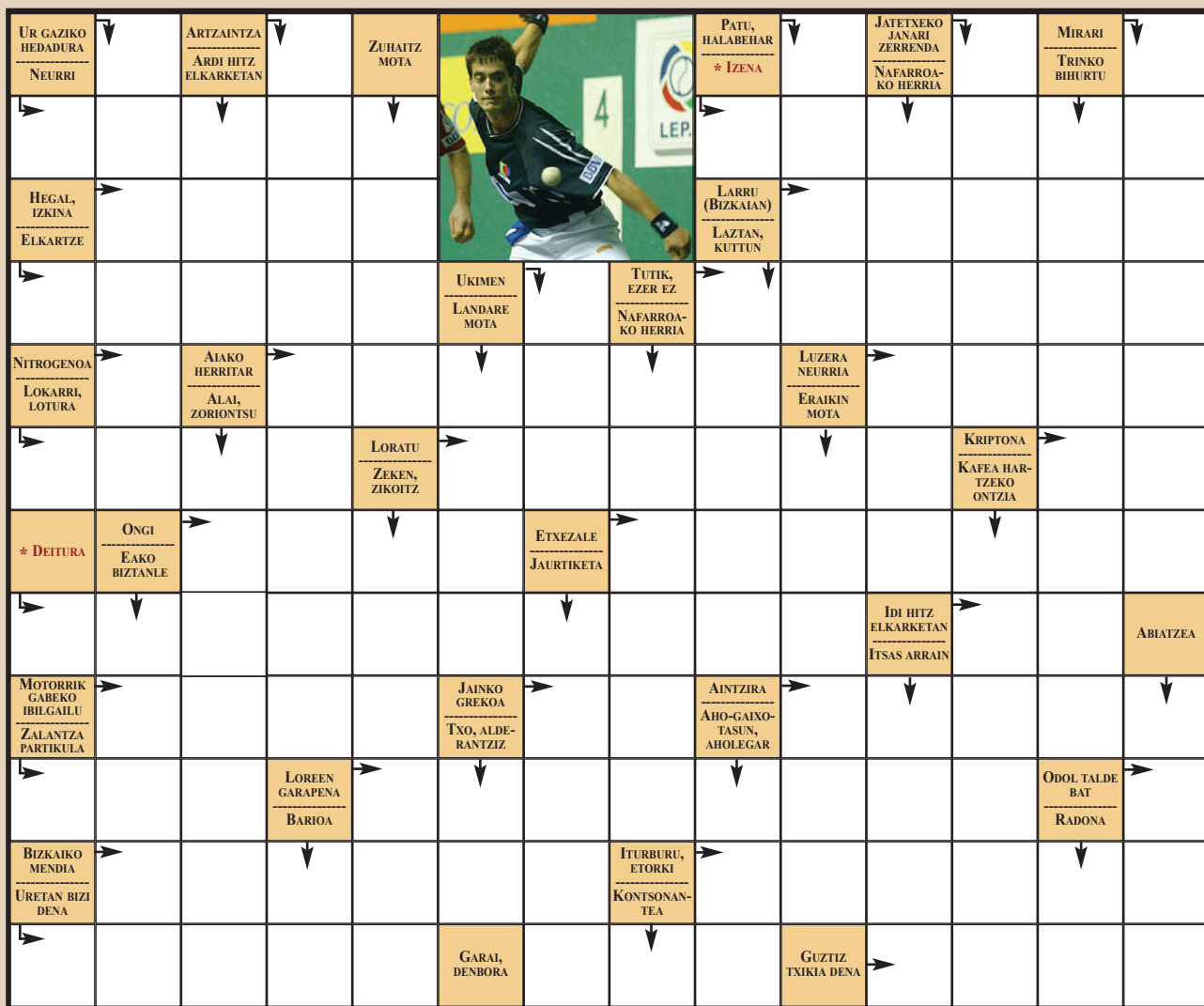
Ondarre baserria

20214 Segura (Gipuzkoa)
Tel.: 943 801684
e-posta: ondarre@hispanavista.com
www.acvmultimedia.com/ondarre

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

Egokia bai, baina bidezkoa?

Bi emakume abokatuk elkarrekin topo egin dute Bartzelonako hotel batean, eta... hori ustekabea! Bakoitza bestearen senarrarekin!

Lehen momentuko ezustekoa eta larritasunak gaingitu ondoren, denak plantak egiten ahalegindu dira, disimulatzen duten bitartean egoerari irten-bide itxuroso samarra aurkitu nahian. Isiltasuneko tarte luze eta deseroso baten ondoren, bietako batek honako hau esan dio besteari:

– Hara! Egoera aztertuta, nire ustez, irtenbiderik egokiena eta bidezkoena zera litzateke: nire senarra autoan etxera nirekin itzultzea eta zurea zurekin.

Proposamen hori entzun orduko besteak, hotsanditasun berberarekin, honela erantzun dio:

– Orokorrean, bat nentorke egoeraz egin duzun irakurketarekin. Egokiena hori litzatekeela iruditzen zait niri ere. Baina ez dut uste hori denik bidezkoena; izan ere, zuek hoteletik irteten ari zarete, eta gu berriz, sartzen!

Soluzioa

I	K	I	Z	A	R	T	U	K	A	N	A
S	K	I	N	A	R	T	U	K	A	N	A
O	I	N	A	R	T	U	K	A	N	A	

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Mimoz eta gogoz egindako metal lan irekia

Aspalditik ez genuen Bermeoko Ost taldearen berririk. Taldekide aldaketa batzuen eta taldeko abeslari Kapi Ken 7 taldearekin ibili izanaren ondorioz lozorroan egon dira ia sei urtetan, edo hori uste genuen guk. Hala ere, argi eta garbi erakutsi dute lanean jarraitu dutela. Hirugarren lan hau indartsua eta aberatsa da oso. Betiko metal gogor eta indartsua oinarri duten arren, beste hainbat estilorekin ere ausartu eta horiek menderatu dituzte: stonerra, post-hardcorea, rapeatuak, flamenkoa, thrasha... emaitzari ñabardura bereziak emanez. Are gehiago, herrikide izan zuten Hilzorian taldearen *Txarto* berreskuratu dute eta Bjorken *Army of me* kantaren bertsioa ere egin dute. Sumatzen da hitzak ere gogoz idatzi dituztela, pentsaraztekoak dira-eta; eta Xanpekin diskoa grabatzen denbora luzea eman dutela.

Ostinato
Ost

BAGA-BIGA

Iraupena: 50'27"
11,50 euro

OST

«Disko hau ez zuen inork inoiz kaleratuko taldearen burugogortasunik gabe»

Zerk eraman zaituzte sei urte ostean agertokietara itzultze-ra? Musika industrian krisia egotearen morboak?

Ez [barre]. Gu sei urte horietan ez gara geldi egon. Tarte horretan ez dugu kontzerturik egin, baina ez dugu taldea inoiz desegin, abesti berriak konposatzen ibili gara. Zerekin pareka daiteke zuentzako itsasoaren usaina ez hartzea?

Beno, hori metafora bat baino ez da, baina kostaldekoek ondo ulertuko dute zer esan nahi dudan... Itsasoa oso garrantzitsua da guretzat.

Ispilua kanta Euskal Herriko egoeraren deskribapen bat izan daiteke?

Bai, hortik dator, baina gure ustez beste giza taldeen arteko tentsio eta aurkakotasuna dagoen kasuentzat ere balio du.

“Nire azken helmuga da benetan egia bidea oztopatzea”. Zer ezkutatu nahi duzue?

Ezer ez. *Nabiz eta...* abestiaren hitzak singularreko lehen pertsonan daude idatzita, baina ez gaude gure kasua deskribatzen. Berba egiten duen pertsonaia politikoa da, Euskal Herrikoa. Ez dugu izenik emango, baina badakigu hemen nortzuk dauden eroso gauzak ez badira aldatzen politika munduan.

Txarto egokitu zarete itzulera honetan? Eta zer aholku emango zenieke Hilzorian taldekoei bueltatuko balira?

Gauza asko aldatu dira, baina ez gara “txarto” egokitu. Hilzorianek utzi egin zuenez, kantu hori grabatzeko

baimena eskatu genien. Ez ditugu aholkuak ematen, baina euren musika estiloa ez aldatzeko esango genieke. Nondik dator *Ostinato* izena?

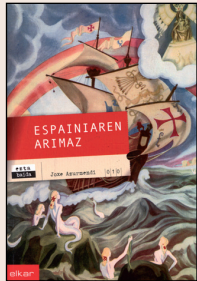
Latinez figura musikala da: moldaketa bat hainbat bider errepikatzean datza, obstinazio edo burugogortasuna adieraziz. Disko hau ez zuen inork inoiz kaleratuko taldearen obstinazio hori gabe. Horretaz gain, hitz joko bat egin dugu taldearen izena eta “nato” hitza batuz: “ost-etik jaioa”.

Metala bai, baina estilo askorekin ausartu zarete. Gogoz egindako lana da, ezta?

Bai, metala da gure oinarria, baina gure iturri eta eraginak oso zabalak dira.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Espainiaren arimaz

Joxe Azurmendi

ELKAR

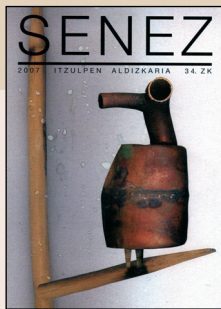
284 orrialde

22,70 euro

Joxe Azurmendi Espainiaz

Espainia edota hispanitatearen alde pentsalari eta apostolu esanguratsuenek idatzitakoak aztertu ditu Joxe Azurmendik *Espainiaren arimaz* liburuan. XIX. mende osoan eta XX.eko gehientsuenean Zezen Larruko intelektual askok izan zuten Espainia hizpide: Unamunok, Ortega y Gassetek, Menéndez Pidalek, Menéndez Pelayok, Salvador Madariagak, Sánchez Albornozek, Costak, Ganivetek... baita Pío Baroja berak ere. Hau da, faxistetatik hasita, ustezko aurrerakoienetaraino Espainiaren arima eztabaidagai izan da. Haren beheraldia, endekapena, gaixotasuna.... Alegia, nor

izateko beste batzuk zapaldurik izan behar dituen herrialde baten ideologia, beti inperiala, baita sarri arrazista ere. **I**

Senez

Batzuen artean

EUSKAL ITZULTZAILE, ZUZENTZAILE
ETA INTERPRETEEN ELKARTEA

120 orrialde

Euskarazko bikoizketaren inguruko jardunaldien mamia

ETB sortu zenetik hogeita bost urte bete zirenean egindako jardunaldi batzuen mamia jaso du *Senez* itzulpen aldizkariak azken alean: euskarazko bikoizketaren inguruko jardunaldien, hain zuzen ere. Haietan parte hartu zutenek jorratutako gaien artean honakoak daude: euskarazko bikoizketarako irizpide nagusiak; azpidatziak eta bikoizketa; itzulpen-egokitzapena; zuzentzailearen ekarpena; iragarkiak nola euskaratu; bikoizketaren garrantzia euskara biziberritzeko; zinemarako euskarazko bikoizketa; EITBk bezero gisa duen ikuspegia... Beste hiru lan ere agertzen dira *Senez*-en: Kataluniako telebista bikoizketari buruzkoa bata; euskarazko bikoizketaren historia azaltzen duena bigarrena; eta Galizia-ko itzulpengintza eta bikoizketari buruzkoa hirugarrena. **I**

Zumaia, itsasotik Goiko kalera

Imanol Azkuek zumaia askoren laguntzaz osaturiko liburua da *Zumaia, izena eta izana*. Herria bere osotasunean hartu du egileak lan hau egiteko, eta jakina, bere nortasunean hainbeste eragin izan duen itsasoa. Zumaia historian murgildu da, mende mende zumaiaarren jarduna aztertze, egungo egoeran bezainbat. Eta bata zein bestea osatu dituzten pertsonetan jarri du arreta. Zuri-beltzeko zein koloretako lauhun argazki esanguratsuz apainduta dago Zumaia Udalak plazaratutako liburua. Milatik gora leku-izen eta horien gaineko azalpenak, zumaiaarren lehengo ohiturak edo afizioak, historian zehar gertaturiko zenbait pasarteri buruzko testigantzak eta herrian bertan jaioetako hainbat pertsonen biografiak osatzen dute *Zumaia, izena eta izana* lanaren mamia. **I**

Zumaia, izena eta izana

Imanol Azkue Ibarbia

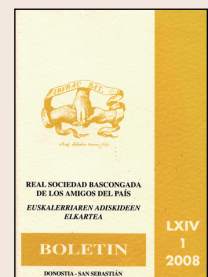
ZUMAIAKO UDALA

228 orrialde

12 euro

José Ignacio Tellechea gogoan

Euskalerrriaren Adiskideen Elkarteko *Boletín* aldizkariaren azkeneko alean gogoan dute 2008ko martxoaren 8an zendu zen José Ignacio Tellechea historialaria. Nola ez, hainbeste urtean aldizkari-ko kolaboratzaile fin izan baitzuten. José Artecheren iloba hau zenbait unibertsitateko irakasle izan zen, baita ehundik gora historia ikerketaren egile ere; kontaezinak dira hark emandako hitzaldiak. *Boletín*-en bere omenez idatzitako lanen sinatzaileen artean Mª Rosa Ayerbe aldizkari-ko idazkaria, José Maria Setién Donostiako gotzain emeritua, José María Urkia Euskalerrriaren Adiskideen Elkarteko lehendakaria, Juan Carlos Sánchez Ciudad Rodrigo-ko apaiztegiko zuzendaria, Luis E. Rodríguez-San Pedro Bezarés, Juan Garmendia Larrañaga, Juan Antonio Garmendia Elósegui eta José María Echarri Campo daude. **I**

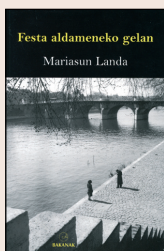
Boletín

Batzuen artean

EUSKALERRRIAREN
ADISKIDEEN ELKARTEA

432 orrialde

12 euro

Festa aldame- neko gelan Mariasun Landa

EREIN
142 orrialde
15,50 euro

1968ko maiatzaren ondorengo Paris hura

Etorkizunerako dituen ametsak egi bilakatu nahian dabilen hemeretzi urteko neska gaztea da Mariasun Landaren *Festa aldameneko gelan*. *Paris, 1968-1969* nobela autobiografikoaren protagonista. Simon de Beauvoiren lanak liluratu dauka gaztea, eta idazle izateko irrikarekin abiatu da Euskal Herritik Frantziako hiriburura, duela gutxi 68ko maiatza izenarekin gogoratuko den matxinada bizi izan duen hiri-
ra, lan egin eta ikasteko asmotan. Baina "Iraultzak" Parisko zenbait esparrutan bere ondorioak utzi baditu ere, eraldaketa eskasa izango du aske eta independente izateko asmoz hainbat paristar familientzat etxeko lanak eginez bizia irabazi nahi duen neskaarentzat. ■

Adiskidetasunak izan behar dituen oinarrien argibideak

Ibaizabal argitaletxeak hamar urte ingurukoentzat plazartutako *Erregalitz taldea* bildumako ale bat da *Ederra egin du Leok!*. Gurasoak banandu zaizkion bederatzi urteko neska du protagonista. Banaketaren ondorioz, bizilekuz, hiriz eta ikastetxez aldatu egin behar izan du. Amarekin bizi da orain, aitarekin egunero telefonoz hitz egiteko aukera duen arren. Baina beldurrik handiena ikastetxe berrian aurki dezakeen giroak ematen dio, eza-gutu duen ikaskide bakarrak eskola hori kaka hutsa dela esan diolako. Zergatik ote? ■

Ederra egin du Leok!

Patricia Schröder

IBAIZABAL

108 orrialde / 9 euro

TXOMIN PEILLEN KARRIKABURU

«Zoritxarrez edo zorionez ezagutu ditudanak agertzen dira liburuan»

Nolatan sortu zitzaizkizun *Jende ederrak lanean* liburuko ipuinen pertsonaiak?

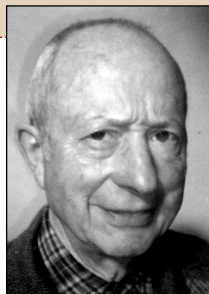
Nor den nor? Inor ez eta asmoz edo ekintzez denak hor. Duela hamabost urte jende ospetsu eder eta ohargarrien curriculumetan aurkitzen ez diren sekretuak argitzeko asmoa gogoan sartu zitzaidan. Han hor agertu edo agortu diren aldizkarietan *De viris et mulieris inillustribus* bat egiteko lehen urratsa.

Asmatuak ala errealtatetik jasoak dira?

Zoritxarrez edo zorionez ezagutu ditudan jende batzuk agertzen dira liburuan; beste asko, berriz, nire asmakizunak, ametsen eta errealtatearen artekoak dira. Sinesgaitz ez dena ere gerta bailiteke, sinesgogorrenak gertatuak dira. Nolanahi ere, irakurleak ez du aurkituko psikologiazko edo moralezko itxurarik ipuinotan, non ez duen ikusten nola bizi diren guri irakasbide ematen dabiltzanak: ez dutela predikatzen dutena gauzatzen, ez eta gauzatu nahi. Mozorroa kendu eta tximinoa biluzik.

Maltzurkeria erabiltzen iaioak izan arren porrotak ere jasaten dituzte zurek. Eta alde askotako jendea da.

Bai. Bi ipuinetan ustez eta hobekienik ezagutzen dudana norbait agertzen da, nire burua. Baina bestelakoan, sarri, notinak ez dira euskaldunak, ez eta, beti, euskal herritarak, nire biziaren erdia baino gehiago gure herritik kanpo eraman behar izan dudalako. Erbestean ikusi dut nola zakurrak ortutsik dabilzan han ere, eta baita gehienetan handikien bizitza txikikeriaz bete nola den ere, euren ospea hutsean, hondarrean, harean eraikia dutela. Dena den, ipuinok, kilimon batzuen kontakizunarekin, irria sortzeko ustez idatziak ditut.

egileari galdezka

Txomin Peillenen azken ipuin sorta heterodoxoa

Bere emazte maite irudigilea den Marie Thérèse Olivieri eskaini dizkio Txomin Peillenek

Utriusque Vasconiae argitaletxearen bidez kaleratu duen *Jende ederrak lanean* (*Who's Who?*) liburuan agertzen diren hogeitaz hamar maltzur bezain ironikoak. Idazle zaildu honek ohikoa duenez, konformismoa du hauetan ere etsaia, eta istorioetan agertzen dituen pertsonaiak, gizon ala emakumeak izan; helduak, edadeak zein gaztetxoak badute, dudarik gabe, gutako edonoren tankerara, bere alde ona, nor beraren buruari edozertarako aitzakiak aurkitzeko orduan batik bat, baina baita bere alde makurra ere, eta ez txikia. Gizate-riaren esparru oso zabala-ri egiten dio leku Txomin Peillenek narraziotan: ministro izan aurretik bere alprojakeriak eginak dituen gizona bezala, hamalau urterekin egin

Jende ederrak lanean

Txomin Peillen

UTRUSQUE VASCONIAE

110 orrialde

14 euro

zuen lapurreta txikiaren erruz epaile lizun baten apetara makurtu behar duen neska umezurtza; telematikazko sendagilea eta senar hartzen duen oro beste mundura bidaltzeko afizioa duen forentsea; epaiketetan lo hartzen duen abokatua eta polizia izatea erruz gus-
tatzeko zaiona; Europara etorritako teologo musulmana eta Euskal Herriko erretorea; baita ateo militanteak ere. ■

Ezpalak

GORKA BEREZIARTUA

Berri Txarrak taldearen Zertarako amestu dokumentala Londresko Portobello Film Festival-en proiektatu zuten abuztuaren 29an. Ibon A. Totorika zinema zuzendari getxotarrak egindako dokumentala da, talde nafarrak *Jaiotz. Musika.Hil* diskoa aurkezteko egindako biran oinarrituta. Bira horretan Europa, Amerika eta Asian zehar aritu zen Berri Txarrak, eta dokumentala osatzeko Gernikako Astra gazte-txean kontzertu berezia eskaini zuten.

Ados antzerki konpainiak irailaren 2an ekin dio Santo Domingon (Dominikar Errepublika) Hego Amerikako birari. *Einstein* antzezlanak aurkeztzen ari da euskal antzerki taldea eta besteak beste honako herrialdeak bisitatuko ditu: Costa Rica, Guatemala, El Salvador, Honduras, Mexiko eta AEB. Irailaren 27an amaituko da bira.

Elurretan taldeak disko berria argitaratu du. 21 abestiz osatutako diskoa da *Momo eta beste izaki batzu* eta taldearen webgunean (www.elurretan.com) bakarrik dago eskuragai. Pop-a du oinarri diskoak, baina folka eta musika esperimentala ere landuko dituzte. Disko hau sarean jartzearekin batera, Elurretanek bere aurreko lan guztiak ere doan jaisteko moduan jarri ditu. Antzeko berria eman du Unama folk talde ziburutarrek ere. www.jamendo.com webgunean eskegi dute euren lehen diskoa, edozeinek doan deskarga dezan.

Street Zinema jaialdiaren bosgarren edizioa abian da

Street Zinema ikus-entzunezko jaialdia joan den astean jarri zen abian Donostian, Ernest Lluch kultur etxean ikusgai jarritako skate-ari buruzko erakusketarekin. Irailaren 29ra arte luzatuko da eta aurtun, lehenengo aldiz, erakunde publikoen laguntzarik gabe ariko direla azaldu dute antolatzaileek. "Kontsumitzaile pasibo gisa dominatu nahi gaituzten multinazional eta enpresa korporatibisten garroei mozorroa kentzeko ari gara lanean hamarkada erdiz" dio jaialdiaren webguneak (www.street-zinema.net). Jarrera subertsibo horrekin kontraesanean dagoela dirudien arren, antolatzaileek uste dute kapitalismo posfordistak lagunduko duela gazteen kale jardura emantzipatzaileak bultzatzen, hala nola, skate, street-art edo toy-culture-a. Ideia horrekin bat egin du jaialdia iragartzeko kartelak ere (argazkian): "Jainkoak bedeinka beza kontsumismoa" dio.

Urdazubin arte garaikideko lanak ikusgai jarri dituzte

URDAZUBIKO KALOSTRAPEAN arte garaikideko 14 artisten lanak jarri dituzte ikusgai. Antolatzaileek jakinarazi dutenez, Euskal Herri osoko artisten 400 margolan eta eskultura ikus daitezke. Erakusketa irailaren 21a arte izango da zabalik eta handik aurrera Jose Luis Zumetaren lanak ikusi ahal izango dira udazken guztian zehar.

Musikari ezagunak ariko dira Getxoko 24. folk jaialdian

GETXOKO 24. Nazioarteko Folk Jaialdia irailaren 4an hasi eta 7an amaituko da eta Erromo eta Areeta izango ditu gune nagusiak. Guztira 13 kontzertu izango dira, eta talde ezagunekin batera hasiberriek ere zuzenekoak eskainiko dituzte. The Chieftains, Ismael Lo eta Elideas Ochoa izango dira, besteak beste, zuzenekoak eskainiko dituzten musikariak. Bestalde, aurtengo edizio honetan garrantzi berezia izango dute haurrentzako antolatu dituzten jarduerak, bidezko azokak, banden desfileak eta munduko gastronomiak.

AQUARIUM

Karlos Blasco de Imaz Plaza, 1
20003 Donostia / San Sebastián (Gipuzkoa)
Tel: 943 44 00 99
e-posta: aquariumss@aquariumss.com • web orria: www.aquariumss.com

AQUARIUM
DONOSTIA-SAN SEBASTIÁN

Xabier Paya bertsolariak

Berrian: «Bertsolaritza zubitik behera botatzea bezalakoa da, inork ez daki kontua nola amaituko den, baina bertsolariak, behean koltxoneta bat jarrita dauka; bukaera. Behin pozoia bukaeran ipinita, funtzionatzen du bertsoak. Beraz, muga hori bere onerako baliatu dezake. Gainera, modu horretan, edozein egoerari aurre egiteko metodoa sortzen da».

Mariasun Landak *Sareinak*

blogean: «Literaturan hastear nagoela iruditzen zait. Oraindik frogatzekotan nago zer den jaiki, gosaldur, bueltatxo bat eman eta egunero-egunero idaztearena. Orain arte beti konpaginatu behar izan dut irakaskuntzarekin, nahiz eta inork ez nauen behartu, ezta ekonomikoki ere. Egunero-egunero idaztea baino lehenagoko mila gauza ditut bizitzan».

Giza robota nortasun bila

Saibogujiman kwenchana, Hego Korea, 2006. Zuzendaria: Park Chan-wook. Aktoreak: Lim Soo-jung, Su-jeong Lim, Jung Ji-hoon, Rain. 105 m.

Fitxa teknikoak dio komedia erromantikoa dela, baina inork ez dezala *Pretty Woman* antzeko zerbait espero. Komedia? Bai, barre ugari egin dugu; erromantikoa? Agian, protagonistek laguntasun istorio polita bizi dutelako. Baina askoz harago garamatza errealismoa, fantasia eta haluzinazioak nahasten dituen pelikula surrealista honek. Adi bestela *Cyborg bat naiz* izenburuarekin itzuli duten filmaren argumentuari: Young-Goon neska gaztea eroetxean sartu dute, robota dela sinetsita. Objektu mekanikoekin hitz egiten du eta bateria elektrikoak miazkatuz kargatzen du bere burua. Eroetxean Rain ezagutuko du, inguruan dituen pertsonen ezaugarriak lapurtu ditzakeen mutila. Berak lagunduko dio Young-Gooni robotak bizitza honetan duen helburu metafisikoa aurkitzen. Tartean, arbiak jateko hortz bereziak dituen amona, koloretako galtzerdiak igurtzita hegan egin dezakeen emakumea edota denagatik etengabe barkamena eskatzen duen gizona ere ezagutuko ditu, besteak beste.

Nahiko frikia dela? Beharbada, baina kontakizun freskoa da, dibertigarria, atsegin eta oso landua. Hainbatetan *Amelie* eta *One flew over the cuckoo's nest*

(Norbaitek kukuaren habia gainean hegan egin zuen) gogorarazten du, musika oso ondo aukeratua dago eta argazkia bikaina da —animearen estetikatik hurbil, irudi askotan—. Horrekin guztia-ekin, egungo gizartearen mekanizazioa kritikatu du Korea-ko zinemaren erreferentzia den Park Chan-wookek.

Berlinalako Urrezko Hartzarako hautagai izan zen filma 2006an, baina Euskal Herriko zine aretoetara ez da pasa den uztailean arte iritsi, eta oihartzun gutxiarekin, egia esan. Gutxiegi, merezi duelako ohituta ez gauden orijinaltasuna darion bitxikeria eder hau ikusteak.

MIKEL GARCIA

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

INDEPENDENTZIA
ASTERO IKUSTEN DA

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGO A.S.A. ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
 Entitatea: _____ Sukurtsala: _____ K.D.: _____ Kontu zenbakia: _____
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: **142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria –Gipuzkoa–**

Aukeratu ongietorri oparia

☐ "Kirolaz badakit"
mahai-jolasa

☐ "888 txiste"
liburua

☐ "Txoriak txori"
lamina

☐ %25eko beherapena
ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2008ko prezioak

135 € Hego Euskal Herrian
165 € Iparr Euskal Herrian

ARGIA

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: ANIA MINER
ARGAZKIAK: DANI BLANCO

Ultzama (Nafarroa)

Orgi, zentzumenen basoa

Nafarroako Ultzama bailararen erdian, Orgi basoko labirinto ilunean barrena, euskaldunontzat mendetan zehar hain ezagunak izan diren landare eta animaliak beste era batera sumatzeko bidea aurkituko dugu. Begiak itxita egiteko bidea da, ikusmenaren ordezkari zentzumenak erabiltzera behartuta daudenentzat bereziki atondua.

Orgiko basoa 80 hektareako hariztia da. Oinez ibiltzeko bideak berriz, bi kilometro eta erdiko azalera du. Ultzama bailaran dago, Iruñetik 30 kilometrorora. Soroz inguratua, aizkolarien egur gosetik eta nekazarien landatze asmoetatik ihesi dabilen antzinako mundua da, aire garbia, isiltasuna eta lasaitasun apur bat oparitutako dizkiguna, guk errespetuz tratatzen badugu

behintzat. Eta agian, begiak ordu erdi batez ezkutatzen baditugu betazal azpian, txantxangorriaren kantua eta pare bat ipotx edo lamiren aztarnak sumatzeko gai izango gara.

Hariztia hiru zatitan banatua dago: harrera gunea, ibilbidea, eta errepideaz bestalde dagoen erreserba. Den-dena, Arkil eta Ultzama erreken artean kokatuta. Horrega-

tik, Orgiko basoa oso toki hezea da, ur putzuz betea. Inguru horretan, haritzarekin batera azaltzen diren landare asko jaio dira, zoru osoa estaliaz.

Horrek ibilbidean arazo ugari sortu zituen hasieran, egun euritsuetan bide guztiak ur azpian gelditzen ziren eta. Irtenbidea emateko, putzu gehien sortzen ziren lekuetan egu-

rrezko zubiak eraiki zituzten, urak bidea estali ez zezan.

Ultzama bailara zeharkatzen duen errepedeari jarraituz, Lizaso herrira iritsi aurretik ikusiko dugun bidegurutzeak zuzen-zuzenean Orgiko harrera gunearen ondoan dagoen aparkalekura eramango gaitu, eta han, bat-batean bi zaldirekin topo egingo dugu. Lagun berri horiei esker, eta gure arbasoek erabiltzen zuten garraibidea gustuko baduzue, gurdiz egin daiteke ibilaldia.

Begirik gabe basoan barrena

Baina gaurko helburua, esan dugun bezala, begiak lotan utzi eta basoko labirintoan barrena bidaiatzea izango da. Ezintasunen bat daukaten pertsonentzat egin dago labirintoa: itsuentzako azalpen irudiak eta bidea jarraitzeko sokak daude, eta lurra oso laua denez, gurpildun aulkia erabiltzen dutenak ere atsegin handiz igaro daitezke ibilbide osotik.

300 metro dituen bide zabal batean sartuko gara soka bat gidari dugula. Esquin-ekerrean zuhaitz, landare eta beste zenbait bizidunen mundua gehiago ezagutzeko azalpen kartelak aurkituko ditugu, beraien artean metro bateko tartea dagoela.

Oihanaren egitura konplexua antzematen dugu. Eskuak luzatuz ikusiko dugu bidea tunela dela, zuhaixkak eta zuhaitzetako enborrek, adarrek eta hostoek osatutako tunela. Lurretik gora egiten dute, hainbat bizigiro eta bizimodu sortuz. Oihanaren barnean, hozberoa leundu eta kanpoko hotsak gutxitu egiten dira.

Enbor-hostoak behatz puntetik ikusten

Labirintoan sartu orduko, haritz amerikar bat dago eskuinaldean. Modu

desberdinean begiratuko diogu: behatz puntetik. Hala ikusiko dugu bertoko haritza baino enbor leunagoa duela, gorputzean dituen pitzadurak azalekoak dira, hostoak berriz borobil formakoak. Hemengo haritza baino azkarrago hazten da, horregatik ekarri zuten bere etxetik hain urrun. Hala ere, ez da oso ongi egokitu gure oiharrera, lurra oso buztintsua baita, eta putzuak erraz sortzen direnez, sustraiek arnasa hartzeko arazoak izaten dituzte.

Bidean aurrera jarraitu ahala, sokak eusten dituzten makilen inguruan hosto eta adaxkak aurkituko ditugu. Landare igo-kari hori zuntza da, eta Orgiko basoan hiru zuhaitzetik bitan aurkitu dezakegu. Bi hosto klase ditu.

Bata, malko formakoa, zuntzaren beheko aldean egoten da, normalean zuhaitzaren atzeko aldean. Bestea, triangelu antzekoa, zuntzaren goiko atalean agertzen da, zuhaitzaren enborraren bueltan, eguzki printzak harri-patzeko irrikan balego bezala.

Txorien kantua

Ibilian-ibilian, basoan barneratuz, kanpoko soinuak atzean uzten joango gara, errepedeko autoen burrunben ordeztu txorien kantu goxoez beteko zaigu bihotza. Une batez gelditzen bagara, erraz entzun diegu hegaztiei.

Txorien kantuak etengabeko bidaide izango ditugu zentzumenen ibilaldi honetan.

Beheko aldeko adarretan hama-bost zentimetro inguru dituen txoritxoak dago. Haren kantuak entzunda azkar konturatuko gara txantxangorria dela. Goiko adarretan berriz, txori handixeago bat aurkituko dugu; buztan motza du, gorputzaren goiko alde nabarra eta behekoa pikardatua. Birigarroa.

Txangoa bukatuta, behatz punten, entzumenaren eta usaimenaren bitartez ikusi ditugunak arimaren sakoan gordeak daudela sentituko dugu, mendetan zehar euskaldunok Ama Naturarekin izan dugun harreman estuaren jarraikideak garela nabarituz. ■

Mikeletegi pasealekua 53 • DONOSTIA
943308220 • www.arbelaitz.com

Arbelaitz Jatetxea

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INTERNET

IP protokoloa aldatuko da European

INTERNETEKO EDOZEIN WEB-ETAN sartzen garenean, aaa.bbb.ccc.ddd itxurako zenbaki batek bideratzen du gure eskaera. Zenbaki horiek IPv4 protokoloak dira eta guztira era horretako 4.000 milioi zenbaki erabili daitezke, hau da, 2^{32} zenbaki. Une honetan 700 milioi baino ez daude emateko eran, gainerakoak banatuta baitaude, eta 2011rako zenbaki guztiak banatuak izango direla uste da. Horren arabera, urte horretatik aurrera ezin izango lirarteke Interneten web-helbide berriak aktibatu.

Baina ez da larritu behar, arazoa aurretiaz ikusita baitzegoen. Horrela, IPv6 formatua asmatu zen, eta horren bidez 2^{128}

Gaur egun Interneten sartzeko erabiltzen den protokoloa agortuta egongo da urte gutxi barru.

zenbaki bana daitezke. Beste hitz batzuekin esanda, munduko hondartzetan dauden hondar ale guztiak baino askoz ere gehiago.

Osasuna

JABIER AGIRRE

Kanabisa, erabilera terapeutikora bidean

Katalunian legezkoa izango da kanabisa hartzea kasu jakinetan.

BULARREKO MINBIZIAGATIK kimioterapia tratamendua jasotzen duten emakumeek kanabisetik eratorritako botika erabili ahal izango dute Katalunian, goragalearen kontrako botikek eraginkortasunik ez duten kasuetan. Birringailu eran merkaturatuko da Sativex izeneko botika hori; edukiontzi bakoitza kimioterapia saio bati dagokio, eta 35 euroren truke lortu ahal izango da.

Botika hori ez da oraindik medikamentu gisa onartu, baina mundu mailan aitzindaria izan den ikerketa batean bere eraginkortasuna frogatu ondoren —ikerketa Kataluniako Generalitat-eko Osasun Sailak bideratu du—, agintarien baimen bereziarekin erabili ahal izango da aurrerantzean, egoera terminalean edo oso larrian dauden gaixoekin eta modu konpasiboan. Horrela erabiltzen dira botika esperimentalak.

Sativex Kanadan baizik ez dago onartua oraingoz, esklerosi anizkoitza duten pazienteetan min neuropatikoa tratatzeko. Espainiako Estatuan eta Europako gainerako herrialdeetan ez dago erregistratua, eta ez da ageri indikazio terapeutiko nagusien artean ere.

Gorakoen kasuan, gaixoen %21,7k botaka egiteari utzi zioten kimioterapia zikloetan, kanabisaren eratorri hau hartu ondoren. Lau gaixotik hiruri antsietatea gutxitu zitzaion, eta guztiek hobera egin zuten oro har. Ikerketan 207 gaixok hartu dute parte. Horietatik, 32k esklerosi anizkoitzak eragindako min neuropatikoa zuten, 54k espastizitatea, 47k hainbat etiologiatako min neuropatikoa, 41ek minbiziak edota HIESak eragindako anorexia/kakexia sindromea, eta beste 33k —denak emakumeak— kimioterapia tratamenduaren ondoriozko goragaleak eta gorakoak.

Honakoa izan da administrazio publiko batek, kanabisaren erabilera terapeutikoaren aldeko eskari sozialari erantzunez, Espainiako Estatuan martxan jarritako aurreneko ikerketa. Gauzak ondo badoaz, beste autonomia erkidegoek ere eskatu ahal izango dute botika hori modu konpasiboan erabiltzea, behin Europako Medikamentuen Agentziak baimena eman ondoren.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Familiako zikulu-saltsa

DUCHESNE MARRUBIEN ERREGEAREN bihotzeko erregea, Luis XVI.a, lepatu zuten urtean, 29 zituen Ignacio Maria Ruiz de Luzuriagak. Bizkaitarra, bilaroztarra, areatzarra, medikua zen dagoenerako. Bergarako eskola entzutetsuan ikasi ondoren Paris, Londres eta Dunedin (Eskoziako hiriburua) egin zen mediku. Gero ur-aparretan bueltatu eta Madrilgo erregearen jarraieria eta ipurzerbitzaileen osagile izan zen. XIX. mendea abiatu ordurako txerto kontuetan hamaika lan egin zuen, baina hamalau moduan azaltzen omen zen, izan ere, ibilia zen toki guzti horietako mediku sozietateetako kide izan! Hamalau haizea laster baretu zion Jose I.a *Pepe Botella* erregeak, 1809an Frantziara deportatuta. Madrilgo lagun ugariei esker, luze gabe bueltatu zen. XIX. mendearen hogeita bigarren urtean hil aurretik lan mordoa argitaratu zuen, tartean, bizkaitar peto, itsasoan erabili beharreko higieñez batzuk.

Bilbok Mazarredo doktore garaikideari bezala Gasteizek Luzuriagari kalea eman bazion ere, bere ospearen ohoreak beste bide bat hartu zuen. Andeak mendikatearen Ozeano Bare alderako Peru eta, batez ere, Txileko lurretan bizi den landare familia bati bere izena jarri zitzaion: *Luzuriagaceae*. Familia horrek genero bakarra du, *Luzuriaga*, lau espeziez osatua. Ezagunena *Luzuriaga radicans* da, toki laiotz eta ospeletan bizi den igokaria. Beste landareen gainean hazten da, igo eta heltzeko erro mehe batzuk luzatuz; hortik izenean *radicans* azaltzea. Lore zuriak eta fruitu gorriak harro erakusten ditu urte osoan eusten dion hostaje distiratsuen gainean. Negu partean ez soilte horrek lorategitarako egoki bihurtzen du eta gero eta sarriago erabiltzen da. Mito ugari lotzen ditu landare honek. Hango basoetako jentila, *trauco* deitzen duten izaki indartsua landare honekin janzten da eta bere koxkor gorriak jancez bizi da. Bere aihena erruz erabiltzen dute bertakoek ere, saskiak, erratzak eta abar egiteko.

Liliidae ordenako landare askorekin gertatzen den eran, honen sailkapenean ikaragarritzko zikulu-saltsa dago, eta egun oraindik ez da ehunka urtetako istilu taxonomikoa isildu. Erabat argitu artean, Luzuriagatarrak hor izango dira. Bizkaiko Areatzan bateren bat ba ote da? Landare genero hau inongo ugariena den Txileko Izal departamentuarekin anaikidetu beharko dute...

Luzuriaga radicans.

Europako Batasuneko informazio gizartera-ko arduradun Viviane Reding komisarioak Europako estatuei abisua eman die, Interneteko formatu berria sustatu behar dela adieraziz. Frantzian, adibidez, hornitzaile bi baino ez dira hasi oraingoz protokolo berria eskaintzen: Free eta Nerim. Protokolo berrian aritzeak aldaketa ugari ekarriko ditu, router-etatik hasiz, sistema eragileetatik jarraituz eta egunero erabiltzen ditugun programetarako. Zer esanik ez, egun indarrean dauden web-helbideak ere migratu egin beharko dira. ■

HEZKUNTZA

Kalkulagailuen eragina ikasleengan

GURE IKASLEEK oso gatzetatik erabiltzen dituzte kalkulagailuak ikasketetan. Hori horrela izanik, askok azaldu dute kezka horren egokitasunaz, batez ere lehen mailako ikasleen kasuan.

AEBetako Vanderbilt unibertsitateko ikerlari talde batek ikerketa interesgarriaren berri eman du *Journal of Experimental Child Psychology* aldizkarian. Bertan azaltzen denez, alde zuzenetik ongi kalkulatzeko ahalmena dutenei besterik ez die laguntzen kalkulagailuak.

Kalkulagailua erabiltzeak ez die ikasle guztiei modu berean laguntzen.

Eraitza horretara heltzeko lehen hezkuntzako ikasleekin egin zuten azterketa, era desberdinetan. Ondorioen artean zera izan da azpimarragarriena: jada biderketak ongi egiten dituztenei kalkulagailuak benetako laguntza eskaintzen diela, baina aldiz, eragin negatiboa du biderketetan onak ez direnen ikasketetan. Gainera, biderkatzaile onak dibertigarria irizten diote kalkulagailuarekin lan egiteari. ■

ideia batetik errealitatera

web garapenak

multimedia

aholkularitza

edukiak

iametza

interaktiboa

www.iametza.com
T.943 37 67 16

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Londres, 1908

Ezkerretik eskuinera, Londresko Olinpiar Jokoak iragartzeko bi afixa, eta igeriketa probatako baten argazkia, jokoetarako propio eraikitako eta White City estadioan bertan paratutako igerilekuan.

NAPOLI, 1907KO APIRILAREN 7A. Vesubio mendiaren erupzioak Italia hegoaldeko hiria suntsitu zuen erabat. Handik urtebetera Olinpiar Jokoak Erroman burutzekoak ziren. Baina Italiako gobernuaren ahalegin guztiak Napoli berreraikitza bideratu ziren, eta jokoak beste baterako utzi zituzten. Hiru urte lehenago Berlinen ere hautagaitza aurkeztu arren, Londres aukeratu zuten ordezkio, eta urtebetean 68.000 lagunentzako tokia zuen White City estadioa prest zegoen Ingalaterrako hiriburuan.

Jokoak 1908ko apirilaren 27an inauguratu zituen Eduardo VII.a erregeak. Atletak eta ekitaldiak egun gutxitan biltzeko gaurko erraztasunik ez zegoenez, urriaren 31ra arte luzatu ziren. 2.000tik gora atletek parte hartu zuten 21 kiroletako 110 probatan. 22 herrialdeko ordezkariak joan ziren eta, lehen aldiz, herrialde desfilea egin zen. Lehenengoz (ez azkenekoz) arazo politikoak azaleratu ziren desfilean: atleta irlandarrek uko egin zioten bandera britainiarren atzetik joateari, finlandiarrek ere ez zuten ikur errusiarraren atzetik ibili nahi izan, Suediako bandera ez zen azaldu

eta estatubatuarrek ez zioten erregeari erreberentziarik egin.

Kirol esparruari dagokionez, etxekoak izan ziren garaile, 100 urte geroago gertatu bezala; Erresuma Batuak 145 domina lortu zituen, diotenez, etxeko epaileei esker neurri handi batean. Jokoetako izarra, ordea, Ray Ewry izan zen. Hirugarrenez altuera jauzia irabazita, jokoan historian zortzi urrezko domina irabazten lehena izan baitzen estatubatuarra; mende bat geroago Ewryren herrikide batek joko bakarretan lortu berri du balentria hori.

Baina Londresen garaipen garrantzitsuagoa lortu zuen olinpismorako. Aurreko hiru edizioen porrotaren ondoren, ingelesek gaur egungo antolaketa eta egituraren oinarriak ipini zituzten, proba ugari gehitu eta jendetza bildu. Guztia, urtebete eskasean antolatutako jokoetan.

Pierre de Coubertin-en espiritua zabaldu zen, zentzu guztietan. Baroiaren misoginia bere espiritu olinpikoa bezain handia zen, eta Londresko jokoetan, 2.035 atletaren artean, 36 emakumezko bako ez zuten parte hartu. Hobetu beharreko marka kaskarrak ere utzi zituzten beraz. ■

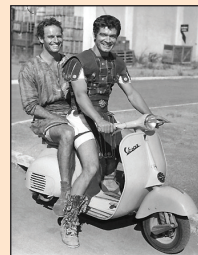
ARRASTOAK

ERROMA BIZIRIK! izenburupean, erromatar kulturak zineman izan duen isla aztertzen ari dira Irungo Oiasso Erromatar Museoa, irailaren 30era arte.

28 paneletan banatutako argazki erakusketaz gain, hilabeteko lehen larunbatean antzinako zibilizazio handi haren inguruko film luzeak, laburmetraiak eta

dokumentalak eskaintzen dituzte.

Gainera, hilabete hauetan bisitariek animaziozko film labur bat egiteko tailerren parte hartzeko aukera izango dute; gidoiek Antzin Aro klasikoa izan behar dute hizpide. Argibide eta informazio gehiago www.oiasso.com helbidean eskura daiteke.

Erakusketako argazkietako bat: *Ben Hur* filmeko protagonistak Vespa gainean, Cinecittà inguruetan.

Iñaki Soto

«Ez dut uste EAJ ETA baino demokratikoagoa denik»

Iruñea, 1975. Guraso internazionalistak ditu, oso ideologizatuak, ezkertiarak eta abertzaleak. Ama Arronizekoa, aita Lizarrakoa. Bere bizitza markatu duten zenbait gertakari aipatu dizkigu: “HBko kide Josu Muguruzaren hilketak, hamalau urte nituela. Hamazazpi urterekin Nikaraguara eta ondoren Kubara brigadista joan izanak. Iruñeko Udal Ikastolan ikasi izanak ere arrastoa utzi zidan”. Hemezortzi urterekin joan zen Gipuzkoara: “Iruñeko gipuzkoarra naizela esaten dut, probokazio gisa”. Zarautzen bizi da. Gara egunkariko iritzi saileko arduraduna da. Filosofian lizentziatua. Doktorego tesia idazten ari da nazionalismoaren etikaz.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

Joxe Azurmendiren eta Ulises Moulinesen babespean eta Eusko Jaurlaritzaren bekari esker hasi zen etikari buruzko doktorego tesia idazten, aurki

amaitzea espero duena. Nazionalismoaren etika aztertzeke zergatia azaldu digu hasteko: “Nazionalismoa berez balio positiboa delako eta etika politi-

karen alor interesgarrienetakoa. Adibidez, independentziaren kontzeptua, printzipioz balio positiboa da alor guztietan. Inork ez du rocka edo zinema independentearen balioa ukatzen, edo gurasoen etxetik irtetea. Alor politikoan independentzia balio negatiboa bihurtu izanak harritu ninduen, bertute beharrean akats bezala agertzeak”.

Nazionalista zara. Nolakoa?

Ulises Moulinesek aldarrikatzen duen nazionalismo internazionalismoaren ildoan. Berak dioenez, nazioak entitate esanguratsuak dira, nonbaitekoak garen ezaugarri. Jatorriak jende guztiarentzat inportanteak dira, eta horregatik zilegi eta logikoa iruditzen zait hori errebindikatzea. Ez dut esaten historiaren aro guztietan horrela izan denik, baina guri tokatu zaigun aro honetan nazionalista izan behar dela uste dut. Gainera, ez diet sinesten nazionalistak ez direla esaten dutenei, gehiago edo gutxiago nonbaitekoak garelako.

Nazioa hautazkoa izan dezakezu, alta.

Bai. Eta hauta dezakezu berean jarraitzea edo ez, familian bezala. Baina ezin duzu eskua altxa eta esan “nigeriarra edo suitzarra izango naiz”. Hautazkoa balitz, agian, suitzar izatea hautatuko genuke, edo ez behintzat estaturik gabeko nazioko kideak, hobekien bizi diren naziokoak izatea

hautatuko genuke. Beraz, hautazkoa bai, baina muga batzuen barruan.

**Jaio zaitezkeela espainola edo frantse-
sa eta euskalduna izatea hautatu,
esan nahi nuen...**

Bai, noski. Nik borondatez eraikitako proiektu politiko batean sinesten dut. Alegia, ez dut uste “Izan ginelako izango gara” lema egokia denik. Hamaika izan ziren eta orain ez dira. Lema hori enpirikoki ukatuta dago. Izango gara baldin eta izan nahi badugu eta lortzen badugu tokatu zaizkigun baldintzetan izatea. Gurean, esaterako, egungo egoera politikoari buelta ematea, nazio ez garela diotenei aurre egiteko kapaz baldin bagara, alegia.

Zer aurkitu duzu lantzen ari zaren tesian?
Lehenik harridura. Askotan euskaldunok pentsatzen dugu nazionalismoa dela geure kezka, soilik gurea. Nazio gaia interes unibertsalekoa da ordea. Tesiak Londresera joateko aukera eman zidan. Hango Ekonomia Unibertsitatean, nazionalismoa ikertzen duen institutu espezializatuan, juduak, palestinarrak, suitzarrak edo argentinar-
rak aurkitzen dituzu, eta denek nazio interes komuna dute. Nazionalismoa geurea den zerbait iruditzen zaigu askotan, pribatiboa, beste inork ez duena konpartitzen. Mito hori apurtu behar da. Espainolek eta frantsesek, beste ikuspuntu batetik, konpartitzen duten kezka dela jabetu naiz.

Ondorioren bat atera duzu dagoeneko?
Bai. Sarritan nazionalismoa balio bakar batera erreduzitzeko joera dagoela. Adibidez, “nazionalismoa kulturen babeserako dela” esaten da. Nire ustez

erredukzionismo moral horrek ez du balio nazionalismoarentzat. Nazionalismoak balio sistema bat sortzen du eta herritarrek, orokorrean, justifikatzen dute beren nazionalismoa. Eskala batean noski: 1. Herrien babeserako. 2. Pertsonen garapenerako. 3. Kulturaren babeserako eta abar. Eskala hori herri guztietan ematen da. Era ezberdinez antolatzen da herri batetik bestera, baina anitza da, ez da balio bakarrean oinarritzen.

Jugoslavia ohia desegin osteko Montenegroko prozesua aztertu duzu baita ere.

“Ez dut uste
demokratikoagoak izateko
borrokatu behar dugunik,
hori espainolek euskaldunoi
inposatu diguten borroka da”

Montenegrokoa, neurri batean, kasu eredugarria da guretzat, eta ez horrenbeste formalki eman den moduarengatik. Elementu interesgarriak daude: nola adostu den konstituzionalki sezesiorako eskubidea eta epeak nola jarri diren. Baina batez ere, politikoki da eredugarria. 1992an Montenegroko herritarrek independentziaren aurka bozkatu zuten —nukleo batek independentzia planteatzen zuen—. Une hartan %20 zen independentista gehienez eta hamasei urteko epe batean lortu dute, estrategia politiko sozial kulturalaren bitartez, alderdi politiko nagusiak jarrera independentistetara eramatea. Prozesu politiko horretan oso interesgarria da ikustea posible dela independentzia planteatzea, baita bakoitzaren

bertuteak eta gaitasunak nola planteatzen diren ikustea ere. Eta batez ere ahuleziak ondo ezagutuz eta egoki jokatzuz, gutxiengoa gehiengoa bihurtu daitezkeela, hau da, gaitasuna dagoela bloke subirano zalea sortzeko. Epe horretan %20tik %56 izatera pasa dira, politikoki hori da interesgarriena.

Ulises Moulines filosofoaren *Manifestu nazionalista* liburuaren kudeatzailea zara. Zer ikaspena atera duzu beretik?

Liburuaren bertuteetako bat Moulines nazionalismoan aditua ez izatea da. Zientziaren filosofian aditua da eta garai bateko formazioa eta jakinduria ditu. Joxe Azurmendik bezala, Moulinesek badu garatua sistema filosofiko orokorra, zientzian espezifikoki landua, eta maila handi batean beste esferara batzuetan aplikagarria dena. Alegia, beste alor batetik etorrita nazionalismoaren eztabaida orokorretan ematen ziren blokeo batzuk gainditzeko modua eskaini du, nazionalismoaren espezifikotasunean zeuden blokeo horiek gainditzeko bide teorikoa ireki du. Hori da bere bertute handiena. Horretaz gain espainolei —eta euskal herritarrei ere bai— erakutsi die askotan ulertzen zaila egiten zaien hauxe: nazionalismoa ez dela bakarrik sentimendu irrazional bat, funtsik gabekoa, primitibismoari lotuta. Espainiako elite zientifikoarentzat kolpe gogorra da hainbeste miresten zuten Moulinesek horrela idaztea. Moulinesek esan die: “Honela pentsatzen dut eta zientziarako erabili ditudan argudio berberak aplikatuz arrazionalizatu dut. Zuen proiektu hau onartzen baldin bada, zuen egunerokotasun politikoak ondorio ezkorrak ekarriko ditu”. Espainiak dituen ajeak agerrarazi ditu, dekadent-

**Txapela
buruan
ta ibili munduan**

Narrika, 18. Donostia
telf. 943428299 www.txapelaburuan.com

"Maila teorikoan euskal nazionalismoaren bilakaera demokraziaren bilakaeraren arabera izango da. Gizarte demokratikoetan biziko bagina, nazionalismoa elementu naturala litzateke eta onartua izan beharko luke herriek beren etorkizuna erabakitze eskubidea".

etnikoki espainolak. Herritar bezala denak ez gara espainolak ordea. Espainiar justizia etnikoa da, "espainolak eta espainolak" daude, ezberdin epaitzen zaitu-eta. Alegia, delitu berdinarengatik espainola bazara libre gera zaitezke eta euskalduna bazara kartzelara zoaz. Ez bakarrik auzi

politikoetan, ekonomikoetan ere bai. Hor daude Elkar edo Bruño ahizpen kasuak.

Begira ditzagun nazionalismoak gizarte demokratikoen etorkizunean. EAJren nazionalismo "demokratikoa" eta ETAren nazionalismo "iraultzailea" barne, zer egoeratan dago euskal nazionalismoa?

Maila teorikoan euskal nazionalismoaren bilakaera demokraziaren bilakaeraren arabera izango da. Nik ulertzen ditudan terminoetan, gizarte demokratikoetan biziko bagina, nazionalismoa elementu naturala litzateke eta onartua izan beharko luke herriek beren etorkizuna erabakitze eskubidea. Alegia, akordio politikoa autodeterminazio eskubidearen arabera gauzatu behar da, betiere populazioaren zati garrantzikoak hori eskatzen badu, noski.

Niretzat demokrazia eta nazionalismoaren arteko lotura zuzena da. Baina egun, arazoa ez da euskal nazionalismoa demokratikoa den edo ez, baizik eta demokraziaren barruan ematen den edo ez. Beraz, gure helburua, nazionalistak bezala, ez da label demokratikoa geureganatzea, baizik baldintza batzuk sortzea

demokrazia eman dadin. Gero, gu nazionalista izango gara edo ez, izango gara komunista, federalista edo laizista, nahi duguna izango gara demokrazian. Baina ez dugu zergatik justifikatu behar gauza bat edo beste garen, aukerak behar dira modu batez edo bestez izaera horiek aurrera ateratzeko. Ez dut uste demokratikoagoak izateko borrokatu behar dugunik, hori bataila elektoral baten barruan logikoa da, baina hori espainolek euskaldunoi inposatu diguten borroka da, eta gu gure artean irabazten ahalegintzen garena, baina ez da gure borroka. Guk ez dugu demokratik izateko borrokatu behar baizik eta baldintza demokratikoak eman daitezkeen gure proiektu politikoa gauzatu ahal izateko. Zentzu horretan ez dut uste EAJ, ETA baino demokratikagoa denik, ez dut uste arazoa termino horietan uler daitekeenik.

Zer ekarri dute ETA fenomeno sozio-politikoaren 50 urte hauek nazionalismoaren ikuspegitik? Nazionalismo berririk bai nazionalismo jeltzalearen aldean?

Bai. Baina, nik auzi honetan Trantsizioari dagokion aurretiazko kezka hau planteatzen dut: Espainia da kasu bakarra munduan diktadura batetik Zuzenbide Estatu izatera pasa dena erresistentziaren eragile eraginkorrena baztertuz. Espainiako trantsizioa eredu bakarra da, aurreko erregimenaren aurkako borroka egin eta demokrazia estatusa lortzeko eragile oso garrantzizkoa izandakoa negoziazioetatik kanpo utzi zuena. Argentinan, esaterako, Montoneroetan ibilitako emakume bat lehendakaria da. Kosovon ere UCK ezinezkoa izan zen alde batera uztea. Poloniako Solidarnoscen esperientzia ahaztu gabe. Gurean aldiz, erregimen zaharraren aurka aritu ziren pertsonak aldarrikatzeagatik kartzelara eramaten dituzte. *Argala* eta Arnaldo Otegiaren kasua lekuko. Horrek irudikatzen du herri honek bizi duen tragedia. Ezinezkoa da estatus definitiboa diseinatzea, baldin eta aurretik izan zen diktaduraren aurka gehien egin zuen mugimendua negoziazioetatik bazter uzten baduzu. Hortik dator bizi dugun miseria politikoa. ■

tziaren arrazoiak. Nazionalismoak zer diren. Zer ez diren. Zer izan daitezkeen eta zer izan beharko luketen azaldu ditu proiektu sano bat egiteko. Kasurako, espainiar nazionalismoak dauzkan ezintasunak azaldu ditu.

Espainiar intelektual adituak jabetu al dira horretaz?

Nik Zapaterok irakurtzen omen dituen liburu berberak irakurtzen ditut, baina liburu horietatik berak eta biok ateratzen ditugun ikaspenak erabat ezberdinak dira noski, bakoitzaren eguneroko praktikari begiratzat gero behintzat. Hori da errealitatea. Moulines zertaz ari den badakite? Beraiek ez dira tontoak, oso erraz esplikatuta dago, baina horri buelta emanez, beste kultura politiko bat sustatzen ari dira. Hau da, espainol intelektual batzuek –Aurelio Arteta, kasu– ez dute menpekotasun ideologiko horrekin apurtzeko nahirik. Nik nahiago nuke esan "Zapatero ezberdin pentsatzen duen lehen presidente espainiar abertzalea da. Termino errepublikar, laiko eta federalistetan pentsatzen duena". Baina ez da horrela, argi dago. Hemen pribilegio etniko batzuetan oinarritutako sistema politikoa finkatu da. Denok gara espainolak,

<http://www.argia.com/helbidean, elkarriketaren bertsio luzea>.

Arau-idazketa elebidunaren beharra

Itzultzaileek ez dute dena euskaratu nahi. Izenburu horrekin plazaratu zuen Unai Brea kazetariak ARGIA (2143. zbk.) EAEko Administrazioako itzultzaileen aspaldiko kezka. Arazoa ez da horrenbeste itzulpengintzaren alde edo kontra azaltzea, itzulpengintzari neurria hartzea baizik.

OSKAR ARANA IBABE*
ZELAI NIKOLAS EZKURDIA

EUSKARA EAEN ofiziala bada, hizkuntza ofizialaren maila aitortu behar zaio benetan. Munduko edozein hizkuntza ofizialetan itzulpengintza tresna osagarri bat da, ez ordea ofizialtasun hori bermatzeko baliabide bakarra eta oinarritzakoa. Gure ustez, eztabaida horri ekin behar diogu eta bide berriak ezarri euskararen ofizialtasuna bermatzeko. Horietako bat testuen idazketa elebiduna izan daiteke.

Administrazioan lan egiten dugunontzat legeria da –legeak, erregelamenduak, aginduak, ebazpenak...– gure lanabes nagusia. Hori horrela izanik, lanabesaren kalitatea zaintzea ezinbestekoa da lanabes horrekin egindako lana kalitate onekoa izango bada.

Azken boladan hainbat tokitatik ohartarazi zaigu ezagutza hutsaren eta itzulpen hutsaren aldiak gaitortuta daudela, azken 30 urteko esperientziak argi utzi baitu ez bata eta ez besteak ez dutela bermatzen euskal administrazioek euskaraz normaltasunez jardutea.

Asmoa joera horiek garaitzea bada ere, ez da inor harrituko esaten badugu gaur egun Euskal Autonomia Erkidegoan eta Nafarroako Foru Erkidegoan euskarazko lege-testuak, oro har, itzulpenaren bidez sortuak direla. Alegia, lege-testuak gaztelaniaz landu eta sortzen dira eta euskarazko itzulpena legea onartze-

Itzulpenak ez du zertan bide desegokia izan behar lege-testua dena delako hizkuntzan jartzeko. Horren adibide Europar Batasuneko legeria da.

ko bidean izapide huts bat baino ez da, azkena.

Horrez gain, euskarazko lege-testua itzultzaileak bakarrik egiten duen lanaren ondorio da, hau da, ez dago inolako harreman egituraturik lege-testua landu eta sortu duten teknikari eta itzultzailearen artean.

Merezi du ohartarazteak itzulpena, berez, ez duela zertan bide desegokia izan behar lege-testu bat dena delako hizkuntzan jartzeko. Horren adibidea Europar Batasuneko legeria

da. Europar Batasunean testuak gehienbat ingelesez eta frantsesez prestatzen dira, eta gero, itzultzaile talde batek estatuen gainontzeko hizkuntzetara itzultzen du. Gaztelaniaz irakurtzen ditugun Europako lege-testuak, hortaz, itzulpen hutsa dira, baina egokiak dira eta funtzionatzen dute.

Eztabaidak, beraz, ez du zertan itzulpenaren aldekoa edo kontrakoa izan behar derrigorrez. Onartu beharra dago itzulpena oraindik ere

urte askotxotan euskal administrazioen lan-tresna izango dela lege-testuak Euskal Herriko hizkuntza ofizialetan egon daitezen bermatzeko, alegia, euskaraz, gaztelaniaz eta frantsesez.

Kezka gehiegi erantzunik gabe

Eztabaidaren muina, hortaz, harago dago gure ustez: zein euskaratze-teknika erabili behar dugu Administrazioaren testuak ulergarriak eta zuzenak izateko? Zergatik beti testuak

**Euskarazko lege-testua
itzultzaileak bakarrik egiten
duen lanaren ondorio da, hau
da, ez dago inolako harreman
egituraturik lege-testua landu
eta sortu duten teknikari eta
itzultzailearen artean**

euskarara itzuli behar izate hori? Batzuetan euskaraz sortutako testuak gaztelaniara edo frantsesera ere itzul daitezke, ez ala? Korredakzio-teknikek badute tokirik gure eguneko jardueran? Nork izan behar du ardura administrazio-testua hizkuntza ofizialetan egon dadin? Beti itzultzailearen lana izan behar du ala teknikariek ere elebitasun-trebeziak landu behar dituzte zenbait kasutan haiengan ardura hori uzteko? Zein kasutan, ordea? Ezin liteke hizkuntzalari eta legelarien arteko harreman egituratu baten ondoriozko testua izan?

Beti bezala, galdera mordoxka eta erantzun biribilik ez. Hala ere, eguneroko esperientziak intuizioan oinarritutako hainbat bide jorratu behar direla esaten digu. Lehenbizikoa kalitatearena: lege-testuak –legeak eta dekretuak batez ere– sortzeko prozeduran bertan aintzat hartu behar da testu horrek euskaraz ere egon behar duela eta euskarazko testuak gutxienez gaztelaniazko kalitate bera izan behar duela.

Gaur egun, tamalez, legeak presatzeko indarrean dugun hainbat legetan kezka hori ez da jasotzen,

ikus esaterako Eusko Legebiltzarreko 8/2003 legean, Xedapen Orokorrak Egiteko Prozedurarena, edo Eusko Jaurlaritzaren Idazkaritza Nagusiak onartu zituen lege egitasmoak, dekretuak, aginduak eta erabakiak lantzeko jokabideetan. Ez batean ez bestean ez da aipamenik egiten lege-testuak euskaraz eta gaztelaniaz argitaratu behar izatearen inguruan eta horrek prozeduran ekarri beharko lukeen urrats eta kalitate kontrolei buruz. Hala ere, arau horiek Euskararen erabilera normalizatzeko 10/1982 oinarritzko Legearekin uztartu behar dira eta lege horren 8. artikulua honela dio:

1. Euskal Autonomia Erkidegoan kokatutako herri-aginteei emandako arau-xedapen zein ebazpen ofizial orok bi hizkuntzetan idatzita egon beharko du zabalkunde ofiziala egiteko.

2. Euskal Autonomia Erkidegoan kokatutako herri-aginteei esku hartzen duten egintza guztiek eta baita Administrazioaren jakinarazpen eta adierazpenek ere bi hizkuntzetan idatzita egon beharko dute, salbu eta interesdun partikularrek Autonomia Erkidegoko hizkuntza ofizialetako bat berariaz erabiltzea aukeratzen badute.

Lege-prozeduretan, gure ustez, hizkuntzak eta bere kalitateak traeta sistematikoa eduki behar dute eta erakunde horien guztien artean hizkuntzen kalitatea bermatuko duten bide egonkorak eratu behar dira, prozeduraren urrats bakoitzean hizkuntzalari eta teknikarien arteko elkarlana bermatuz.

Bide hori da hain zuzen Europar Batasuneko legeria itzultzeko jarraitzen den bidea, besteak beste. Suitzan ere bide horri jarraitzen zaio, baita Kanadan ere. Euskal Autonomia Erkidegoak ere bide horri ekin beharko lioke, eta lehenengo urratsak teknikariak horretarako prestatzea izan beharko luke.

Nolanahi, gaur egun Euskal Autonomia Erkidegoa xede horretatik urruti badago ere, Jaurlaritzak badu hizkuntzalari eta legelarien arteko elkarlanerako esperientzia pilotu bat. Arau-idazketa elebidunerako esperientzia baliagarria izan liteke, eta esperientzia horren berri eman nahi izan genuen Deustuko

Unibertsitateak antolatutako jardunaldietan.

Azken hiru urteetan, Lehendakariordetzako legelari bat eta IVAPeko Itzultzaile Zerbitzu Ofizialetako itzultzaile bat elkarlanean aritu izan gara Euskadiren Eskumenak izeneko datu-basea euskaratzen (<http://ttiki.com/733>). Gernikako Estatutua onartu zenetik gaur arte Euskadik bereganatu dituen eskumenen inguruko informazio garrantzitsua biltzen duen kontsultatresna da. Bertan, Administrazioaren

**Gaur egun Euskal
Autonomia Erkidegoa xede
horretatik urruti badago
ere, Jaurlaritzak badu
hizkuntzalari eta legelarien
arteko elkarlanerako
esperientzia pilotu bat**

arlo guztietako zereginei buruzko informazioa biltzen da, eta, euskaratzeko zeregin horretan, Administrazio-arlo guztietako hizkera juridikoa landu behar izan dugu.

Orobat jasotzen dira eskumen-eskualdaketetan sortu diren auziei buruz Konstituzio-auzitegiak eman dituen epai batzuk, eta, hala, eskumenen inguruko konstituzio-zuzenbidearen hizkera ere landu behar izan dugu. Izan ere, datu-base honek etorkizuneko datu-base osoago baten aurrekaria izan nahi du.

Egitasmo honetan parte hartu dugun teknikariontzat oso esperientzia positiboa izan da eta beste saio batzuetarako aurrekari izatea gustatuko litzaiguke. Azpimarratzekoa da, zentzu horretan, arduradun politikoei eta zerbitzu-buruei izan duten pazientzia eta jarrera baikorra eta horri esker esan dezakegu gaur egun Eusko Jaurlaritzan posible ikusten dela arau-testuen idazkera elebidunen aldeko urratsak ematen hastea, duela urte batzuk ezinezko ikusten zena. ■

*Itzultzaile eta legelaria.

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Ruben Fuertes Mikel Aranbururen ordezk

MIKEL ARANBURUK Nafarroako Gobernuaren Euskarabideako Aholkularitza eta Ikerketa Zerbitzuko zuzendari kargua utzi zuen uda aurretik. Xabier Azanza erakundeko zuzendari kudeatzailearekin desadostasunak zituela agerian geratu zen. Aranbururen ordezkia izango da Ruben Fuertes. Orain arte euskara irakasle aritu da Nafarroako hainbat herritan.

Nafarroako ikerketa soziolinguistikoa urte bukaerarako

ABUZTUAN gogor ekin dio lanari Nafarroako Gobernuak —ez dakigu berdin segiko duen aurrerantzean—.

Ruben Fuertes Mikel Aranbururen ordezkio jartzeaz gain, Gobernuak ohartarazi du urte honen amaierarako ikerketa soziolinguistikoa egingo dutela. Lan horren ardura Ikertalde enpresarena izango da. Enpresa horrek berak 2006an Iruñerriko azterketa egin zuen.

Euskarabideak emaitzak urtea amaitu aurretik Nafarroako Parlamentuari aurkeztu beharko dizkio. Orain egingo duten ikerketaren kostua 52.780 eurokoa da. Nafarroa osoko aurreko ikerketa 2003an egin zen.

Haurrekin euskaraz aritzeko kanpaina Bilbon

KANPAINAREN IZENA DA “Euskerea-gaz gure etxea eregiten”. Mezua 2006

eta 2007 urteetan haurrak izan dituzten gurasoei zuzendua dago eta etxean euskaraz aritzeak duen garrantziaz jabeaz nahi dituzte. 6.000 eskuorri banatuko ditu Bilboko Udalak.

BAHEA

Arantxa Etxabari abokatuak EAEko hizkuntza politikaz idatzi du www.boltxe.info webgunean. “Zortzi uste oker euskararen normalizazioaz” du izena artikulua: “Kontzeptu batek baino ezin du definitu hizkuntza politika: hizkuntz eskubideak. Hankasartzea da euskararen normalizazioa adostasunarekin eta borondatearekin lotzea. Badakit esan dudana politikoki ez dela zuzena, baina horrela da. Araudi zehatzik gabe Elebidek ere ez dizkigu bermatzen eskubideak, eta horrelaxe dabil. Politika egokia lortzeko ezinbestekoa da araua eta diru-laguntza orekatzea.

Euskararen gaur egungo arazoa da dakitenek ez dutela hitz egiten. Mezu horrekin bondardatzen gaituzte. Instantzia guztietatik eskatzen zaio euskal hiztunari euskaraz egiteko, eta azpimarratzen da, orain bereziki irmo, euskararen egoeraren erantzule, neurri handi batean, euskaldunen utzikeria dela. Alabaina, Behatokiak milaka adibide jaso ditu urtetan eta duela gutxitik Elebidek ere bai (hizkuntz eskubideak “bermatzeko” erakunde ofiziala); euskara egin nahi eta ezin duten herritarren kezak jaso dituzte. Agerikoa da hizkuntza erabiltzeko aukerak oso lotuta daudela hiztun kopuruarekin, hau da, zenbat eta hiztun gehiago orduan eta hitz egiteko aukera gehiago. Bada, erabilera datuek sinetsi nahi digutenaren kontrako adierazten dute: euskal hiztunak aukera daukanean euskaraz egiten du.

Esan ditzagun gauzak diren bezala: euskara dakitenen kopuruak nabarmen gora egiten ez badu bidegabea eta ez-morala da euskararen egoeraren errudun jotzea euskal hiztunak”.

TALAIAN

Garroña eta “gertaera” nuklearrak

Kataluniako Ascó eta Vandellóseko zentral nuklearrak eta Garroñakoak Burgosen, azkenaldian hainbat “gorabehera” izan dituzte. Endesa-Iberdrola jabeek ziurtatu dute “garrantzirik gabeko gertaera hutsalak” izan direla. Segurtasun Nuklearreko Kontseiluak esan du Ascóko isuri erradiaktiboa aitortutakoa baino ehun aldiz handiagoa izan zela. Gainera, zentralak kutsadura martxoaren 14an antzeman zuen estreinakoz, eta ez zuen jakitera eman. Apirilaren 4an eman zuen ihesaren berri, baina garrantzirik gabekoa izan zela esan zuen; azkenean ehun aldiz handiagoa suertatu zen. Vandellós eta Garroñako “gertaerak” herritarren segurtasunerako garrantzirik ez dutela izan baieztatu dute. Lehen ere hala esan izan dute.

Egoera horretatik hainbat lezio ikasi behar dugu Garroñako zentralaren ekintza eremuaren pean bizi garenok. Lehenengoa: politika nuklearra justifikatzeko, enpresa energetikoak (nuklearren jabe direnak) beti edozein irregulartasun edo arazo ezkutatzeko saiatzen dira. Behin “gertaera”ren berri zabaldu denean, garrantzia ahalik eta gehien murrizten ahalegintzen dira. Horregatik, enpresa nuklearrak, horrelako “gertaerak” daudenean, ia beti gezurrak esan eta manipulatu egiten gaituzte. Bigarrenik: “gertaera” nuklear horiek argitara ematen direnean, energia nuklearraren aldekoek eta euren lobbyek beren aldarrikapenak berpizten dituzte, eta zentralak mantentzeko manipulazio kanpainari berrekiten diote. Azkenik: euskal gizartea Garroñako zentral nuklearraren arrisku eremuan bizi da. Hori dela eta, 2009tik aurrerako esplotazio luzapenaren aurka egiteko kontzientzia hartu beharko da. Iragan igandean Garroñara egin zen martxak erakusten du bidea.

Juan Mari Arregi

Konstituzionalaren ezetzaren zain

UDAKO GARAIAK ez dio ekarri berrikuntzarik Eusko Legebiltzarrak onartutako Kontsulta Legeari. Irailaren 15erako espero da Auzitegi Konstituzionalaren erantzuna, Legea bera-
ren arabera, orduan zehazten delako kontsulta 25ean egingo dela. Eta katramila honetan guztian zerbait ziurra badago, hori da kontsulta ez dela egun horretan egingo ezta epe labur-
rean ere. Beste kontsentsu maila bat behar da kontsulta hori egin dadin, gaur egun ez dagoena. Euskal Herrian gutxiengo handi baten betoa indarrean da eta horrexek berak era-
kusten du argi arazoaren gakoetako bat non dagoen.

Udak ez du hirukoaren erantzun zehatzik argitu, baina Europako Estrasburgoko Giza Eskubideen Epaitegirantz begiratu da, jakinik ia ezinezkoa dela hortik ezer ateratzea, baina erantzunari dimentsio juridi-
koa ere eman. Eta logikoena da pentsatzea kaleetan ere emango zaiola erantzun mailaren bat, Madrilgo ezezkoari herritarren jardun zuzenarekin ere ihardesteko.

Ortzemugan hauteskundeak bes-
terik ez dira ageri, eta oso lauso oraindik. Kontsulta Legearen ekaitza

horretan geratuko da, gehien jota ekaitz tropikalean, hortik ez da hurakanik sortuko. Edozein eratan, kusi beharko da Ibarretxe auziak eta EAJren lehendakari gaiaren izenda-
penak nola eragiten duten bere abiatan, epe laburrean bietan izango baita urrats berririk.

JUDIZIALA DA BERO-BERO dato-
rren beste eremua. EAE-ANV aspal-
di ari da nozitzen, eta modu anitzez, Baltasar Garzonek bere jardueraren aurka agindutako autoa, baina orain-
dik airean da Espainiako Gobernuak hasia duen ilegalizazio prozesua. Hobeto esanda, airean epeei dago-
kionez, epaiari begira Auzitegi Gore-
nak ilegalizazioaren bidea berrestea besterik ez baita espero, Alderdiaren Legea dela eta, dagoeneko eza-
gunak bezain baldarrak diren argu-

dioekin. Beste horrenbeste EHAKrekin. Ezker abertzalearen aurkako zokoratze politikak berean jarraituko du. Arnaldo Otegi argi erantzun zaio espetxetik atera denean: negoziazioa eta elkarriketaren bideak itxita daude. Eta horiek sikiratuak, eta legezko jar-
dun politikorako bideak ukatuak, ezker abertzaleko

abangoardiak jarritako leloa inposatu-
tuko da aukera bakar gisa: "Borroka da bide bakarra".

Otegiren espetxealdia dela eta, gutxienez esan liteke 15 hilabeteko isiltasuna bitxia izan dela. Ez da argitu zertan arituko den, baina judi-
zialki erabat zokoraturik dagoelarik eta politikoki kamustua, berunezko pausoak eman beharko ditu Batasune-
ko zuzendaritzako ia guztiak beza-
la berriz espetxean ez amaitzeko.

Iñaki de Juana preso ohiak bezala, ihesari eman ezean, honek ere bereak eta bi egin beharko baititu jazarpen judizialari ihes egiteko. Aurreikusita zegoen bezala, Estatua bere auzia baliatzen ari da presoen eremuko zigor politika gogortzeko eta terrorismoaren apologiaren jurispru-
dentzian esparru berriak irekitzeko.

ATALAIA JATETXEA

Aritz Ondo, 69 • 20305 Irun • Tel: 943 635518 • Faxa: 943 638718
e-posta: info@hotelatalaia.com • web orria: www.hotelatalaia.com

Olinpiar Jokoek Kaukasora sua ekarri zutenekoa

Antzinateko gerretan Olinpiar Jokoek zirauteno menia emateko ohitura hautsiz, Georgiako agintariek deliberatu zuten 2008ko Pekinekoetan eraso "tximista" egitea Hego Osetian. Ohartzerako, europarrok txikizioak ikusi ditugu etxean bertan eta Gerra Hotza berpiztu da.

MIKHAIL. SAAKASHVILI Georgiako presidenteak ezustekoa eman nahi izan zion munduari abuztuaren 7ko gauean. Aurreko goizean autonomia-rik zabalena eskaini zien Georgiako mugen barruan independentzia aldarrikatzen duten Abkhazia eta Hego Osetiako agintari politikoei. Zer keinu hoberik tregua bat baino Pekingo Olinpiar Jokoen hasiera ospatzeko.

Gau horretan bertan Georgiako tropek Hego Osetia okupatu eta honen hiriburu Tskhinvali txirtxilatatu zuten. Lehen orduetako noraezaren ondoren, errusiarrek ordu gutxi behar izan zituzten beren gerrako mekanika abian jartzeko. Militar georgiarrak Hego Osetian umiliatu eta bertatik bezala Abkhaziatik kanporatu ondoren, Georgia barruko herriak ere zigortu dituzte zenbait astez. Hogei egun baino lehen Hego Osetia eta Abkhaziaren independentzia onartu du Errusiak. NATOko estatuek haserre erreakzionatu dute eta bi blokeetako militarren artean tentsioa handitu da Itsaso Beltzean. Nork esan zuen historia bukatu zela?

Gerra bat kontatzean beti izendatu nahi izaten dira galtzaileak eta irabazleak. Pekingo Olinpiadetako gudu labur honetan ere herritarrek izan dira galtzaile nagusiak. Hego Osetiakoak batez ere: askok bizia galdu dute eta gehiagok ogibidea eta ondasunak. Garbiketa etnikoaren logikak milaka

eraman ditu sorlekuetatik kanpo, hasieran osetiarrak eta ondoren eskualde horietako georgiarrak.

Informazioa ere biktima izan da. Asteak pasata finkatu gabe darrai hildako eta zaurituen kopuruak. Komunikabide nagusiek informazioak estatuen geopolitikazko interesen galbahetik iragazita eskaini dituzte. Kazetariok "prentsa-bulegitis" sindromez gaixotu ginenetik, propaganda ministerio beharrik ez.

Hego Osetiako gerran Errusia atera da garaile, galtzaile nabarmena Georgia izan delarik. Europar Batasunak eta AEBek beren ahuleziak erakutsi dituzte. Hala diote gehienek, zeren *Open Democracy* aldizkari elektronikoan plazaratutako analisi berezian Ivan Krastev-ek bestela iritzi dio: Errusiarentzako porrot estrategikoa gerta daitekeela sei eguneko gerra hau.

Krastev aditu bulgariarraren hitzetan ere galtzaile nabarmena Georgia da, Mikhail Saakashvili kalkulu okerra egin duelako bere herrialdea Kaukasoko Israel bihur zezakeelakoan, Errusiari probokazioa eginez.

Estatu Batuak galera berean daude murgilduta, Ekialde Hurbileko beren lagun hautari arazoa konpondu ez diotelako. Londresko egunkari batek publikatua da gerra hasi eta bigarren egunean, artean CIAk Tbilisiko agintariei bermatzen ziela errusiarrak ez zirela sartuko Georgian Abkhazia eta

Argazki hau Allexxx sinatzen duen batek ipini du Interneten gerrako irudi sail zabal batekin batera, bakoitzaren oinean honako salaketa idatzirik: "Nire buruari galdetzen diot zergatik ez dituen Reuters agentziak banatu Georgiako tropek zauritutako jendeen foto hauek". Ageri diren bi emakume zaurituak Hego Osetiako hiriburu Tskhinvaliko ospitalean daude, soto umel eta ilunean babestuta. Biktimen kopuru ziurrik ez dago oraindik. Agintari osetiarrek gerran beren 2.000 herritar hil direla diote. Georgiak 300 herritar georgiarren heriotza aitortu du, baina zenbait iturrik uste du 400 soldadu gehiagok galdu duela bizia. Egun batetik bestera 150.000 herritar baino gehiagok alde egin dute ihesi, horietatik gehienak georgiarrak. Hego Osetiatik joandako 15.000 georgiarrak nekez itzuliko dira etxera.

Hego Osetiako mugetatik aurrera. Geroztik errusiarrek Poti hirian dararmaten egun bakoitza huts egitearen oroigarri da.

Nazio txikiaren kalkulu okerra

Baina Krasteven iritzian Errusia ez da itxuraz dirudien bezain garaile. Errusiari ere komeni zitzaion AEBekin aurretik nolabaiteko adostasun baketsura iristea.

Errusiak gerra honekin ez ditu bere helburu nagusiak erdietsi. Ez du lortu Saakashvili agintetik kentzerik eta honek segitzen du Mendebaldearen erreferentzia izaten, tartean petrolioaren garraioari dagokionez. Errusiaren gogoen kontra, Georgiak eta Ukrainak NATO sartzeko ahaleginean diraute. Bielorrusia bera krisi honetan Moskuren gerizpetik aldendu egin da. Kosovon gertatutakoa aitzakiatzat hartuta Hego Osetia eta Abkhaziaren independentzia nartu dituelarik, bide lokaztuetan barnatu da, etxean errusiarrek "Txe-txenian bidenabar" antzeko alerik falta ez dutelako.

Armen indar bortitza bai baina errusiarrek "soft power" falta izan dute, Krasteventzako. Komunikazioan eta *public relation* setan huts egiten dute. Gainera, gerra Saakashvili hasi izanak ez zien baimentzen arrapostuan hain era basatian jokatzeari. Errusiaren mehatxuez kezka duten

auzotarrek apuntea hartua izan behar dute.

Aditu askok, bestalde, esplikatzen nahi izan dute nola-zergatik sartu den Georgia horrelako zingira arrisku-tsuari. Espelikazioaren zati bat geopolitikari dagokio: NATOren eta Errusiaren arteko tentsioari, Errusiaren eta Mendebaldearen arteko jokaldiei. Baina gakoetako beste batzuk Georgian bertan daude.

Ekialde Hurbilean aditua eta Bartzelonan irakasle den Fred Halliday-k *Open Democracy* aldizkarian bertan publikatu du “Nazio txikien okerreko kalkuluak” artikulua. Gerraren eta porrotaren erantzukizun nagusia Mikhail Saakashvili presidenteari egotzi dio, harrokeriak itsututa eta demagogiaren beharrek bul-tzata jokatu duelako. Lehendik ere ikusi

baita nazionalismo txiki bat gerrara eta porrotera eramaten aiponteko duen potentzia handia.

Etsenplu asko aipatu ditu Hallidayk, kolore ezberdinetakoak. Gerra Hotzaren garaian sarritan herrialdeak borrokan hasten zirela AEBen edo Sobiet Batasunaren bultzadaz edo oneritzez. Logika horretan, ordea, batzuetan “bezeroaren” logika gailentzera iritsi zitekeen. Hala nola Zipren, 1974an. Orduan Grezian agintean zeuden koronelen bultzadaz Zipren estatu kolpea eman zuten militar greziazale nazionalistek. Bazirudien munduak aldaketa irentsiko zuela: “Turkia ez da ausartuko eraso egitera. Errusiak geldiaraziko du”. Baina ausartu egin ziren turkiarrak, gaurdaino luzatuz Zipre uhartearen zatiketa.

“Okerreko kalkuluak –dio Hallidayk– ez dituzte soilik nazio txikiak egin izan. (...) Baina salbuespenen bat kenduta, Alemania nazia funtsean, estatu handiek beti berreskuratzen dituzte galdutakoak eta segitzen dute haien *grandeuraren* bila. Herri txikiagoek garestiago pagatu ohi dute”.

Saakashvili zer nolako elementua den orain ohartu da mundua. Baina aurretik ere baziren abisoa eman zutenak. Geografiaz eta geopolitikaz ari den *Herodote* aldizkari frantseseko prestijiosuan udaberri honetan elkarrizketa egin zioten Saakashvili-rekin Kanpo Arazoetako ministro izandako Salome Zurabishvili-ri. Honek ozen salatu izan du Saakashvili demokratikoa etiketa eta guzti daukan totalitarismorako joera.

Zurabishvili azaldu du nola kudeatu dituzten AEBek Gobernu Kanpoko Erakunde bidez lehen Sobietar Batasuneko kide izandako herrietako trantsizioak. Alegia, atzerriko laguntzarekin politikari gazteak egin direla estatu aparatu zaharren jabe, ondoren ia ezer ez aldatzeko, salbu eta enpresa publikoen pribatizazioak.

Naziotasun frantsesa ere baduen Zurabishvili 2005ean Errusiarekin elkarlanerako itun orokor bat sinatu behar omen zuen, tartean Hego Osetia eta Abkhaziakoa lotzeko. Baina justu orduan gogortu zuen George Bushen mezua Errusiarekiko. Orain, 2008ko irailean, Europak otoitz egiten du Itsaso Beltza sutu ez dadin. ■

www.argia.com/nethurbil.php
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani kalea - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

G A R R A N T I A

Anuntxi Arana

Gizakunde ez da Emakunde

E

uskararen erabilera ez sexista” gida liburua argitaratu du berriz Emakundek, eta goresmenak zor zaizkio lan hori eginik. Salbu, “pertsona” adierazteko “giz-” erroa hautatzen duela, lehenago erabiltzen zen “gizon” sexista delako eta baztertu beharrekoa. Emakunderen iritziz, “giz-” eta haren eratorriak (gizaki, gizarte, gizakoi etabar) egokiak dira, generiko gisa, gizonak zein emakumeak denotatzeko.

Gidaren egileak gaztigatzen du batzuk ez direla horrekin ados eta, haien ustez “giz-” edo “gizon” berdin baita, “jende” proposatzen dutela zentzu neutroan, bai eta baliatzen ere bere eratorri guztiekin (jendarte, jendaki, jendakin...). Erabilera hori, ordea, ez dela handia oroitarazten digu Emakundek.

Alabaina, Lhanderen hiztegian eta esperientziaz ikasi dudanez, zinez baieztatu dezaket, artikulua dioenaren kontra, “jende” ez dela Iparraldeko leku batzuetan bakarrik erabiltzen, baizik eta Iparralde osoan; “giz-”, aldiz, ez dugu ia inoiz aurkituko, generiko gisa, herri tradizioan –Hegoaldean ere ez, bestalde–. Tradizio jakintsuak du erabili, bai generiko gisa eta bai maskulino huts gisa ere, “nire giza”, adibidez, “nire senarra” adierazteko.

Emakunderen jarrera ez da berria, eta Miren Azkarateren “Emakumea eta euskara” 1992ko lanean bermatu zela uste dut. Euskaltzainak akatsak ikusten zizkion “jende” hitzari, esanahi desberdinak dituelako (polisemikoa da) eta, Iparraldeko hitza izanik, ez zuelako batere biderik egin. “Giza-” ere polisemikoa dela aitortu zuen (noiz neutroa, noiz maskulinoa). Baina horri ez zitzaion garrantzi soberarik eman eta “giza-” hobetsi zen, menturaz euskaldunen borondateak neutro egingo zuelakoan.

Geroago, 2000. urtean, Iparraldeko talde feminista batek “jende” erroa proposatu zuen ohizko “giza-”ren lekuan. Eta hori dute hautatu Iparraldeko idazle eta itzultzaile batzuek, baita, Hegoaldeko zenbaitek ere: feministen aholkuei jarraiki zaizkien abertzale ezkertiarrek batik bat. Euskararen establishment, berriz, ezeztzean dago beti.

GAIZKA IROZ

Hizkuntzek beren bidea egiten dutela gogorarazten digu Emakunderen idazkiak. Egia. Gero, delako bideek autopista bilakatzeko joera badute kanpoko bultzakoei esker, Emakunderen aukerari esker, gure kasuan. Guk beste aukera bat egin dugu: “giza” eta “jende” hitz polisemikoen artean, kutsu sexistarik ez duena nahiago izan dugu. Sexistari lehentasuna ematea, gehien usadioa delako, doi bat inmobilita eta konformista iruditzen zaigu; hizkuntzak etengabe aldatzen baitira, hobe bidezko aldera zirkin egitea, politika-zuzentasunaren beldur izan gabe. Arazoa ez baita zuzentasuna, baizik eta haren zentzuaren lortu diren apurak oso erraz joaten direla atzera. Eta ez zaigu pozgarri Emakunde ere ikustea gutxi batzuek urratu duten xendratxoan oztopoak ezartzen.

Baztango inauterietan badituzte hiru egun ospetsuak:
Emakunde, Gizakunde eta Orokunde. Emakunde emakumeei
dagokie, Gizakunde gizonei; eta inori ez zaio burutzen
Gizakundea Orokunde dela. Orokunde bat nahi dugu,
hizkuntzan ere, eta ‘jende’ erroak eskaintzen digu

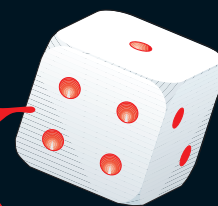

Zuzentasun linguistikoa dela eta, *Berria* egunkarian (VI/22) Jon Urruxulegik dio “jende” hitza eskasa dela eratorriak eta konposatuak egiteko, “gizalege”, “gizatasun” eta horrelakoen baliokide. Alta, hamaika baditugu, gorago aipatuez gain. *No problem brother*, aski da hiztegi onetan bilatzea.

Baztango inauterietan badituzte hiru egun ospetsuak: Emakunde, Gizakunde eta Orokunde. Emakunde emakumeei dagokie, Gizakunde gizonei; eta inori ez zaio burutzen Gizakundea Orokunde dela. Orokunde bat nahi dugu, hizkuntzan ere, eta “jende” erroak eskaintzen digu. Onartzen badugu, euskarak ez du sufrutuko, alderantziz, estetikan irabaziko. Ezetz “jendetasun” baino hitz ederragorik aurkitu berak esaten duen gutzia esateko! ■

ASTE HONETAKO

zozketak

Artez euskara zerbitzua

10
irakasle agenda

Luzarra 10 - 2 Sol.
Bilbo BIZKAIA

www.artez.net

1

Jesuskoa Nekazalturismoa

2 gau eta gosaria
bi lagunentzat

Oikia auzoa
Zumaia, GIPUZKOA

www.jesuskoa.net

2

Olaberriako Kartinga

5 harpidedunentzat
bina sarrera

Gainera auzoa, z/g
Olaberria, GIPUZKOA

www.vilarinomotor.com

3

Tarpoon Urpekaritza

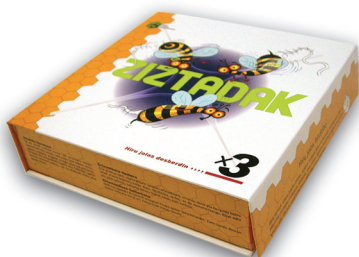
2 harpidedunentzat
"urpekaritza bataioa" opari

Kirol portua, A lokala - 7
Getxo, BIZKAIA

www.divetarpoon.com

4

Ziztadak

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

CHILLIDA - LEKU MUSEOA

- Pake Garzia Konde (Elgoibar)
- Dionisio Sasieta Telleria (Ezkio-Itsaso)

ARBELAITZ JATETXEA

- Alaitz Katarain Azaldegi (Idiazabal)

TXAPELA BURUAN TA IBILI MUNDUAN

- Jabier Agirre Lasarte (Donostia)
- Ardatza Aldizkaria (Gasteiz)
- Jesus Ondarra Erdozia (Iruñea)
- Ima Eguen Balanzategi (Elorrio)

GALDUTAKO ZUBIXAK

- Adunako Udal Liburutegia (Aduna)
- Hernaniko AEK euskaltegia (Hernani)
- Idoia Atxaga Mendizabal (Hernani)
- Jon Andoni Egiluz Bergara (Bilbo)

MANTXUT?

- Josune Irastorza Aizpeolea (Zegama)
- Iñigo Eriz Unzueta (Aramaio)

PARTE HARTZEKO

Astekari honetan iragarri ditugun zozketetan parte hartzeko aukera, abuztuaren 27 arte luzatuko dugu, udako oporraldia dela eta. Eskerak internet bidez bakarrik egin ahalko dituzue: gunea@argia.com posta elektronikora mezu bat bidaliz edo www.argia.com/gunea kanalaren bitartez.

1512ko gaztelar konkistaren ostean independente iraun zuen Nafarroan gertatutakoa

“Él era un Albret, descendiente de los reyes que se enfrentaron a Fernando el Católico y Carlos V por el Reino de Navarra. Por sus venas corría esa sangre pirenaica capaz de vencer a Carlomagno, de plantar cara a los musulmanes, de mantener libre su tierra”.

JAQUE MATE AL REY DE NAVARRA

Pello Guerra

9,95 euro

**Irailaren
12, 13 eta 14an,
Euskal Herriko
kiosko guztietan,
ezin sinetsizko
prezioan**

**Abentura eleberri bizi eta zuzena, irakurlea Enrike III.a Nafarroakoa
eta IV.a Frantziakoa higanotaren erregealdira arte
daraman ibilbide historiko zirrargarrian murgilduko duena**